

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ALPHA BANK

ΜΑΡΤΙΟΣ 2006
ΤΕΥΧΟΣ 97

- ▶ **ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ:
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΤΩΡΑ!..... σελ 3**

- ▶ **ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ:
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΤΩΡΑ! σελ 19**

- ▶ **ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ:
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΤΩΡΑ! σελ 31**

- ▶ **ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ σελ 46**

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΜΑΡΤΙΟΣ 2006 • ΤΕΥΧΟΣ 97

Το “Οικονομικό Δελτίο”, πέραν του πληροφοριακού χαρακτήρος του, αποβλέπει στη συμβολή της Alpha Bank σε επίκαιρους οικονομικούς προβληματισμούς. Τα κείμενά του συντάσσονται κατά κανόνα από τα στελέχη της Διευθύνσεως Οικονομικών Μελετών της Τραπέζης.

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση με την παράκληση να αναφέρεται η πηγή και να στέλνονται στον εκδότη τα σχετικά δημοσιεύματα.

Τριμηνιαία Έκδοση της Alpha Bank A.E.
Υπεύθυνος σύμφωνα με το Νόμο:
Μ. Ε. Μασουράκης
Σταδίου 40, 102 52 ΑΘΗΝΑΙ
Επιμέλεια / Παραγωγή: **metadesign** for good

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ: ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΩΡΑ!

Η σημερινή Κυβέρνηση επιδιώκει την έναρξη εθνικού διαλόγου για τον ακριβή προσδιορισμό των παραμέτρων του προβλήματος του Ελληνικού Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΣΚΑ), με σκοπό την έγκαιρη λήψη των αναγκαίων μέτρων που θα εξασφαλίζουν την οικονομική σταθερότητα του συστήματος και την ασφάλεια των μελλοντικών συντάξεων και άλλων παροχών, με τελικό ζητούμενο την εξασφάλιση της σταθερής αναπτυξιακής πορείας της Ελληνικής οικονομίας. Ανάλογες πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση του προβλήματος είχαν προταθεί και από τις προηγούμενες κυβερνήσεις, που όμως δεν έγινε δυνατό να θεσπιστούν λόγω εκτεταμένων αντιδράσεων. Στην παρόν άρθρο παρουσιάζονται τα κύρια χαρακτηριστικά του ΕΣΚΑ που οδηγούν στην ανισορροπία του συστήματος και αναλύονται οι δυνατότητες μεταρρύθμισης του συστήματος έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητά του σε μόνιμη βάση και η αναπτυξιακή δυναμική της Ελληνικής οικονομίας.

Ας σημειωθεί ότι το μεγάλο χρηματοοικονομικό πρόβλημα του ΕΣΚΑ αποτελεί τον κύριο παράγοντα που συμπιέζει το βαθμό της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας μας στο χαμηλότερο επίπεδο από όλες της άλλες χώρες της Ζώνης του Ευρώ.

Χαρακτηριστικά Ελληνικού Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης

Η τελική υποχρέωση για την κάλυψη των ελλειμμάτων των 173 ασφαλιστικών ταμείων της χώρας, μεταφέρεται τελικά στο Δημόσιο, δηλαδή στους μελλοντικούς φορολογούμενους.

Συντάξεις σε μεγάλες κατηγορίες του πληθυσμού δίδονται χωρίς να έχουν πληρωθεί αντίστοιχες εισφορές.

Κύριο χαρακτηριστικά του ΕΣΚΑ είναι:

α) Η σχεδόν καθολική λειτουργία του υπό τον κρατικό έλεγχο και η στήριξη της βιωσιμότητάς του σε μεγάλο βαθμό στη χρηματοδότησή του από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Αυτοχρηματοδοτούμενα επαγγελματικά ή άλλα συνταξιοδοτικά ταμεία, με αυτόνομη διαχείριση των πόρων τους και απολαβές των συνταξιούχων σύμφωνα με τα οικονομικά δεδομένα των Ταμείων, ουσιαστικά δεν υπάρχουν (με εξαίρεση τα 3 επαγγελματικά ταμεία που δημιουργήθηκαν με βάση το ν. 3029/2002). Δεδομένου ότι τα αποθεματικά του συστήματος ως συνόλου είναι ελάχιστα και παρά το γεγονός ότι ορισμένα ταμεία μπορεί να διαθέτουν υψηλότερα αποθεματικά από άλλα ταμεία, η τελική υποχρέωση για την κάλυψη των ελλειμμάτων των 173 ασφαλιστικών ταμείων της χώρας, είτε αυτά είναι ταμεία κύριας ασφάλισης είτε ταμεία επικουρικής ασφάλισης, μεταφέρεται τελικά στο Δημόσιο, δηλαδή στους μελλοντικούς φορολογούμενους. Έτσι, το πρόβλημα του ΕΣΚΑ είναι ουσιαστικά πρόβλημα μακροοικονομικής ισορροπίας της οικονομίας ως σύνολο και σε δευτερεύοντα βαθμό πρόβλημα αναλογιστικής φύσεως του κάθε επιμέρους ταμείου χωριστά.

β) Η λειτουργία του στο σύνολό του ως σύστημα στο οποίο οι εργαζόμενοι της τρέχουσας περιόδου πληρώνουν τις συντάξεις των συνταξιούχων της τρέχουσας περιόδου (pay as you go), με εξαιρετικά χαμηλή διασύνδεση των συνταξιοδοτικών απολαβών με τις εισφορές και τα χρόνια ασφάλισης του κάθε ασφαλισμένου. Ειδικότερα, συντάξεις σε μεγάλες κατηγορίες του πληθυσμού δίδονται χωρίς να έχουν πληρωθεί αντίστοιχες εισφορές (ΟΓΑ, ΕΚΑΣ, συντάξεις των προσφύγων, εφάπαξ των δικαστικών, κ.ά). Σε μεγάλο βαθμό ακόμα και οι επικουρικές συντάξεις στην Ελλάδα πληρώνονται με το σύστημα των πληρωμών από τις τρέχουσες εισπράξεις, με αποτέλεσμα τα διαθέσιμα των Ταμείων να μην επαρκούν για να καλύψουν τις μελλοντικές υποχρεώσεις από αυτές τις συντάξεις. Ακόμη και οι επιπλέον εισφορές που πληρώνουν οι σημερινοί εργαζόμενοι για να λάβουν υψηλότερες συντάξεις στο μέλλον δεν αποταμιεύονται

Οι επιπλέον εισφορές που πληρώνουν οι σημερινοί εργαζόμενοι για να πάρουν υψηλότερες συντάξεις στο μέλλον δεν αποταμιεύονται αλλά δαπανώνται συνήθως για να πληρωθούν υψηλότερες συντάξεις στους συνταξιούχους της τρέχουσας περιόδου.

Στην Ελλάδα το ύψος της σύνταξης ως ποσοστό του εισοδήματος επί του οποίου επιβάλλονταν οι εισφορές είναι από τα υψηλότερα στον Κόσμο και διαμορφώνεται στο ίδιο υψηλό επίπεδο για όλους τους συνταξιούχους ανεξαρτήτως του ύψους του εισοδήματος πριν τη συνταξιοδότηση.

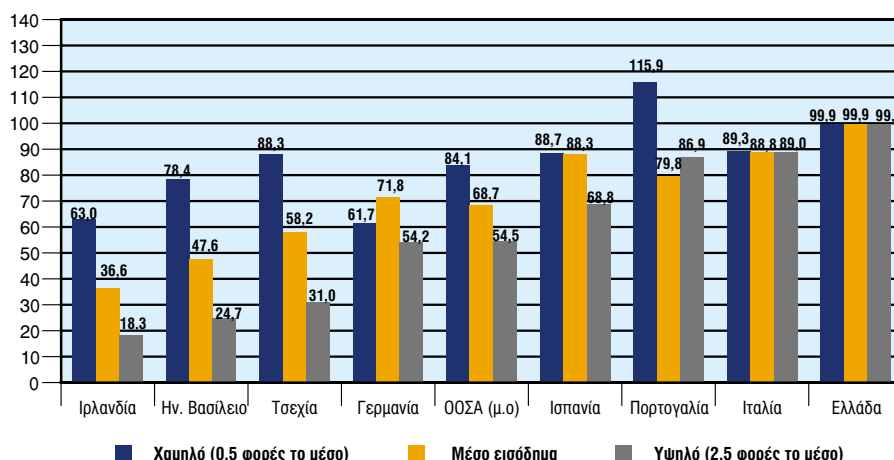
αλλά δαπανώνται συνήθως για να πληρωθούν υψηλότερες συντάξεις στους συνταξιούχους της τρέχουσας περιόδου. Έτσι, στα περισσότερα Ταμεία τα αποθεματικά που υπάρχουν είναι ανεπαρκή σε σχέση με τις δεδομένες μελλοντικές υποχρεώσεις τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ετήσιες αυξήσεις των συντάξεων δεν αποφασίζονται από τα ίδια τα Ταμεία (σύμφωνα με τις οικονομικές τους δυνατότητες) αλλά από την Κυβέρνηση στα πλαίσια της εισοδηματικής πολιτικής. Έτσι, οι μελλοντικοί φορολογούμενοι υποχρεούνται να πληρώσουν και τις μεγαλύτερες συντάξεις εκείνων των οποίων τις πρόσθετες εισφορές εισπράττονται ως συντάξεις οι σημερινοί συνταξιούχοι. Για το λόγο αυτό υπάρχει μεγάλη ανάγκη οι ασφαλισμένοι να αποκτήσουν σε κάποιο βαθμό τουλάχιστον τον έλεγχο των αποταμιεύσεών τους.

γ) Η μέση πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης διαμορφωνόταν κάτω από τα 60 έτη μέχρι πρόσφατα, ενώ και η συνταξιοδότηση στα 65 χρόνια πολλές φορές πραγματοποιείται με ελάχιστα συντάξιμα χρόνια. Όσον αφορά τη θεσμοθετημένη ηλικία συνταξιοδότησης, για το ΙΚΑ και πολλά άλλα Ταμεία διαμορφώνεται στα 60 έτη για τις γυναίκες και τα 65 έτη για τους άνδρες για όσους εισήλθαν στην αγορά εργασίας πριν από την 31/12/2002, και στα 65 έτη για άνδρες και γυναίκες για όσους εισήλθαν στην αγορά εργασίας μετά την 1/1/2003. Ο αριθμός των πρόωρων συνταξιοδοτήσεων (αναπηρίας, ανήλικων τέκνων, ναυτικών, βαρρέων και ανθυγιεινών, κ.ά.) είναι γενικά πολύ υψηλότερος στην Ελλάδα από ότι σε άλλες χώρες. Πάντως, σύμφωνα με στοιχεία του ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, τα τελευταία χρόνια η μέση πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης στο ΙΚΑ τείνει να αυξηθεί (προς τα 63 έτη). Αυτό δεν φαίνεται να ισχύει για τους συνταξιούχους του Δημοσίου και των άλλων ευγενών ταμείων, όπου το κύμα των πρόωρων συνταξιοδοτήσεων φαίνεται να έχει αυξηθεί λόγω και των προγραμμάτων εθελούσιας εξόδου του προσωπικού που σε μεγάλο βαθμό οφείλονται στην εκτεταμένη ανελαστικότητα της αγοράς εργασίας στους τομείς αυτούς. Τα ανωτέρω, σε συνδυασμό με τις τάσεις γήρανσης του πληθυσμού, οδηγούν στη ραγδαία μείωση της αναλογίας των εργαζομένων προς συνταξιούχους (Ε/Σ), στο 2,1 το 2000, 2,0 το 2010, 1,7 το 2020 και κάτω από το 1,25 το 2040. Ειδικότερα, με τις σημερινές παραμέτρους του ΕΣΚΑ, ο αριθμός των συνταξιούχων αναμένεται να αυξηθεί κατά 50% περίπου μέχρι το 2040 (από 2,5 εκατ. το 2000 σε 3,8 εκατ. το 2040), ενώ ο αριθμός των εργαζομένων (των ατόμων που βρίσκονται σε εργάσιμη ηλικία) στην ίδια περίοδο προβλέπεται να μειωθεί κατά 13% περίπου (από 5,3 εκατ. το 2000 σε 4,6 εκατ. το 2040). Εάν το μέσο πραγματικό όριο ηλικίας συνταξιοδότησης ανερχόταν στα 63 έτη για τους άνδρες και τις γυναίκες από το 2001 στο σύνολο του ΕΣΚΑ, τότε η αναλογία Ε/Σ θα ανερχόταν στο 3,0 το 2001, στο 2,8 το 2010, στο 2,6 το 2015, στο 2,1 το 2030 και στο 1,7 το 2040. Θα βελτιωνόταν δηλαδή σημαντικά σε σχέση με το ισχύον σενάριο και το 2030 θα βρισκόταν ακόμη στα επίπεδα των αρχών της 10ετίας του 2000.

δ) Τα ποσοστά αναπλήρωσης των συντάξεων στην Ελλάδα (το ύψος της σύνταξης ως ποσοστό του εισοδήματος επί του οποίου επιβάλλονταν οι εισφορές) είναι από τα υψηλότερα στον Κόσμο και (το σπουδαιότερο) διαμορφώνεται στο ίδιο υψηλό επίπεδο για όλους τους συνταξιούχους ανεξαρτήτως του ύψους του εισοδήματος πριν τη συνταξιοδότηση. Αυτό βρίσκεται σε αντίθεση με τις περισσότερες άλλες χώρες του ΟΟΣΑ (Διάγραμμα 1), όπου για τα υψηλά εισοδήματα το ποσοστό αναπλήρωσης είναι πολύ χαμηλό. Ειδικότερα, το μέσο καθαρό ποσοστό αναπλήρωσης των συντάξεων του συνόλου των χωρών του ΟΟΣΑ διαμορφώνεται για τα εισοδήματα που δεν υπερβαίνουν το 50% του μέσου εισοδήμα-

τος της χώρας στο 84,1%, για εισοδήματα που ισούνται με το μέσο εισόδημα της χώρας στο 68,7% και για εισοδήματα που είναι κατά 2,5 φορές υψηλότερα από το μέσο εισόδημα στο 54,5%. Γενικά, για τα ταμεία κύριας ασφάλισης, το ακαθάριστο ποσοστό αναπλήρωσης (χωρίς την αφαίρεση των φόρων) ανέρχεται στην Ελλάδα στο 60%-80%, ενώ για τα υποχρεωτικά ταμεία επικουρικής ασφάλισης το ποσοστό διαμορφώνεται στο 20%. Το συνολικό μέσο ακαθάριστο ποσοστό αναπλήρωσης για το ΕΣΚΑ ανέρχεται, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ, στο 84%, ενώ το συνολικό μέσο καθαρό (μετά τους φόρους) ποσοστό αναπλήρωσης, ανεξαρτήτως εισοδήματος, ανέρχεται στην Ελλάδα στο 99,9%¹. Είναι χαρακτηριστικό ότι και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χαρακτηρίζει το σύστημα αναπλήρωσης των συντάξεων στην Ελλάδα ως ιδιαίτερα «γενναϊόδωρο». Στη μελέτη της «The impact of ageing on Public Expenditure» Ιανουάριος 2006, εκτιμά ότι το καθαρό ποσοστό αναπλήρωσης για την Ελλάδα είναι 115% (Γαλλία: 80%, Ιρλανδία: 78%, Ιταλία: 88%, Γερμανία: 63%). Σημειώνεται ότι τα ανωτέρω πολύ υψηλά ποσοστά αναπλήρωσης των συντάξεων στην Ελλάδα καταβάλλονται από το τρέχον εισόδημα και δεν υποστηρίζονται από ικανά συσσωρευμένα αποθεματικά.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1. Ποσοστό Αναπλήρωσης ανά Επίπεδο Εισοδήματος, Υποχρεωτικά Συνταξιοδοτικά Προγράμματα, Άνδρες

Πηγή: OECD, Pensions at a Glance, 2005

Το εισόδημα επί του οποίου υπολογίζεται το ποσοστό αναπλήρωσης των συντάξεων στην Ελλάδα είναι αυτό των τελευταίων 5-ετών και όχι το μέσο εισόδημα του εργαζομένου κατά την περίοδο ασφάλισής του επί του οποίου υπολογίζονταν οι εισφορές.

ε) Το εισόδημα επί του οποίου υπολογίζεται το ποσοστό αναπλήρωσης των συντάξεων στην Ελλάδα είναι αυτό των τελευταίων 5-ετών και όχι το μέσο εισόδημα του εργαζομένου κατά την περίοδο ασφάλισής του επί του οποίου υπολογίζονταν οι εισφορές. Έτσι, πρόβλημα προκύπτει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η μισθολογική εξέλιξη του ασφαλισμένου κατά τη διάρκεια της εργαζόμενης ζωής του (ιδιαίτερα στον ευρύτερο δημόσιο τομέα) είναι ραγδαία λόγω προαγωγών ή μεταπήδησης σε θέσεις με σημαντικά αυξημένες αποδοχές. Στην περίπτωση αυτή το ποσοστό αναπλήρωσης του μέσου μισθού επί του οποίου υπολογίστηκαν οι εισφορές είναι μεγαλύτερο της μονάδας, όταν η σύνταξη υπολογίζεται επί του μέσου μισθού των τελευταίων 5 ετών. Το πρόβλημα αυτό γίνεται μεγαλύτερο στις κατηγορίες εργαζομένων που ενσωματώνουν μεγάλα επιδόματα (επί των οποίων δεν επιβάλλονταν ασφαλιστικές εισφορές) στο βασικό μισθό κατά τα τελευταία έτη της εργάσιμης ζωής τους και στη συνέχεια απαιτούν υψηλό ποσοστό αναπλήρωσης επί του αυξημένου βασικού μισθού.

1. OECD (2005), «Pensions at a Glance: Public Policies across OECD Countries».

Η πολιτική αύξησης των συντάξεων (για όλα τα επίπεδα εισοδήματος) με ρυθμούς υψηλότερους από αυτούς των μισθών, συμβάλλει στην περαιτέρω αποσταθεροποίηση του συστήματος.

Κύριο πρόβλημα για το σύστημα είναι ότι μεγάλες κατηγορίες σχετικά υψηλόμισθων εργαζομένων βγαίνουν στη σύνταξη από το 58 έτος της ηλικίας τους ή/και νωρίτερα (ή με λιγότερα των 35 ετών υπηρεσίας), με πολύ υψηλά ποσοστά αναπλήρωσης.

Επιπτώσεις στη βιωσιμότητα του Συστήματος

στ) Η ανισορροπία που προκαλείται από τα υψηλά ποσοστά αναπλήρωσης και από τη σχετικά πρόωρη συνταξιοδότηση επιδεινώνεται από την πολιτική αύξησης των συντάξεων (για όλα τα επίπεδα εισοδήματος) με ρυθμούς υψηλότερους από αυτούς των μισθών, που συνήθως υπερβαίνει και την αύξηση του ΑΕΠ. Η πολιτική αυτή οδηγεί σε περαιτέρω αύξηση των ποσοστών αναπλήρωσης σε σχέση με τα ήδη υψηλά επίπεδα που ίσχυαν κατά την πρώτη καταβολή των συντάξεων. Σε συνδυασμό δε με την τάση για μεγαλύτερη αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων σε σχέση με την αύξηση του αριθμού των εργαζομένων, η πολιτική αυτή συμβάλλει στην περαιτέρω αποσταθεροποίηση του συστήματος.

ζ) Ο κατακερματισμός του ΕΣΚΑ σε ένα πλήθος συνταξιοδοτικών Ταμείων, που ουσιαστικά ανατρέπει τον αναδιανεμητικό χαρακτήρα του Ασφαλιστικού Συστήματος. Η εμπειρία έχει δείξει ότι εκτός των άλλων προβλημάτων του, το ΕΣΚΑ ευνοεί μέχρι σήμερα τους εργαζόμενους των ευγενών ταμείων, οι οποίοι με την ισχυρή διαπραγματευτική τους δύναμη όχι μόνο δεν συμβάλλουν στην αναδιανομή των συνταξιοδοτικών εισοδημάτων υπέρ των χαμηλόμισθων αλλά εξασφαλίζουν συντάξεις (στηριζόμενες στην χρηματοδότηση από τον προϋπολογισμό) κατά πολύ υψηλότερες από τις συντάξεις αντίστοιχων εργαζόμενων στον ιδιωτικό τομέα με ανάλογες ή/και μεγαλύτερες εισφορές. Οι συντάξεις αυτές (λόγω των υψηλών ποσοστών αναπλήρωσης) είναι υψηλότερες και από τις αντίστοιχες συντάξεις στις χώρες του ΟΟΣΑ (που στηρίζονται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό στις εισφορές των ίδιων των εργαζομένων). Κύριο πρόβλημα για το σύστημα είναι ότι μεγάλες κατηγορίες σχετικά υψηλόμισθων εργαζομένων βγαίνουν στη σύνταξη από το 58 έτος της ηλικίας τους ή/και νωρίτερα (ή με λιγότερα των 35 ετών υπηρεσίας), με πολύ υψηλά ποσοστά αναπλήρωσης.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω χαρακτηριστικά του ΕΣΚΑ, διάφορες μελέτες έχουν εκπονηθεί στο παρελθόν για την εκτίμηση της εξέλιξης στο μέλλον των δαπανών για συντάξεις ως ποσοστό του ΑΕΠ και της συνεπαγόμενης επιβάρυνσης του κρατικού προϋπολογισμού και του Δημοσίου Χρέους από αυτή την εξέλιξη. Η βασική μελέτη είναι αυτή του GAD UK (2001), που επικαιροποιείται από τις μελέτες του EPC (Οκτ.2001), του ΟΟΣΑ (2005), του IMF (2006) και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2006).

Η αρχική μελέτη της GAD UK βασίστηκε στις ακόλουθες υποθέσεις σχετικά με την εξέλιξη των μακροοικονομικών μεγεθών στην Ελλάδα μέχρι το 2050: Μέσος πληθωρισμός: 2,5% ετησίως. Μέση αύξηση πραγματικών μισθών: 1,75% ετησίως. Μέση αύξηση των πραγματικών συντάξεων: 1% ετησίως. Μέση αύξηση του ΑΕΠ: 2% ετησίως. Στις επόμενες μελέτες οι υποθέσεις αυτές διαφοροποιούνται ελαφρά, λαμβάνοντας υπόψη και την εμπειρία του 2000-2005, χωρίς, όμως, να αλλάξει ουσιαστικά η φύση των αποτελεσμάτων.

Σημειώνεται ότι στην περίοδο 2000-2006 η αύξηση του ΑΕΠ ήταν υπέρ-διπλάσια από τις υποθέσεις αυτές ενώ και ο ρυθμός αύξησης των εισφορών στα Ασφαλιστικά Ταμεία ήταν εξαιρετικά υψηλός, κυρίως λόγω της ένταξης στο σύστημα άνω των 600.000 μεταναστών. Οι εξελίξεις αυτές θα έπρεπε να είχαν συμβάλλει σε βελτίωση των οικονομικών του ΕΣΚΑ στην περίοδο αυτή. Όμως αυτό δεν συνέβη γιατί στην ίδια περίοδο η αύξηση των συντάξεων υπε-

Το ποσοστό του ΑΕΠ που διατίθεται για συντάξεις είναι αδικαιολόγητα υψηλότερο από τις περισσότερες άλλες χώρες του ΟΟΣΑ, εάν ληφθεί υπόψη ότι α) ένα μεγάλο μέρος των σημερινών συντάξεων πληρώνεται χωρίς οι δικαιούχοι να έχουν καταβάλει εισφορές στο παρελθόν, β) ένα άλλο μέρος των συντάξεων έχουν παραχωρηθεί σε εργαζόμενους που ήταν πολύ νέοι όταν βγήκαν στη σύνταξη ή είχαν πολύ λίγα χρόνια εργασίμου ζωής και, γενικότερα, γ) η πληρωμή των συντάξεων στην Ελλάδα πραγματοποιείται από το τρέχον εισόδημα και όχι από την απόδοση συσσωρευμένων συνταξιοδοτικών αποταμιεύσεων από το παρελθόν.

ρέβαινε το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ και, επιπλέον, η εφαρμογή συστημάτων εθελουσίας εξόδου από πολλές επιχειρήσεις (που, όπως ήδη τονίστηκε, είναι συνέπεια της ανελαστικότητας της αγοράς εργασίας) συνέβαλε στη μεγάλη αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων.

Το ύψος των πληρωμών για συντάξεις στην Ελλάδα ανερχόταν στο 12,6% του ΑΕΠ το 2000 (Πίνακας 1), ενώ εκτιμάται (ΔΝΤ) ότι έχει ήδη αυξηθεί στο 13,1% το 2005. Στα επίπεδα αυτά, το ποσοστό του ΑΕΠ που διατίθεται για συντάξεις είναι αδικαιολόγητα υψηλότερο από τις περισσότερες άλλες χώρες του ΟΟΣΑ, εάν ληφθεί υπόψη ότι: α) ένα μεγάλο μέρος των σημερινών συντάξεων πληρώνεται, όπως προαναφέρθηκε, χωρίς οι δικαιούχοι να έχουν καταβάλει εισφορές στο παρελθόν, β) ένα άλλο μεγάλο μέρος των συντάξεων έχουν παραχωρηθεί σε εργαζόμενους που ήταν πολύ νέοι όταν βγήκαν στη σύνταξη ή είχαν πολύ λίγα χρόνια εργασίμου ζωής και, γενικότερα, γ) η πληρωμή των συντάξεων στην Ελλάδα πραγματοποιείται από το τρέχον εισόδημα και όχι από την απόδοση συσσωρευμένων συνταξιοδοτικών αποταμιεύσεων από το παρελθόν.

Όσον αφορά την εξέλιξη των δαπανών για συντάξεις στο μέλλον (που προσδιορίζονται από τις σημερινές παραμέτρους του ΕΣΚΑ και τις υποθέσεις για τις δημογραφικές και μακροοικονομικές εξελίξεις), εκτιμάται (Πίνακας 1) ότι θα διατηρηθούν στο 12,6%-13% του ΑΕΠ μέχρι το 2010, για να αυξηθούν στο 15,4% του ΑΕΠ το 2020, στο 19,6% του ΑΕΠ το 2030 και στο 24,8% του ΑΕΠ το 2050. Είναι προφανές ότι η πληρωμή από το τρέχον ΑΕΠ τόσο μεγάλων ποσοστών για συντάξεις δεν είναι δυνατή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Συνταξιοδοτικές Δαπάνες ως % του ΑΕΠ

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	Αύξηση 2000-2050
Βέλγιο	10,0	9,9	11,4	13,5	13,7	13,3	3,7
Δανία	10,5	12,5	13,8	14,5	14,0	13,3	4,1
Γερμανία	11,8	11,2	12,6	15,5	16,6	16,9	5,0
Ελλάδα	12,6	12,6	15,4	19,6	23,8	24,8	12,2
Ισπανία	9,4	8,9	9,9	12,6	16,0	17,3	7,9
Γαλλία	12,1	13,1	15,0	16,0	15,8		4,0
Ιρλανδία	4,6	5,0	6,7	7,6	8,3	9,0	4,4
Ιταλία	13,8	13,9	14,8	15,7	15,7	14,1	2,1
Ολλανδία	7,9	9,1	11,1	13,1	14,1	13,6	6,2
Αυστρία	14,5	14,9	16,0	18,1	18,3	17,0	4,2
Πορτογαλία	9,8	11,8	13,1	13,6	13,8	13,2	4,1
Φιλανδία	11,3	11,6	12,9	14,9	16,0	15,9	4,7
Σουηδία	9,0	9,6	10,7	11,4	11,4	10,7	2,6
Ην. Βασίλειο	5,5	5,1	4,9	5,2	5,0	4,4	-1,1
EU-15	10,4	10,4	11,5	13,0	13,6	13,3	3,2

Πηγή: EPC working group on ageing populations. EPC/ECOFIN/655/01-EN final

Σημείωση: Για την Ελλάδα ο ρυθμός αύξησης των συντάξεων έχει προσδιοριστεί στο 1% σε πραγματικές τιμές ετησίως. Εάν, όπως στις άλλες χώρες, η υπόθεση ήταν για διατήρηση των πραγματικών συντάξεων σταθερών στα επίπεδα του 2000, τότε η αύξηση του ποσοστού των συντάξεων στο ΑΕΠ το 2050 θα περιοριζόταν στις 8,5 π.μ. αντί των 12,2 π.μ.

Η επιβάρυνση του Προϋπολογισμού από το ΕΣΚΑ ήταν στο 4,8% του ΑΕΠ το 2000 και παρέμεινε στο 5,0% του ΑΕΠ μέχρι το 2005, παρά την πολύ υψηλή μέση αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ στην περίοδο 2000-2005, που ξεπέρασε

Η εκρηκτική αύξηση των πληρωμών για συντάξεις λαμβάνει χώρα παρά το ότι το μέσο ετήσιο ποσοστό αύξησης των πληρωμών αυτών μειώνεται σημαντικά μετά το 2025, λόγω του ότι στην περίοδο αυτή θα αρχίσουν να βγαίνουν στην σύνταξη οι εργαζόμενοι που εισήλθαν στην αγορά εργασίας μετά το 1993, οι οποίοι θα συνταξιοδοτηθούν σε μεγαλύτερη ηλικία κατά μέσο όρο ενώ το ποσοστό αναπλήρωσης των συντάξεων τους θα είναι μειωμένο στο 60%-70% για την κύρια σύνταξη έναντι του 80% που ισχύει για όσους εισήλθαν στην αγορά εργασίας πριν από το 1993.

το 8,0%, και τη μέση ετήσια αύξηση των εισφορών των εργαζομένων και των εργοδοτών στην ίδια περίοδο κατά 9,2%. Έτσι, ο επιχορηγήσεις για το ΕΣΚΑ (που το 2006 θα είναι κατά € 4,8 δις. υψηλότερες από ότι το 1999) ήδη επιβαρύνουν σημαντικά τον Προϋπολογισμό (μέσω της μεγάλης αύξησης των πρωτογενών δαπανών) και μάλιστα σε μια περίοδο υψηλής ανάπτυξης και έντονης πίεσης για δημοσιονομική προσαρμογή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Δαπάνες του Προϋπολογισμού για Συντάξεις και επιχορηγήσεις Ασφαλιστικών Ταμείων

	Συντάξεις	Επιχορηγήσεις	Σύνολο	Σύνολο ως	
	Δημοσίου	Ασφαλιστικών Ταμείων		ΑΕΠ	% ΑΕΠ
1999	2.718	2.760	5.478	112.686	4,9%
2000	2.910	3.038	5.948	121.791	4,9%
2001	3.110	3.702	6.812	131.769	5,2%
2002	3.332	3.927	7.259	142.369	5,1%
2003	3.523	5.070	8.593	154.153	5,6%
2004	4.065	6.306	10.371	167.169	6,2%
2005	4.185	6.948	11.133	179.500	6,2%
2006	4.415	7.588	12.003	192.424	6,2%
Μ.ετ.%μετ.	7,18%	15,54%	11,86%	7,94%	

Πηγή: Εισηγητικές Εκθέσεις του Προϋπολογισμού

Χωρίς δε τη λήψη μέτρων για την ενίσχυση της οικονομικής βάσης του συστήματος, το έλλειμμα του ΕΣΚΑ από 5% του ΑΕΠ το 2005 μπορεί να φτάσει το 6,9% του ΑΕΠ το 2020, το 11,1% το 2030 και το 16,8% το 2050. Τα συνολικά έσοδα του ΕΣΚΑ από εισφορές και επενδύσεις διαθεσίμων που καλύπτουν σήμερα το 62,7% των συνολικών συνταξιοδοτικών δαπανών, εκτιμάται ότι θα καλύπτουν το 69,6% το 2010, το 58,3% το 2020, το 46,1% το 2030 και μόνο το 38,7% το 2040.

Η ανωτέρω εκρηκτική αύξηση των πληρωμών για συντάξεις λαμβάνει χώρα παρά το ότι το μέσο ετήσιο ποσοστό αύξησης των πληρωμών αυτών μειώνεται σημαντικά μετά το 2025, λόγω του ότι στην περίοδο αυτή θα αρχίσουν να βγαίνουν στην σύνταξη οι εργαζόμενοι που εισήλθαν στην αγορά εργασίας μετά το 1993, οι οποίοι θα συνταξιοδοτηθούν σε μεγαλύτερη ηλικία κατά μέσο όρο ενώ το ποσοστό αναπλήρωσης των συντάξεων τους θα είναι μειωμένο στο 60%-70% για την κύρια σύνταξη έναντι του 80% που ισχύει για όσους εισήλθαν στην αγορά εργασίας πριν από το 1993. Έτσι, οι πληρωμές για συντάξεις θα αυξάνονται με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,5% στην περίοδο 2006-2005, 4,0% στην 5ετία 2026-2030, κάτω από το 3,0% στη 10ετία του 2030 και κάτω του 2,0% στη 10ετία του 2040. Οι σημαντικές ρυθμίσεις του 1990-1992 περιορίζουν το ρυθμό αύξησης των δαπανών για συντάξεις μετά το 2025, αλλά δεν είναι αρκετές για να δώσουν βιώσιμη λύση στο σύστημα.

Σημειώνεται, ότι οι ανωτέρω εξελίξεις στηρίζονται στην υπόθεση ότι το ΕΣΚΑ θα διατηρήσει τις προαναφερθείσες παραμέτρους του μέχρι το 2050, και παράλληλα ότι οι συντάξεις θα αυξάνονται σε πραγματικούς όρους κατά 1% ετησίως. Ως αποτέλεσμα αυτών των βασικών διαρθρωτικών χαρακτηριστικών του ΕΣΚΑ, το ποσοστό της μέσης σύνταξης στο ΑΕΠ ανά απασχολούμενο

στην Ελλάδα το 2000 ήταν κατά πολύ το υψηλότερο από όλες τις χώρες της ΕΕ-15 (Πίνακας 3.). Επιπλέον, η υπόθεση της μη προσαρμογής των χαρακτηριστικών για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας του συστήματος στο μέλλον και η υπόθεση της πραγματικής αύξησης των συντάξεων κατά 1% ετησίως, συμβάλλουν ώστε το ποσοστό των συνταξιοδοτικών απολαβών στην Ελλάδα να αυξάνει περαιτέρω στα επόμενα χρόνια και να διαμορφώνεται στο 32% το 2050, έναντι 15% στην ΕΕ-15. Η υπέρμετρη αυτή απόκλιση οφείλεται στο γεγονός ότι στα περισσότερα άλλα Ευρωπαϊκά Συστήματα έχουν ήδη ληφθεί μέτρα προσαρμογής και εξασφάλισης της βιωσιμότητάς τους, όχι όμως και στην Ελλάδα.

Ο μέσος εργαζόμενος μετά το 2040 θα πρέπει να διαθέτει το 72% του μισθού του για να πληρώνεται η κύρια και η επικουρική σύνταξη των συνταξιούχων της περιόδου εκείνης, έναντι του 47% του μισθού του που διαθέτει σήμερα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Ποσοστό συνταξιοδοτικών απολαβών: Μέση σύνταξη ως % του ΑΕΠ ανά απασχολούμενο

	2000	2050	% μεταβολή
Βέλγιο	16,0	14,0	-16,0
Δανία	23,0	21,0	-12,0
Γερμανία	19,0	15,0	-20,0
Ελλάδα	25,0	32,0	29,0
Ισπανία	17,0	16,0	-5,0
Γαλλία	24,0	16,0	-34,0
Ιρλανδία	20,0	19,0	-4,0
Ιταλία	16,0	12,0	-27,0
Ολλανδία	17,0	18,0	3,0
Αυστρία	22,0	19,0	-16,0
Πορτογαλία	17,0	18,0	7,0
Φιλανδία	22,0	22,0	-1,0
Σουηδία	24,0	19,0	-21,0
Ην. Βασίλειο	14,0	7,0	-49,0
ΕΕ-15	19,0	15,0	-21,0

Πηγή: EPC working group on ageing populations. EPC/ECOFIN/655/01-EN final

Με βάση τα ανωτέρω, το ΕΣΚΑ δεν είναι βιώσιμο πέραν του 2015 αν διατηρηθούν οι σημερινές παράμετροι λειτουργίας του. Επίσης, κατά τη διάρκεια της επόμενης 10ετίας θα γίνονται ακόμα πιο εμφανείς οι πιέσεις για αύξηση των πρωτογενών δαπανών του Τακτικού Προϋπολογισμού από την άνοδο των επιχορηγήσεων στο ΕΣΚΑ.

Η διατήρηση των σημερινών παραμέτρων και πολιτικών συνεπάγεται ότι: Ο μέσος εργαζόμενος μετά το 2040 θα πρέπει να διαθέτει το 72% του μισθού του $[(1/1,25)^{0,9}]$ για να πληρώνεται η κύρια και η επικουρική σύνταξη των συνταξιούχων της περιόδου εκείνης, έναντι του 47% του μισθού του $(1/2,1)^{1,0}$ που διαθέτει σήμερα και του 50% του μισθού του που θα πρέπει να διαθέτει το 2010. Είναι προφανές ότι, εάν το βάρος των εισφορών που επιβάλλεται στους σημερινούς εργαζόμενους είναι ήδη δυσβάστακτο (αφού τόσο οι φορολογικοί συντελεστές, όσο και οι συντελεστές των εισφορών στο ΕΣΚΑ είναι από τους υψηλότερους στην Ευρώπη), τότε η επιβάρυνση στους εργαζόμενους και τις επιχειρήσεις από το 2015 και μετά λαμβάνει ανεξέλεγκτες διαστάσεις.

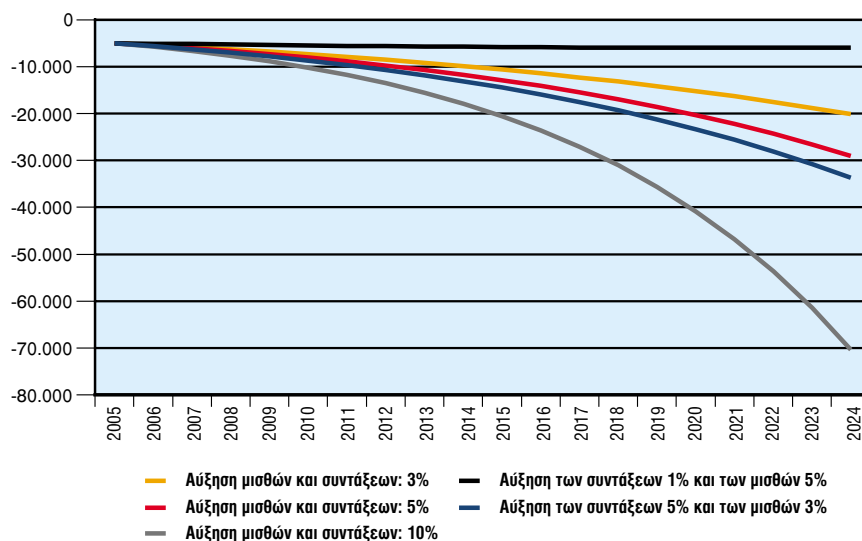
Αυτή η πραγματικότητα θα γίνει σταδιακά κατανοητή από τους εργαζόμενους, ιδιαίτερα δε εκείνους που εισήλθαν στην αγορά εργασίας μετά το 1993, που

Το επίπεδο των συντάξεων και το συνταξιοδοτικό πρόβλημα

κατά κύριο λόγο καλούνται να πληρώνουν τις υψηλές συντάξεις αυτών που θα βγουν στη σύνταξη μέχρι το 2015. Για να συνεχίσουν να πληρώνουν θα πρέπει να τους εξασφαλιστεί ότι θα εισπράξουν με βεβαιότητα έστω και την προς τα κάτω αναπροσαρμοσμένη σύνταξη που προσδιορίστηκε γι' αυτούς με τις νομοθετικές ρυθμίσεις 1990-1992. Αυτό θα είναι πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθεί αν δεν υπάρξει έγκαιρα ουσιαστική αλλαγή των παραμέτρων του συστήματος και της εισοδηματικής πολιτικής για όλους τους εργαζόμενους.

Σε ορισμένες μελέτες το αναλογιστικό έλλειμμα του ΕΣΚΑ προσδιορίζεται ξεκινώντας από την υπόθεση ότι το ύψος των συντάξεων θα πρέπει να ικανοποιεί ορισμένα κοινωνικά κριτήρια έτσι ώστε οι σημερινές συντάξεις να ικανοποιούν ένα αποδεκτό επίπεδο κοινωνικής προστασίας και να είναι σε ικανοποιητικό βαθμό υψηλότερες από τα εκάστοτε προσδιοριζόμενα (π.χ. από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή) όρια της φτώχειας. Αυτό θα πρέπει να συμβαίνει ανεξάρτητα από τα γνωστά οικονομικά κριτήρια, όπως το ύψος των εισφορών που έχουν καταβληθεί από τον κάθε εργαζόμενο, το σύνολο των ενσήμων του ή τα έτη ασφάλισής του, τις οικονομικές δυνατότητες του συστήματος όπως αυτές επηρεάζονται από τις παραμέτρους του, τις δημογραφικές εξελίξεις, κ.ά.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2. Έλλειμμα Κοινωνικής Ασφάλισης, όταν οι συνταξιούχοι αυξάνονται με ταχύτερο ρυθμό από τους μισθωτούς

Σημείωση: Υποθέτουμε ένα σύστημα με 250 εργαζόμενους και 100 συνταξιούχους το 2005 με ετήσιο μισθό και σύνταξη €100. Οι συνταξιούχοι αυξάνονται με μέσο ετήσιο ρυθμό 3% και οι εργαζόμενοι με μέσο ετήσιο ρυθμό 1%.

Επιπλέον, σε πρόσφατες αναλογιστικές μελέτες γίνεται η υπόθεση ότι οι μισθοί και οι συντάξεις θα αυξάνουν στο μέλλον σύμφωνα με το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ σε κάθε περίοδο, παρά το γεγονός ότι, σύμφωνα με τις εκτιμώμενες δημογραφικές εξελίξεις και τις σημερινές παραμέτρους του συστήματος, ο αριθμός των συνταξιούχων εκτιμάται ότι θα αυξάνεται με πολύ υψηλότερους ρυθμούς από ότι ο αριθμός των εργαζομένων². Στη συνέχεια ερευνάται ποιο μέρος της δαπάνης που προκύπτει για συντάξεις στην τρέχουσα και τις μελλοντικές περιό-

2. Βλέπε, για παράδειγμα, τη νέα μελέτη του ΙΝΕ (Απρίλιος 2005), που αναφέρεται μόνο στο Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών (ΙΚΑ-ΕΤΑΜ).

Η ανυπαρξία αποθεματικών στο σύστημα θα πρέπει να αποδοθεί στην εφαρμογή στο παρελθόν της πολιτικής αύξησης των συντάξεων ανεξάρτητα από τις οικονομικές δυνατότητες του συστήματος.

Η σχέση εισφορών και συντάξεων στην Ελλάδα

Σε όλες τις περιπτώσεις η σύνταξη, όσο χαμηλή και αν είναι, είναι πολύ υψηλότερη (κατά μέσο όρο) από τις εισφορές που έχει καταβάλλει ο εργαζόμενος.

δους θα γίνει δυνατό να χρηματοδοτηθεί από τις εισφορές των εργαζομένων και των εργοδοτών, σύμφωνα και πάλι με τις ισχύουσες παραμέτρους του συστήματος, ενώ το υπόλοιπο μέρος θεωρείται απαίτηση του συστήματος έναντι του Κρατικού Προϋπολογισμού, ανεξαρτήτως του μεγέθους του. Οι μελέτες αυτές (όπου οι συντάξεις προσδιορίζονται ουσιαστικά χωρίς εισοδηματικούς περιορισμούς) καταλήγουν αναπόφευκτα στα ακόλουθα αποτελέσματα:

Πρώτον, παρά την πολύ αυξημένη χρηματοδότηση του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ από τον Προϋπολογισμό τα τελευταία χρόνια, το Ταμείο θα βρίσκεται σε αδυναμία να πληρώσει τις συντάξεις που υποχρεούται πολύ νωρίτερα από ότι είχε εκτιμηθεί αρχικά, π.χ., από το ν. 3029/2002, ίσως και πριν από το 2020. Για να εξασφαλιστεί δε η προβλεπόμενη από το νόμο αυτό πλεονασματικότητα του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ μέχρι το 2032 απαιτείται η αύξηση της πρόσθετης επιχορήγησης του Ταμείου αυτού από τον Προϋπολογισμό στο 2,4% του ΑΕΠ ετησίως (αντί 1% που προβλέπει ο νόμος 3029) και μάλιστα από το 2005.

Δεύτερο, οι υποθέσεις για την αύξηση των συντάξεων σύμφωνα με το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ, οδηγούν, σε συνδυασμό με τις γνωστές δημογραφικές εξελίξεις (αύξηση των συνταξιούχων με πολύ ταχύτερους ρυθμούς από τους εργαζόμενους), στις αναμενόμενες αποσταθεροποιητικές τάσεις και στη δυσανάλογη αύξηση των ελλειμμάτων του Συστήματος. Επιπλέον, συνεπάγονται ότι η τυχόν μεγαλύτερη αύξηση της παραγωγικότητας και του ΑΕΠ στο μέλλον αντί να βελτιώνει την κατάσταση αυξάνει περαιτέρω τα ελλείμματα του Συστήματος και οδηγεί σε σμίκρυνση της περιόδου βιωσιμότητάς του. Η αποσταθεροποιητική αυτή τάση οφείλεται αποκλειστικά στην υπόθεση για αύξηση των συντάξεων με το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ (Διάγραμμα 3), και όχι στην ανυπαρξία αποθεματικών ή στην ύπαρξη άλλων χαρακτηριστικών στο σύστημα.

Όσον αφορά την ανυπαρξία αποθεματικών στο ισχύον σύστημα θα πρέπει να αποδοθεί στην εφαρμογή στο παρελθόν της πολιτικής αύξησης των συντάξεων ανεξάρτητα από τα οικονομικά του Συστήματος. Μιας πολιτικής στην οποία οι συντάξεις και οι άλλες παροχές προσδιορίζονται στο θεωρούμενο «κοινωνικά αποδεκτό επίπεδο» και όχι στο επίπεδο που αντιστοιχεί στις πραγματικές οικονομικές δυνατότητες του ΕΣΚΑ.

Είναι γεγονός ότι ένα σχετικά μεγάλο ποσοστό συνταξιούχων του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και άλλων Ταμείων που έχουν βγει στη σύνταξη μέχρι σήμερα, ή/και εκείνων που θα βγουν στα επόμενα χρόνια, εισπράττουν (ή θα εισπράξουν) μια σχετικά μικρή σύνταξη. Υπάρχουν δε και περιπτώσεις στις οποίες η σύνταξη είναι μικρή και για συνταξιούχους που συνταξιοδοτούνται μετά από πολλά χρόνια ασφάλισης και σε σχετικά μεγάλη ηλικία. Επίσης, χαμηλή σύνταξη εισπράττουν και οι συνταξιούχοι του ΟΓΑ (που δεν έχουν καταβάλει εισφορές), αλλά και οι συνταξιούχοι άλλων Ταμείων (ΤΕΒΕ, ΝΑΤ, κ.ά.). Σχετικά με αυτό το σημαντικό θέμα σημειώνονται τα ακόλουθα:

Πρώτον, σε όλες τις περιπτώσεις η σύνταξη, όσο χαμηλή και αν είναι, είναι πολύ υψηλότερη (κατά μέσο όρο) από τις εισφορές που έχει καταβάλει ο εργαζόμενος. Οι ισχύουσες παράμετροι του Συστήματος οδηγούν σε επισφαλή βιωσιμότητα ακόμα και όταν οι παράμετροι αυτοί εφαρμόζονται με τον

καλύτερο δυνατό τρόπο και χωρίς καμία εξαίρεση, όπως προκύπτει από το ακόλουθο παράδειγμα: Ένας εργαζόμενος που εισήλθε στην αγορά εργασίας σε ηλικία 25 ετών (π.χ. το 1970) με αρχικό μηνιαίο μισθό € 685, βγαίνει στη σύνταξη το 2006 στο 63ο έτος της ηλικίας του, με τελικό μηνιαίο μισθό € 2.920 (μέση ετήσια αύξηση στα 37 έτη εργασίας: 4,0%). Με ποσοστό ασφαλιστικών εισφορών 20% και με μέση ετήσια πραγματική απόδοση των αποταμιεύσεων του 3%, το συσσωρευμένο ποσό της ασφαλιστικής αποταμίευσής του στο τέλος του 2005 ανέρχεται στα € 261,3 χιλ. Με τη σύνταξη να προσδιορίζεται στο 90% του μέσου ασφαλισμένου εισοδήματος των τελευταίων 5-ετών και στη συνέχεια να αυξάνεται κατά 1% ετησίως, ο συνταξιούχος αυτός εξαντλεί το σύνολο της ασφαλιστικής του αποταμίευσης από τα μέσα του 9^{ου} έτους της συνταξιοδότησής του, δηλαδή από το 71ο έτος της ηλικίας του. Σε ηλικία 80 ετών ο συνταξιούχος αυτός θα έχει δημιουργήσει ελλείμματα στο σύστημα (μόνο από τη σύνταξή του) ύψους € 405 χιλ. Αυτή δε είναι μια από τις πιο ευνοϊκές περιπτώσεις στο ΕΣΚΑ. Εάν ο ρυθμός αύξησης των συντάξεων με βάση την εισοδηματική πολιτική είναι 4,0% (αντί του 1,0%), τότε το απόθεμα της ασφαλιστικής αποταμίευσης θα έχει εξαντληθεί από το 8^ο έτος συνταξιοδότησης (70 ετών) και σε ηλικία 80 ετών θα έχει δημιουργηθεί έλλειμμα στο Σύστημα € 639,2 χιλ. Τέλος, αν ο ανωτέρω εργαζόμενος βγει στη σύνταξη στα 35 έτη υπηρεσίας σε ηλικία 60 ετών με ποσοστό αναπλήρωσης 100%, και μέση ετήσια αύξηση των συντάξεων 4,0%, τότε το συσσωρευμένο ασφαλιστικό απόθεμα θα περιοριστεί στα € 231 χιλ. και θα εξαντληθεί από το 7^ο έτος συνταξιοδότησης, σε ηλικία 67 ετών. Σε ηλικία 80 ετών ο συνταξιούχος αυτός θα έχει δημιουργήσει έλλειμμα στο σύστημα € 1.235 χιλ.

Δεύτερο, ένα μεγάλο μέρος των χαμηλών συντάξεων στο ΙΚΑ ή άλλων Ταμείων οφείλονται στο υψηλό ποσοστό των πρόωρων συνταξιοδοτήσεων (αναπηρίας, βαρειών και ανθυγιεινών, κ.ά.) και σε συνταξιοδότηση με ελάχιστα χρόνια υπηρεσίας ή ένσημα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το NAT όπου οι περισσότεροι συνταξιούχοι βγήκαν στη σύνταξη πριν από το 55^ο έτος της ηλικίας τους και με πολύ λιγότερα από 35 χρόνια υπηρεσίας. Επιπλέον, είναι συνηθισμένη η πρακτική της εργασίας για πολλά χρόνια χωρίς ασφάλιση και ένταξη στο ΙΚΑ σε μεγαλύτερη ηλικία (ιδιαίτερα για τους μετανάστες), πράγμα που οδηγεί σε συνταξιοδότηση με λιγότερα χρόνια από τις ιδανικές περιπτώσεις που υποθέσαμε στο προηγούμενο παράδειγμα.

Συμπερασματικά, οι πολύ χαμηλές συντάξεις που παρατηρούνται σε πολλές κατηγορίες εργαζομένων και συνταξιούχων οφείλονται κατά κύριο λόγο στις πρόωρες συνταξιοδοτήσεις ή στις συνταξιοδοτήσεις με πολύ λίγα χρόνια ασφάλισης και στις χαμηλές (ή/και ανύπαρκτες) εισφορές σε πολλές κατηγορίες εργαζομένων. Γενικά, δεν είναι δυνατό να δίδονται ικανοποιητικές συντάξεις χωρίς ανάλογη αποταμίευση και εξασφάλιση των πόρων που απαιτούνται για να παραχωρηθούν αυτές οι συντάξεις. Όταν δε οι συντάξεις πληρώνονται από τους εργαζόμενους της τρέχουσας περιόδου, αυτές δεν μπορεί να είναι υψηλές όταν το ποσοστό εργαζομένων/συνταξιούχων έχει υποχωρήσει στο επίπεδο του 2. Επιπλέον, θα πρέπει να μας απασχολήσει το ερώτημα για το πόσο υψηλές μπορεί να είναι οι συντάξεις σε μια μεταγενέστερη περίοδο όταν το ποσοστό εργαζομένων/συνταξιούχων θα έχει μειω-

Οι πολύ χαμηλές συντάξεις που παρατηρούνται σε πολλές κατηγορίες εργαζομένων και συνταξιούχων οφείλονται κατά κύριο λόγο στις πρόωρες συνταξιοδοτήσεις ή στις συνταξιοδοτήσεις με πολύ λίγα χρόνια ασφάλισης και στις χαμηλές (ή/και ανύπαρκτες) εισφορές σε πολλές κατηγορίες εργαζομένων.

Η βιωσιμότητα του ΕΣΚΑ δεν εξαρτάται από τον τρόπο χρηματοδότησής του

Εκείνοι που πληρώνουν σε κάθε περίοδο (τις εισπράξεις του ΕΣΚΑ) είναι οι εργαζόμενοι και οι φορολογούμενοι της περιόδου αυτής και εκείνοι που απολαμβάνουν τις παροχές του ΕΣΚΑ είναι οι συνταξιούχοι της ίδιας περιόδου³. Ενδιάμεσος ή από μηχανής θεός για να πληρώσει τα ελλείμματα δεν υπάρχει. Το κράτος είμαστε εμείς. Το οποιοδήποτε έλλειμμα το πληρώνουν οι εργαζόμενοι – φορολογούμενοι (με εισφορές ή φόρους).

θεί, όπως προαναφέρθηκε, σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα. Στο βαθμό δε που οι συντάξεις πληρώνονται από τον Προϋπολογισμό, πόσο υψηλές μπορεί να είναι όταν το δημόσιο χρέος διαμορφώνεται ήδη στο 109% του ΑΕΠ και οι συνταξιούχοι τείνουν να φτάσουν σε αριθμό τους εργαζόμενους; Τέλος, πόσο υψηλές μπορεί να είναι οι συντάξεις των χαμηλόμισθων όταν ο προϋπολογισμός συμβάλλει αποφασιστικά στις εξαιρετικά υψηλές συνταξιοδοτικές αποδοχές των συνταξιούχων των ευγενών ταμείων;

Αντίθετα με ότι υποστηρίζεται σε διάφορες μελέτες το πρόβλημα βιωσιμότητας του ΕΣΚΑ αφορά το σύνολο του πληθυσμού της χώρας (των εργαζομένων, των συνταξιούχων, των εργοδοτών και των μελών των οικογενειών τους). Εκείνοι που πληρώνουν σε κάθε περίοδο (τις εισπράξεις του ΕΣΚΑ) είναι οι εργαζόμενοι και οι φορολογούμενοι της περιόδου αυτής και εκείνοι που απολαμβάνουν τις παροχές του ΕΣΚΑ είναι οι συνταξιούχοι της ίδιας περιόδου³. Ενδιάμεσος ή από μηχανής θεός για να πληρώσει τα ελλείμματα δεν υπάρχει. Το κράτος είμαστε εμείς. Το οποιοδήποτε έλλειμμα το πληρώνουν οι εργαζόμενοι – φορολογούμενοι (με εισφορές ή φόρους).

Επομένως, το πρόβλημα της Κοινωνικής Ασφάλισης δεν εξαρτάται από το αν η χρηματοδότησή του γίνεται μέσω των εισφορών ή μέσω της φορολογίας. Πολύ περισσότερο στην Ελλάδα όπου η προοδευτικότητα της φορολογίας είναι πολύ περιορισμένη (αφού το 57% των φόρων είναι έμμεσοι φόροι, ενώ άνω του 70% των άμεσων φόρων πληρώνεται από τους μισθωτούς).

Το πρόβλημα είναι ότι τα ποσά που πληρώνουν οι σημερινοί εργαζόμενοι, μέσω των εισφορών ή των φόρων, είναι ήδη εξαιρετικά υψηλά, αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα των επενδύσεων και της ζήτησης εργασίας, συμβάλλουν στην αύξηση της ανεργίας και αποτελούν εμπόδιο στην ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας. Στο βαθμό δε που κατευθύνονται στη χρηματοδότηση του ΕΣΚΑ, χρησιμοποιούνται σχεδόν εξολοκλήρου για την πληρωμή των συντάξεων των σημερινών συνταξιούχων, χωρίς να λαμβάνεται μέριμνα για τη δημιουργία των αναγκαίων αποθεματικών που θα εξασφάλιζαν τη μελλοντική βιωσιμότητα του ΕΣΚΑ που απειλείται σοβαρά, όπως προαναφέρθηκε, από τις δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις. Η χρηματοδότηση των συντάξεων της τρέχουσας περιόδου, όπως προσδιορίζονται από τις βασικές παραμέτρους του ΕΣΚΑ και την εισοδηματική πολιτική για τις συντάξεις, απορροφά το σύνολο των τρεχουσών εισπράξεων από φόρους και εισφορές για την Κοινωνική Ασφάλιση. Δεν αφήνει, επομένως, κανένα περιθώριο για τη δημιουργία των αναγκαίων αποθεματικών. Οδηγεί σε μια κατάσταση στην οποία οι μισθοί των (πολύ λιγότερων) εργαζομένων μετά το 2020 θα είναι αδύνατο να επαρκέσουν για την πληρωμή των συντάξεων εκείνης της περιόδου, ενώ, επιπλέον, τα ανεπαρκή αποθεματικά θα συνδυναστούν και με σχετικά υψηλό δημόσιο χρέος. Είναι προφανές ότι η πολιτική που οδηγεί σε αυτές τις αποσταθεροποιητικές εξελίξεις θα πρέπει να αλλάξει.

3. Η διάκριση μεταξύ εργοδοτικών εισφορών και εισφορών που τις πληρώνει ο εργαζόμενος είναι ουσιαστικά ανύπαρκτη. Αν δεν υπήρχε το ΙΚΑ ο μισθός του εργαζόμενου θα ήταν υψηλότερος κατά 20% και όχι μόνο κατά 6,67%. Τις εισφορές στα Ταμεία Κοινωνικής Ασφάλισης τις πληρώνουν αποκλειστικά οι εργαζόμενοι.

Για εισοδήματα διπλάσια και τριπλάσια από το μέσο εισόδημα της χώρας, με ποσοστά αναπλήρωσης άνω του 100%, χρηματοδότηση των συντάξεων από τον προϋπολογισμό δεν μπορεί να δικαιολογηθεί.

Το πρόβλημα βιωσιμότητας του ΕΣΚΑ δεν λύνεται με μεταφορά χρέους από τα διάφορα Ασφαλιστικά Ταμεία στην Κεντρική Κυβέρνηση. Έτσι κι' αλλιώς το έλλειμμα του ΕΣΚΑ θα μετατρέπεται σταδιακά σε έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης, αφού τα ελλείμματα θα καλυφθούν τελικά από το Κράτος.

Τα ανωτέρω θέτουν το πλαίσιο αξιολόγησης μιας σειράς προτάσεων για την επίλυση των προβλημάτων του ΕΣΚΑ, με επίκεντρο την απαίτηση για 3μερή χρηματοδότηση του ΕΣΚΑ. Το αίτημα αυτό θα πρέπει να εξετάζεται λαμβάνοντας υπόψη τη σημερινή πραγματικότητα σύμφωνα με την οποία: Πρώτον, η 3μερής χρηματοδότηση του συστήματος αναφέρεται στην άσκηση της Κοινωνικής Πολιτικής για την εξασφάλιση μιας «κοινωνικά αποδεκτής» κύριας σύνταξης. Όμως, για εισοδήματα διπλάσια και τριπλάσια από το μέσο εισόδημα της χώρας, με ποσοστά αναπλήρωσης άνω του 100%, χρηματοδότηση των συντάξεων από τον προϋπολογισμό δεν μπορεί να δικαιολογηθεί. Τα εισοδήματα αυτά θα έπρεπε να εξασφαλίζουν ικανοποιητικές συντάξεις μέσω των αυτοχρηματοδοτούμενων συνταξοδοτικών συστημάτων του 2ου και του 3ου πυλώνα.

Δεύτερο, η υποτιθέμενη, υποχρέωση του Κράτους (δηλαδή των φορολογουμένων) για κάλυψη των σημερινών ελλειμμάτων των Ταμείων, στο βαθμό που απέσπασε και διαχειρίστηκε το ίδιο τα πλεονάσματα των Ασφαλιστικών Ταμείων στο παρελθόν, δεν έχει νόημα αφού έτσι κι' αλλιώς το Κράτος πληρώνει τα ελλείμματα όλων των Ταμείων. Άλλωστε, όπως προκύπτει και από τον Πίνακα 1, οι επιχορηγήσεις των Ασφαλιστικών Ταμείων από τον Προϋπολογισμό το 2006 θα ανέλθουν στο 4,0% του ΑΕΠ, ενώ οι συνολικές πληρωμές του Κράτους για συντάξεις θα ανέλθουν στο 6,2% του ΑΕΠ και θα αποτελούν το 49% των συντάξεων που θα πληρωθούν στην Ελλάδα το 2006. Το πρόβλημα είναι ότι πολλά από αυτά που πληρώνει το Κράτος σήμερα τα εξασφαλίζει μέσω δανεισμού που, κατά συνέπεια, αποτελούν πρόσθετες υποχρεώσεις των μελλοντικών εργαζομένων - φορολογουμένων.

Τρίτο, στην περίοδο 1990-1995 το Ελληνικό Δημόσιο ανέλαβε χρέη του ΙΚΑ και του ΝΑΤ ύψους άνω € 6,8 δις. (βλέπε την Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το 1995), ενώ στην περίοδο 2000-2006 η Κεντρική Διοίκηση μεταβίβασε πρόσθετους πόρους στα Ασφαλιστικά Ταμεία ύψους € 7,77 δις. Επίσης, στην 5ετία 2001-2005 το Κράτος έχει πληρώσει € 1,68 δις. στο Ασφαλιστικό Ταμείο της ΔΕΗ και € 1,2 δις. στο Ασφαλιστικό Ταμείο του ΟΤΕ. Αυτοί οι πόροι αντί να χρησιμοποιηθούν για αύξηση των αποθεματικών των Ασφαλιστικών Ταμείων, χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση των μεγάλων αυξήσεων των συντάξεων στην περίοδο 2000-2006. Με τα σημερινά δεδομένα του συστήματος βασικός στόχος φαίνεται να είναι η μεγιστοποίηση των συντάξεων της τρέχουσας περιόδου, χωρίς να λαμβάνονται καθόλου υπόψη οι συντάξεις των μελλοντικών περιόδων, δηλαδή των σημερινών εργαζομένων.

Επομένως, το πρόβλημα βιωσιμότητας του ΕΣΚΑ δεν λύνεται με μεταφορά χρέους από τα διάφορα Ασφαλιστικά Ταμεία στην Κεντρική Κυβέρνηση. Αυτό που απαιτείται είναι αφενός η μείωση του συνεπαγόμενου χρέους του ΕΣΚΑ, που εκτιμάται ότι με τις σημερινές παραμέτρους του συστήματος και την ακολουθούμενη πολιτική αυξήσεων των συντάξεων υπερβαίνει το 300% του ΑΕΠ και αφετέρου η μείωση του σημερινού χρέους της γενικής κυβέρνησης που το 2006 αναμένεται να διαμορφωθεί στο 107% του ΑΕΠ. Το κρίσιμο στοιχείο είναι η μείωση του συνδυασμένου ελλείμματος και όχι η μεταφορά ελλείμμα-

Για τη μείωση του συνδυασμένου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ απαιτείται αφενός η δημιουργία σημαντικών πρωτογενών πλεονασμάτων στον κρατικό προϋπολογισμό και αφετέρου η προσαρμογή των παραμέτρων του ΕΣΚΑ και της πολιτικής συντάξεων έτσι ώστε να εξασφαλιστεί έγκαιρα καλύτερη ισορροπία μεταξύ των εσόδων και των πληρωμών του ΕΣΚΑ.

τος από τον ένα τομέα στον άλλο. Έτσι κι' αλλιώς το έλλειμμα του ΕΣΚΑ θα μετατρέπεται σταδιακά σε έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης, αφού τα ελλείμματα θα καλυφθούν τελικά από το Κράτος.

Για τη μείωση του συνδυασμένου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ απαιτείται αφενός η δημιουργία σημαντικών πρωτογενών πλεονασμάτων στον κρατικό προϋπολογισμό και αφετέρου η προσαρμογή των παραμέτρων του ΕΣΚΑ και της πολιτικής συντάξεων έτσι ώστε να εξασφαλιστεί έγκαιρα καλύτερη ισορροπία μεταξύ των εσόδων και των πληρωμών του ΕΣΚΑ. Σημαντική συμβολή στην αύξηση των εσόδων του ΕΣΚΑ μπορεί να έχει η καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής στα διάφορα Ασφαλιστικά Ταμεία, με την προϋπόθεση, όμως, τα πρόσθετα έσοδα που θα επιτευχθούν να ενισχύσουν τα αποθεματικά των Ταμείων και όχι τις τρέχουσες συντάξεις, όπως συνέβη στην περίοδο 2000-2005. Αν τα πρωτογενή πλεονάσματα του Προϋπολογισμού της Γενικής Κυβέρνησης πραγματοποιηθούν και αυξηθούν περαιτέρω, τότε για το ΕΣΚΑ είναι αδιάφορο αν θα έχουν ως αποτέλεσμα την μείωση του χρέους της κεντρικής κυβέρνησης ή τη δημιουργία πρόσθετων αποθεματικών στα Ταμεία Κοινωνικής Ασφάλισης.

Όμως, η δημιουργία των πλεονασμάτων στον Προϋπολογισμό προϋποθέτει αφενός τη διαφύλαξη και ενίσχυση των προϋποθέσεων για επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης της οικονομίας με εξυγίανση και μείωση του μεγέθους του δημόσιου τομέα, προώθηση των αναγκαίων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και συγκράτηση του ρυθμού αύξησης των επιχορηγήσεων του προϋπολογισμού προς το ΕΣΚΑ. Το τελευταίο μπορεί να γίνει μόνο μέσω της εκλογίκευσης της οργανωτικής δομής του ΕΣΚΑ (π.χ. με την προώθηση της ενοποίησης των Ταμείων) και της εκλογίκευσης των παραμέτρων του. Απαιτείται γενικότερα ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα μέσω της αύξησης των επενδύσεων και της ανταγωνιστικότητάς του. Βασική προϋπόθεση είναι επίσης η διατήρηση και ενίσχυση της εμπιστοσύνης των επενδυτών (εγχώριων και ξένων) στη μακροοικονομική σταθερότητα της οικονομίας, που απειλείται σήμερα μόνο από τις ανισορροπίες και τα προβληματικά χαρακτηριστικά του ΕΣΚΑ.

Σημειώνεται ότι σε όλη την Ευρώπη αλλά και τον κόσμο ακολουθούνται ήδη πολιτικές σημαντικών φορολογικών περικοπών για να τονωθεί η ανταγωνιστικότητα των χωρών στην προσέλκυση παραγωγικών επενδύσεων από εγχώριες και ξένες επιχειρήσεις (Βλέπε το σχετικό άρθρο στο παρόν Δελτίο). Αντίθετα, η Ελλάδα επιβαρύνει ακόμα τους επενδυτές και τους εργαζόμενους με φορολογικούς συντελεστές και συντελεστές εισφορών στα κρατικοποιημένα Ασφαλιστικά Ταμεία από τους υψηλότερους στον Κόσμο. Η δυνατότητα, ωστόσο, μείωσης των φορολογικών συντελεστών είναι σημαντικά περιορισμένη λόγω των μεγάλων ελλειμμάτων στον κρατικό προϋπολογισμό και το εξαιρετικά υψηλό χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ. Τα ελλείμματα δε αυτά και το χρέος επιβαρύνονται σε αυξανόμενο βαθμό από τις ανάγκες χρηματοδότησης του ελλείμματος του ΕΣΚΑ.

Η αναμόρφωση και η απλοποίηση του φορολογικού συστήματος είναι αναγκαία προς την κατεύθυνση της μείωσης του φορολογικού βάρους τόσο από τις εισφορές στα Ταμεία Κοινωνικής Ασφάλισης όσο και από τη φορολογία

Δυνατότητα εφαρμογής του κεφαλαιοποιητικού συστήματος

Απελευθερώνεται η Κοινωνική Ασφάλιση από το κράτος και εξασφαλίζεται στον εργαζόμενο σύνταξη ανάλογη με τις εισφορές του.

Αντί για ασφαλιστικές εισφορές, το ποσό που διατίθεται για την ασφάλιση (συνήθως αφορολόγητο) κατατίθεται σε ιδιωτικούς ατομικούς συνταξιοδοτικούς λογαριασμούς (ΑΛΣ), σύμφωνα με τις προτιμήσεις του εργαζομένου.

εισοδήματος και την έμμεση φορολογία. Ο μόνος τρόπος για να γίνει αυτό είναι να συγκρατηθούν οι δαπάνες για κρατικές συντάξεις στην Ελλάδα στα σημερινά ή/και σε χαμηλότερα επίπεδα, και ταυτόχρονα να δημιουργηθούν οι συνθήκες (συσσώρευση των αναγκαίων αποταμιεύσεων υπό ιδιωτική διαχείριση) για εξασφάλιση υψηλών συντάξεων από αυτοχρηματοδοτούμενα συνταξιοδοτικά ταμεία εκτός του δημόσιου τομέα. Για την εξασφάλιση των συντάξεων των εργαζομένων μετά το 2015 είναι αναγκαία η έγκαιρη δημιουργία αποθεματικών και η αποδοτική διαχείριση αυτών των αποθεματικών με στόχο τη μεγιστοποίηση των συντάξεων.

Η εφαρμογή διαφόρων μορφών κεφαλαιοποιητικών συστημάτων ασφάλισης (2ος ή 3ος Πυλώνας) υπό ιδιωτική διαχείριση, θεωρείται από πολλούς αναλυτές ως η μόνη δυνατή λύση του προβλήματος των Κοινωνικών Ασφαλίσεων στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες. Υποστηρίζεται ότι με την εφαρμογή αυτών των συστημάτων:

- Απελευθερώνεται η Κοινωνική Ασφάλιση από το κράτος και εξασφαλίζεται στον εργαζόμενο σύνταξη ανάλογη με τις εισφορές του. Μάλιστα, η τάση σήμερα είναι να μετατρέπονται τα Ταμεία του 2ου και του 3ου Πυλώνα (π.χ., τα επικουρικά και τα επαγγελματικά ταμεία) σε Εγγυημένων Εισφορών, αντί Εγγυημένων Παροχών που ήταν μέχρι σήμερα, με μεταφορά του επενδυτικού κινδύνου στον ασφαλισμένο (από το Ασφαλιστικό ταμείο, την Επιχείρηση και, τελικά, το Κράτος).
- Αντί για ασφαλιστικές εισφορές, το ποσό που διατίθεται για την ασφάλιση (συνήθως αφορολόγητο) κατατίθεται σε ιδιωτικούς ατομικούς συνταξιοδοτικούς λογαριασμούς (ΑΛΣ), σύμφωνα με τις προτιμήσεις του εργαζομένου. Το μέγεθος της σύνταξης προσδιορίζεται από το ποσό που κατατίθεται για ασφάλιση και από την απόδοση των συσσωρευμένων αποταμιεύσεων του κάθε ασφαλισμένου.
- Η βιωσιμότητα των ΑΛΣ είναι εγγυημένη από το γεγονός ότι οι ιδιωτικές εταιρείες που τους διαχειρίζονται δεν εμπλέκουν τα δικά τους οικονομικά στοιχεία με τους σχετικούς λογαριασμούς. Οι εταιρείες διαχείρισης βρίσκονται υπό ειδική εποπτεία από εξειδικευμένους οργανισμούς που ελέγχονται από το κράτος. Επίσης, η ευκολία μεταβίβασης του λογαριασμού από εταιρεία σε εταιρεία τις υποχρεώνει σε προσφορές προς τους εργαζόμενους (ασφαλισμένους) ανταγωνιστικού χαρακτήρα (λ.χ., καλύτερες αποδόσεις, μικρότερες προμήθειες, πρόσθετες παροχές, κ.ά).
- Όσον αφορά τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης, έκαστος ασφαλισμένος αποφασίζει πότε ακριβώς θέλει να βγει στη σύνταξη και μπορεί να γνωρίζει πόσα ακριβώς χρήματα θα εισπράττει. Παράλληλα, θα έχει τη δυνατότητα να αποταμιεύει κάτι παραπάνω εφόσον επιθυμεί να βγει στη σύνταξη νωρίτερα ή με μεγαλύτερες απολαβές. Το σπουδαιότερο, όμως, είναι το ότι θα γίνει κατανοητό και στην Ελλάδα ότι δεν υπάρχει κάποιος άλλος που πληρώνει τη μικρή ή τη μεγάλη σύνταξή μας.
- Ο πολίτης καθίσταται σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνος και αυτοδύναμος αναφορικά με το οικονομικό του μέλλον. Η πορεία του στηρίζεται στις δικές του επιλογές και δυνάμεις. Όλοι θα εξασφαλίζουν μια εγγυημένη σύνταξη, για την οποία θα καταβάλλονται υποχρεωτικές εισφορές. Για την περίπτωση των ανέργων, τις εισφορές θα καταβάλει το Κράτος. Κανένας πολίτης δεν θα βρίσκεται ποτέ χαμηλότερα από αυτό το εγγυημένο επίπεδο κοινωνικής

Με την εφαρμογή αυτοχρηματοδοτούμενων συνταξιοδοτικών συστημάτων καταργούνται τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης. Ο καθένας αποφασίζει πότε ακριβώς θέλει να βγει στη σύνταξη και μπορεί να γνωρίζει πόσα ακριβώς χρήματα θα εισπράττει. Παράλληλα θα έχει τη δυνατότητα να αποταμιεύει κάτι παραπάνω εφόσον επιθυμεί να βγει στη σύνταξη νωρίτερα ή με μεγαλύτερες απολαβές.

Το κεφαλαιοποικτικό σύστημα δεν λύνει το πρόβλημα των υψηλών συντάξεων (100% του μέσου όρου των 5 τελευταίων μισθών) και της μεγάλης αύξησης του αριθμού των συνταξιούχων έναντι των εργαζομένων στο ισχύον σύστημα.

Είναι το πρόβλημα του ΕΣΚΑ πολιτικό ή τεχνικό-οικονομικό

προστασίας (1ος πυλώνας). Από εκεί και πέρα, το ποσό της πρόσθετης σύνταξης θα προσδιορίζεται από τα αυτοχρηματοδοτούμενα συνταξιοδοτικά προγράμματα στα οποία θα συμμετέχει, είτε υποχρεωτικά (2ο πυλώνας), είτε εθελοντικά (3ος πυλώνας) ο κάθε εργαζόμενος.

Η εφαρμογή των ανωτέρω συστημάτων στην Ελλάδα μπορεί να θεωρηθεί στα πλαίσια μιας ουσιαστικής αναδιάρθρωσης και ιδιωτικοποίησης ενός σημαντικού μέρους του σημερινού ΕΣΚΑ. Βασικό στοιχείο της μεταρρύθμισης που απαιτείται είναι η μετατροπή του σημερινού ΕΣΚΑ από εγγυημένων παροχών στο σύνολό του, σε εγγυημένων παροχών για τον 1ο πυλώνα (την κύρια σύνταξη) και σε εγγυημένων εισφορών για το 2ο και τον 3ο πυλώνα. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές θα πρέπει να συνδυαστούν με τις προωθούμενες μεταρρυθμίσεις στο σύστημα φορολογίας φυσικών προσώπων έτσι ώστε η σχεδιαζόμενη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης για τα μεσαία και μεγάλα εισοδήματα να συνδυαστεί με την προτεινόμενη ιδιωτικοποίηση ενός σημαντικού μέρους του ΕΣΚΑ και την προώθηση με φορολογικά κίνητρα της συνταξιοδοτικής αποταμίευσης με την ανάπτυξη συνταξιοδοτικών συστημάτων 2ου και 3ου πυλώνα. Ειδικότερα, οι κατηγορίες των εργαζομένων μεσαίου και υψηλού εισοδήματος που θα τύχουν σημαντικών φορολογικών περικοπών, να κατευθυνθούν προς την μεταφορά της επιπλέον (από την κύρια σύνταξη) συνταξιοδοτικής τους απαίτησης από το δημόσιο τομέα στα αυτοχρηματοδοτούμενα συνταξιοδοτικά συστήματα του 2ου και του 3ου πυλώνα. Θα πρέπει να δημιουργηθούν κατάλληλα κίνητρα δημιουργίας πρόσθετων ΑΛΣ ή επαγγελματικών συνταξιοδοτικών ταμείων στα οποία να καταβάλλονται πρόσθετα ποσά για ασφάλιση πέραν της κύριας σύνταξης.

Γενικά, το πρόβλημα της βιωσιμότητας του ισχύοντος ΕΣΚΑ δεν θα πρέπει να αγνοείται όταν επιδιώκεται η δημιουργία αυτοχρηματοδοτούμενων συνταξιοδοτικών συστημάτων του 2ου ή του 3ου Πυλώνα. Χωρίς δραστική μεταρρύθμιση του ισχύοντος συστήματος, η ανάπτυξη συστημάτων του 2ου και του 3ου πυλώνα δεν είναι δυνατή. Οι εισερχόμενοι σήμερα στην αγορά εργασίας και αυτοί που θα εισέρχονται τα επόμενα χρόνια θα κληθούν να πληρώσουν (είτε με φόρους είτε με εισφορές) τις υψηλές συντάξεις των σημερινών και των μελλοντικών συνταξιούχων τουλάχιστον μέχρι το 2020. Το κεφαλαιοποικτικό σύστημα δεν λύνει το πρόβλημα των υψηλών συντάξεων (100% του μέσου όρου των 5 τελευταίων μισθών) και της μεγάλης αύξησης του αριθμού των συνταξιούχων έναντι των εργαζομένων στο ισχύον σύστημα. Μπορεί να προκύψει μόνο μετά από ή σε συνδυασμό με μια δραστική μεταρρύθμιση του ισχύοντος συστήματος, όπως προαναφέρθηκε.

Όπως προκύπτει από την ανάλυση της παρούσας μελέτης, το ασφαλιστικό πρόβλημα είναι κατ' εξοχήν πολιτικό και κοινωνικό δεδομένου ότι αφορά τη λήψη αποφάσεων για την εφαρμογή μιας από τις ακόλουθες δύο επιλογές:

Η πρώτη επιλογή είναι να αφήσουμε το σύστημα ως έχει έτσι ώστε η δική μας γενιά να καρπωθεί υψηλές συντάξεις μέχρι το 2020-2025 (αξιοποιώντας τις εισφορές των εργαζομένων μέχρι την περίοδο αυτή και αυξάνοντας περαιτέρω το δημόσιο χρέος), αδιαφορώντας για την αναπόφευκτη κατάρρευση του συστήματος στη συνέχεια. Εκείνοι που θα αντιμετωπί-

Να προσαρμόσουμε το σύστημα έτσι ώστε να καταστεί βιώσιμο σε μόνιμη βάση με: α) την ουσιαστική ιδιωτικοποίηση του, με μείωση των ποσοστών αναπλήρωσης των υψηλόμισθων και ταυτόχρονη παροχή ισχυρών κινήτρων για την ανάπτυξη αυτοχρηματοδοτούμενων συνταξιοδοτικών ταμείων 2ου και 3ου πυλώνα, β) ενίσχυση του ποσοστού απασχόλησης στη χώρα με ταυτόχρονη διασύνδεση του ορίου συνταξιοδότησης με το ύψος των εισφορών που απαιτούνται για εξασφάλιση συγκεκριμένης σύνταξης, γ) ενίσχυση της συνταξιοδοτικής αποταμίευσης μέσω των αυτοχρηματοδοτούμενων συνταξιοδοτικών συστημάτων του 2ου και του 3ου πυλώνα.

Αν δεν αποταμιεύσουμε σήμερα για να έχουμε συντάξεις μετά από είκοσι έτη (δεδομένων των δημογραφικών εξελίξεων), οι συντάξεις στο μέλλον θα είναι σημαντικά μειωμένες.

σούν το πρόβλημα δεν θα είναι άλλοι από τα παιδιά μας (δηλαδή εκείνοι που θα πληρώνουν τις δικές μας συντάξεις μέχρι το 2025).

Η δεύτερη επιλογή είναι να προσαρμόσουμε το σύστημα έτσι ώστε να καταστεί βιώσιμο σε μόνιμη βάση με: α) την ουσιαστική ιδιωτικοποίηση του, με μείωση των ποσοστών αναπλήρωσης των υψηλόμισθων και ταυτόχρονη παροχή ισχυρών κινήτρων για την ανάπτυξη αυτοχρηματοδοτούμενων συνταξιοδοτικών ταμείων 2ου και 3ου πυλώνα, β) ενίσχυση του ποσοστού απασχόλησης στη χώρα με ταυτόχρονη διασύνδεση του ορίου συνταξιοδότησης με το ύψος των εισφορών που απαιτούνται για εξασφάλιση συγκεκριμένης σύνταξης, γ) ενίσχυση της συνταξιοδοτικής αποταμίευσης μέσω των αυτοχρηματοδοτούμενων συνταξιοδοτικών συστημάτων του 2ου και του 3ου πυλώνα, τα οποία εκτός των άλλων μπορούν να διοχετεύσουν πρόσθετους πόρους στις επενδύσεις και την ανάπτυξη της χώρας, δ) εφαρμογή συστημάτων ελεγχόμενης εισροής μεταναστών για τη συγκράτηση του ρυθμού επιδείνωσης της σχέσης εργαζομένων/συνταξιούχων, κ.ά. Η προσαρμογή του συστήματος απαιτεί επίσης την εξυγίανσή του μέσω της συγκέντρωσής του σε λίγα και καλά οργανωμένα Ταμεία, με ταυτόχρονη ενίσχυση και εκλογίκευση των συστημάτων εξασφάλισης μιας κατώτατης σύνταξης για όλους τους πολίτες. Η ενίσχυση της βιωσιμότητας του ΕΣΚΑ θα σημάνει αυτόματα σημαντική ενίσχυση της αναπτυξιακής δυναμικής της Ελληνικής οικονομίας που με τη σειρά της θα συμβάλει στην αύξηση των κοινωνικών παροχών για όλους τους πολίτες στο μέλλον.

Η δεύτερη επιλογή, αν και δύσκολη, είναι η μόνη δυνατή λύση. Τόσο για την Κυβέρνηση που πρέπει να την σχεδιάσει, να τη θεσπίσει και να την εφαρμόσει, όσο και για τους πολίτες που θα πρέπει να ενημερωθούν κατάλληλα και να επιδιώξουν οι ίδιοι τις λύσεις που εξασφαλίζουν την ασφάλεια και σταθερότητα των συντάξεων στην τρέχουσα και τις μελλοντικές περιόδους. Θα πρέπει πάντοτε να λαμβάνεται υπόψη το ότι από μηχανής θεός για να πληρώσει τα χρέη μας δεν υπάρχει. Αν δεν αποταμιεύσουμε σήμερα για να έχουμε συντάξεις μετά από είκοσι έτη (δεδομένων των δημογραφικών εξελίξεων), οι συντάξεις στο μέλλον θα είναι σημαντικά μειωμένες και επιπρόσθετα η ανάπτυξη της οικονομίας θα επιβαρυνθεί ουσιαστικά. Αποδοτική δε συνταξιοδοτική αποταμίευση για το μέλλον μπορεί να εξασφαλιστεί μόνο με τη δημιουργία αυτοχρηματοδοτούμενων συνταξιοδοτικών ταμείων του 2ου και του 3ου πυλώνα, με ταυτόχρονη εστίαση του κρατικού ΕΣΚΑ στην παροχή της κύριας εγγυημένης σύνταξης για όλους τους πολίτες.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ: ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΩΡΑ!

Η χώρα μας διαθέτει σημαντικά πλεονεκτήματα όπως είναι ο υψηλός ρυθμός ανάπτυξης συγκριτικά με το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι βελτιωμένες υποδομές και η παγκόσμια προβολή της με την επιτυχή διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων. Ωστόσο, η σημασία αυτών των παραγόντων αντισταθμίζεται εν μέρει από τις διαρθρωτικές και θεσμικές αδυναμίες της εγχώριας οικονομίας, οι οποίες δεν επιτρέπουν ακόμα τη διαμόρφωση ενός πραγματικά ευνοϊκού επιχειρηματικού-οικονομικού περιβάλλοντος για την ταχεία ανάπτυξη της υγιούς και σύγχρονης επιχειρηματικότητας σε δυναμικούς κλάδους της οικονομίας.

Η επιχειρηματικότητα είναι ένας από τους παράγοντες που προσδιορίζουν το επίπεδο και το ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας της κάθε χώρας και αποτελεί το βασικό παράγοντα προσδιορισμού της ανταγωνιστικότητας στις διεθνείς αγορές. Το επιχειρηματικό-οικονομικό περιβάλλον σε κάθε χώρα είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες προσδιορισμού της παραγωγικότητάς της και η βελτίωσή του με την πάροδο του χρόνου συμβάλλει ουσιαστικά στη βελτίωση της παραγωγικότητας. Ως βελτίωση του επιχειρηματικού-οικονομικού περιβάλλοντος εννοούμε τη διαμόρφωση συνθηκών που θα προσελκύουν ολοένα και περισσότερες επενδύσεις (εγχώριες και ξένες) στην οικονομία της χώρας. Οι επενδύσεις αποτελούν τον κύριο μηχανισμό για την εισαγωγή της νέας τεχνολογίας και συντελούν στο συνεχή εκσυγχρονισμό των μεθόδων παραγωγής, την εκμετάλλευση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και των ευκαιριών ανάπτυξης καθώς και την αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας ως σύνολο. Η ενίσχυση της ελκυστικότητας της χώρας στις επενδύσεις αποτελεί μια από τις βασικές προτεραιότητες των Ελληνικών κυβερνήσεων. Η χώρα μας διαθέτει σημαντικά πλεονεκτήματα όπως είναι ο υψηλός ρυθμός ανάπτυξης συγκριτικά με το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι βελτιωμένες υποδομές και η παγκόσμια προβολή της με την επιτυχή διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων. Ωστόσο, η σημασία αυτών των παραγόντων αντισταθμίζεται εν μέρει από τις διαρθρωτικές και θεσμικές αδυναμίες της εγχώριας οικονομίας, οι οποίες δεν επιτρέπουν ακόμα τη διαμόρφωση ενός πραγματικά ευνοϊκού επιχειρηματικού-οικονομικού περιβάλλοντος για την ταχεία ανάπτυξη της υγιούς και σύγχρονης επιχειρηματικότητας σε δυναμικούς κλάδους της οικονομίας. Σχετικά με αυτό το σημαντικό θέμα, πρόσφατα δημοσιεύτηκε μελέτη της Παγκόσμιας Τράπεζας για το ισχύον επιχειρηματικό-οικονομικό περιβάλλον 155 χωρών παγκοσμίως, μεταξύ των οποίων και της Ελλάδας, τα αποτελέσματα της οποίας συνοψίζονται στον Πίνακα 1.

Στον Πίνακα 1 απεικονίζεται η ταξινόμηση επιλεγμένων χωρών, από το σύνολο των 155, με βάση την ευχέρεια της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην περιοχή τους (ease of doing business). Ο συγκεκριμένος δείκτης που κατατάσσει τις χώρες από το 1 (καλύτερη) έως το 155 (χειρότερη), είναι ο μέσος όρος των υπόλοιπων 10 υποκατηγοριών δεικτών που παρουσιάζονται στον Πίνακα 1. Από τη μελέτη προκύπτει η μη ικανοποιητική θέση της χώρας μας όσον αφορά την ελκυστικότητά της σε επενδύσεις, πράγμα που μπορεί, αν δεν διορθωθεί έγκαιρα, να αποτελέσει περιοριστικό παράγοντα στην ανάπτυξη της χώρας στα επόμενα χρόνια, ανεξάρτητα από τα σημαντικά συγκριτικά της πλεονεκτήματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Ταξινόμηση επιλεγμένων χωρών (επί συνόλου 155) με βάση το επιχειρηματικό τους περιβάλλον

Χώρα	Ευχέρεια Επιχειρηματικής Δραστηριότητας	Έναρξη Επιχείρησης	Έκδοση Αδείας	Πρόσληψη-Απόλυση Εργαζομένων	Εγγραφή Μεταβολών Ακίνητης Περιουσίας	Δανειο-δότηση Επι-χείρησης	Προστασία Επενδυτών	Πληρωμή Φόρων	Εξω-τερικό Εμπόριο	Εφαρμογή Συμβάσεων	Κλείσιμο Επι-χείρησης
Νέα Ζηλανδία	1	4	2	4	1	7	1	16	15	4	21
ΗΠΑ	3	3	17	6	12	15	7	30	17	10	17
Καναδάς	4	1	21	27	27	10	3	12	13	34	4
Δανία	8	15	6	17	31	22	18	61	1	2	25
Ην.Βασίλειο	9	9	29	15	23	1	9	81	21	30	10
Ιαπωνία	10	81	5	20	36	18	14	50	12	3	1
Ιρλανδία	11	11	14	59	69	11	10	21	18	32	7
Φινλανδία	13	18	19	84	16	23	39	68	4	23	6
Σουηδία	14	20	13	86	8	30	95	38	2	14	18
Γερμανία	19	47	20	131	33	5	57	54	3	25	30
Ολλανδία	24	42	66	70	20	14	103	120	5	20	8
Σλοβακία	37	48	40	74	6	28	118	69	60	81	44
Τσεχία	41	77	87	60	57	21	68	70	24	21	101
Πορτογαλία	42	104	94	145	93	55	32	47	29	46	19
Γαλλία	44	13	23	142	144	115	56	35	44	13	32
Ουγγαρία	52	72	119	85	96	24	84	98	38	31	50
Πολωνία	54	92	120	64	75	88	22	106	34	104	23
Βουλγαρία	62	80	118	90	62	46	54	78	45	79	56
Ιταλία	70	45	93	138	48	51	86	102	90	76	40
Ρωσία	79	31	143	57	35	148	73	52	67	62	71
Ελλάδα	80	121	42	148	130	83	128	67	64	8	34
ΠΓΔΜ	81	114	64	123	73	53	30	58	96	111	109
Τουρκία	93	46	137	141	49	103	75	66	95	37	125

Πηγή: Doing Business in 2006, World Bank

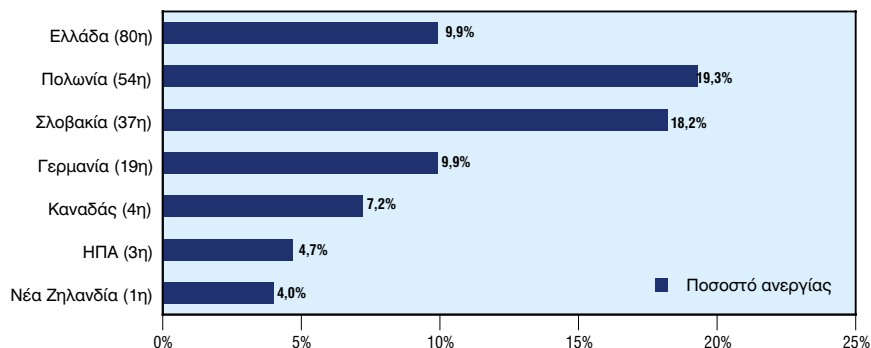
Ο Δείκτης Ευχέρειας Επιχειρηματικής Δραστηριότητας

Η ταξινόμηση πραγματοποιήθηκε με βάση το βαθμό υιοθέτησης, εφαρμογής και προόδου των μεταρρυθμιστικών προγραμμάτων στις 10 υποκατηγορίες διαδικασιών επιχειρηματικής δραστηριότητας που θεωρούνται από τους μελετητές ότι προσδιορίζουν το βαθμό ευχέρειας διενέργειας των βασικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε κάθε χώρα. Η Νέα Ζηλανδία κατέχει την πρώτη θέση σύμφωνα με το Δείκτη Ευχέρειας Επιχειρηματικής Δραστηριότητας (ΔΕΕΔ). Ακολουθεί η Σιγκαπούρη, ενώ 3η κατά σειρά χώρα είναι οι ΗΠΑ. Η Ελλάδα κατέχει την 80η θέση μεταξύ των 155 κρατών.

Η υψηλή ταξινόμηση με βάση το συγκεκριμένο δείκτη σημαίνει ότι το κράτος έχει δημιουργήσει ένα περιβάλλον πρόσφορο για την εύρυθμη λειτουργία του επιχειρηματικού τομέα. Για παράδειγμα, η Γαλλία βρίσκεται στην 44η θέση αμέσως μετά την Τζαμάικα, πράγμα που δεν είναι ευνοϊκό για τη Γαλλία, μια χώρα όμως, που χαρακτηρίζεται από εκτεταμένη γραφειοκρατία. Αντίθετα, στις Σκανδιναβικές χώρες (Νορβηγία-5, Δανία-8, Ισλανδία-12, Φινλανδία-13, Σουηδία-14), το νομοθετικό/διοικητικό πλαίσιο είναι απλό όσον αφορά τις διαδικασίες. Αυτό επιτρέπει στις επιχειρήσεις να λειτουργούν πιο αποτελεσματικά, με εποπτεία από το κράτος μόνο όταν απαιτείται, προστατεύοντας αποτελεσματικά τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, με μεγάλη ευελιξία στην αγορά εργασίας. Το γεγονός αυτό

εξασφαλίζει σημαντική διασύνδεση των αμοιβών με την παραγωγικότητα, και τη λειτουργία του δημόσιου τομέα σε μεγάλο βαθμό με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια για την προσφορά στις επιχειρήσεις και τους πολίτες υπηρεσιών κοινωνικού χαρακτήρα υψηλού επιπέδου. Αυτοί είναι οι λόγοι της υψηλής επίδοσής τους με βάση το ΔΕΕΔ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1. Χαμηλότερη η ανεργία στις χώρες με τον υψηλότερο δείκτη ευχέρειας επιχειρηματικής δραστηριότητας

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, ΟΟΣΑ

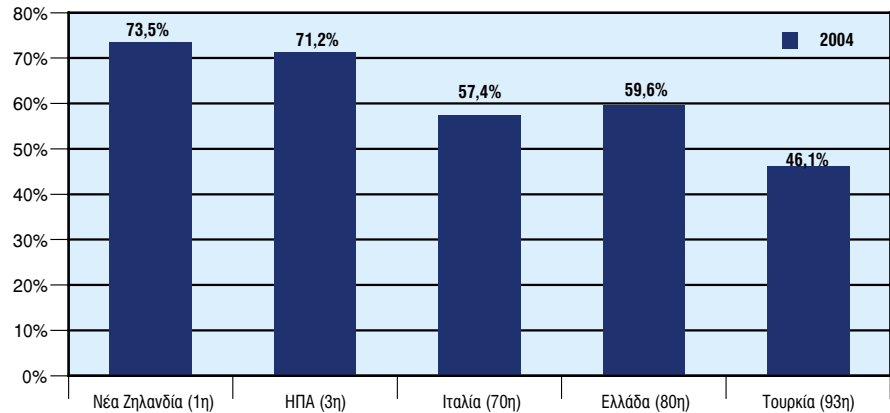
Η ευχερής ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας σε μια χώρα αποτελεί ουσιαστικό παράγοντα στην ανάπτυξη της οικονομίας και στην αύξηση της απασχόλησης. Η δημιουργία ενός υγιούς επιχειρηματικού περιβάλλοντος συμβαδίζει με τη δημιουργία περισσότερων νέων θέσεων εργασίας.

Γενικά, ο ΔΕΕΔ μπορεί να θεωρηθεί ως ένας σημαντικός δείκτης προσδιορισμού της παραγωγικότητας, της ανταγωνιστικότητας και της ελκυστικότητας της κάθε χώρας στις επενδύσεις, αλλά όχι ο μοναδικός δείκτης για το σκοπό αυτό. Η ευχερής ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας σε μια χώρα αποτελεί ουσιαστικό παράγοντα στην ανάπτυξη της οικονομίας και στην αύξηση της απασχόλησης. Πράγματι, στις χώρες που χαρακτηρίζονται από υψηλό ΔΕΕΔ παρατηρείται κατά κανόνα ότι σημειώνουν και σχετικά χαμηλά ποσοστά ανεργίας. Η Νέα Ζηλανδία η οποία βρίσκεται στην κορυφή της κατάταξης, έχει ποσοστό ανεργίας 4,0% και οι ΗΠΑ (3η) 4,7%. Η Ελλάδα, προτελευταία ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ (80η), έχει ποσοστό ανεργίας 9,9% (Διάγραμμα 1). Οι εξαιρέσεις της Πολωνίας και της Σλοβακίας μπορούν να εξηγηθούν από το γεγονός ότι οι χώρες αυτές βρίσκονται ακόμα σε περίοδο σημαντικών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων μετά τη σχετικά πρόσφατη μετατροπή τους από σοσιαλιστικές οικονομίες σε οικονομίες αγοράς. Η δημιουργία ενός υγιούς επιχειρηματικού περιβάλλοντος συμβαδίζει με τη δημιουργία περισσότερων νέων θέσεων εργασίας. Η επιτυχία των μεταρρυθμιστικών προγραμμάτων προς αυτήν την κατεύθυνση κρίνεται και από το αν αυξάνουν την απασχόληση (Διάγραμμα 2).

Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι οι χώρες που επιτυγχάνουν υψηλό ΔΕΕΔ είναι κατά κανόνα εκείνες που έχουν ήδη επιτύχει σχετικά υψηλό επίπεδο ανάπτυξης (Διάγραμμα 3). Βέβαια, η κατεύθυνση της αιτιώδους σχέσης δεν είναι σαφώς προσδιορισμένη. Κατ' αρχήν, η διατήρηση ενός ευνοϊκού επιχειρηματικού και οικονομικού περιβάλλοντος (επίτευξη υψηλού βαθμού στο ΔΕΕΔ) συμβάλλει στην προσέλκυση επενδύσεων και στην ταχύτερη ανάπτυξη της οικονομίας. Από την άλλη μεριά, η ίδια η αναπτυξιακή διαδικασία συμβάλλει στην επίτευξη υψηλότερου ΔΕΕΔ με την ουσιαστική βελτίωση του

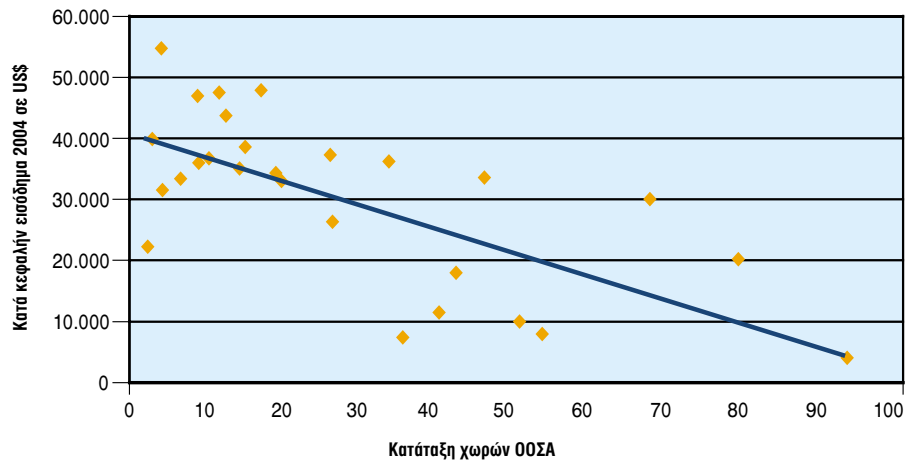
θεσμικού και οργανωτικού πλαισίου λειτουργίας των οικονομιών (π.χ. με την εισαγωγή σύγχρονων συστημάτων καταγραφής και ελέγχου της λειτουργίας της επιχειρηματικής δραστηριότητας χωρίς τη δημιουργία αντικινήτρων, ολοκλήρωση των χωροταξικών σχεδίων, του κτηματολογίου και των χρήσεων γης, μηχανοργάνωση των δημοσίων υπηρεσιών, κ.λπ.).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2. Το ποσοστό απασχόλησης είναι μεγαλύτερο σε χώρες με υψηλό δείκτη ευχέρειας επιχειρηματικής δραστηριότητας

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, ΟΟΣΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3. Ευχέρεια Επιχειρηματικής Δραστηριότητας & Οικονομική Ανάπτυξη

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, ΟΟΣΑ

Στις επόμενες παραγράφους αναλύονται οι υποκατηγορίες του ΔΕΕΔ και σκιαγραφείται το υφιστάμενο επιχειρηματικό περιβάλλον της Ελλάδας σε σύγκριση με άλλες χώρες.

Έναρξη Επιχείρησης

Η Ελλάδα κατέχει την 121η θέση (μεταξύ 155 χωρών) όσον αφορά την ευκολία έναρξης επιχείρησης. Το αποτέλεσμα αυτό προκύπτει από τη λεπτομερειακή ανάλυση: α) του συνόλου των διαδικασιών (Ελλάδα: 15, ΟΟΣΑ: 6,5) που απαιτούνται για την ίδρυση μιας επιχείρησης (ΕΠΕ), β) του χρόνου που απαιτείται για την έκδοση της άδειας λειτουργίας (Ελλάδα: 38 ημέρες, ΟΟΣΑ: 19,5 ημέρες), γ) του κόστους σε παράβολα, φόρους και χαρτόσημα που απαιτείται για την ίδρυση μιας επιχείρησης (Ελλάδα: \$ 4.100 ή 24,6% του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος (ΑΕΕ), ΗΠΑ: \$ 207 ή 0,5% του

Έκδοση αδειας για την κατασκευή εργοστασίου

Πρόσληψη – απόλυση προσωπικού

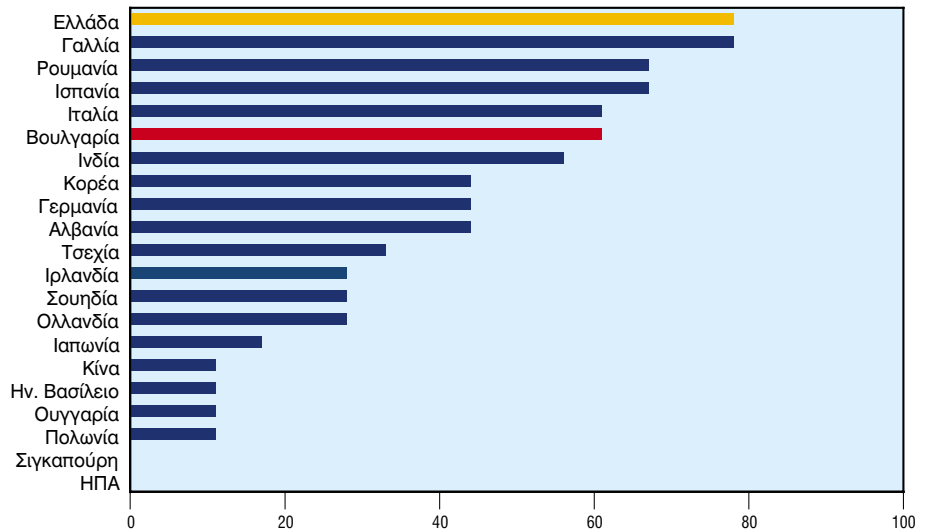
ΑΕΕ, Ισπανία: \$ 3.500 ή 16,5% του ΑΕΕ) και δ) του κατώτατου κεφαλαίου που απαιτείται να καταβληθεί πριν από την έναρξη των εργασιών της επιχείρησης (Ελλάδα: \$ 20.000 ή 121,4% του ΑΕΕ, Ισπανία: \$3.330 ή 15,7% του ΑΕΕ, ΗΠΑ: Δεν απαιτείται ελάχιστο κεφάλαιο).

Σημειώνεται ότι από τις 38 ημέρες που απαιτούνται για την ολοκλήρωση της διαδικασίας έναρξης μιας επιχείρησης στην Ελλάδα οι 26 αναφέρονται στην περίοδο αναμονής για τη δημοσίευση του καταστατικού της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως με κόστος για την επιχείρηση \$ 314. Επίσης, 5 ημέρες απαιτούνται για την υπογραφή του καταστατικού από το Συμβολαιογράφο με κόστος \$ 1.121. Ειδικότερα, το συμβολαιογραφικό γραφείο παρακρατεί τις προμήθειες του συμβολαιογράφου καθώς και εισφορές για τα Ταμεία Νομικών. Το αντίστοιχο κόστος του συμβολαιογράφου στη Γερμανία είναι \$ 900 και το καταστατικό υπογράφεται σε μία ημέρα. Επίσης, στη Γερμανία απαιτούνται 14 ημέρες για εγγραφή στο τοπικό Μητρώο Εταιρειών με κόστος \$ 490. Τέλος, φόρος ίσος με το 1% των κεφαλαίων θα πρέπει να πληρωθεί στην Ελλάδα κατά την ίδρυση της επιχείρησης με επιβάρυνση \$ 1.1661. Από τα στοιχεία της μελέτης δεν προκύπτει ανάλογη επιβάρυνση για τις επιχειρήσεις που ιδρύονται στη Γερμανία. Έτσι, το κόστος ίδρυσης της επιχείρησης στη Γερμανία διαμορφώνεται στα \$ 1.430, έναντι \$ 4.100 στην Ελλάδα. Τα ανωτέρω δικαιολογούν τη δυσμενή κατάταξη της Ελλάδος ως προς το δείκτη αυτό, που συμβάλλει αποφασιστικά στη δυσμενή κατάταξη της στο ΔΕΕΔ.

Ο δείκτης αυτός είναι ένας σύνθετος δείκτης που προκύπτει από την ανάλυση α) όλων των διαδικασιών που απαιτούνται για το χτίσιμο ενός εργοστασίου (Ελλάδα: 17, ΟΟΣΑ: 14,1), β) του μέσου χρόνου που δαπανάται σε κάθε διαδικασία και του συνολικού χρόνου για το σύνολο των διαδικασιών (Ελλάδα: 176 ημέρες, ΟΟΣΑ: 147 ημέρες) και γ) του κόστους για την επιχείρηση από κάθε διαδικασία και ως σύνολο (Ελλάδα: 71,9% του ΑΕΕ, Γερμανία: 82,8% του ΑΕΕ, ΟΟΣΑ: 75,1% του ΑΕΕ). Στη Νέα Ζηλανδία η αντίστοιχη άδεια εκδίδεται ταχύτερα (65 ημέρες) και με χαμηλότερη επιβάρυνση (30% του κατά κεφαλήν ΑΕΕ). Στον πίνακα κατάταξης όσον αφορά την ευκολία έκδοσης αδειας, η Ελλάδα βρίσκεται στη σχετικά ευνοϊκή 42η θέση, χωρίς, όμως, αυτό να σημαίνει ότι το σύστημα λειτουργεί πράγματι ικανοποιητικά. Η πιο χρονοβόρα διαδικασία στην περίπτωση της Ελλάδας είναι η έκδοση άδειας οικοδόμησης, που απαιτεί κατά μέσο όρο 90 ημέρες. Επίσης, για τη σύνδεση του ηλεκτρικού ρεύματος και του νερού απαιτούνται 45 ημέρες. Το κόστος σύνδεσης ηλεκτρισμού ανέρχεται στα € 10.000, ενώ για σύνδεση Η/Ε 140 KW απαιτείται ολοκληρωμένη μελέτη και το κόστος για εγκατάσταση σε πυκνο-κατοικημένες περιοχές ανέρχεται στα € 30.000. Σημειώνεται ότι τα θέματα που προκύπτουν κατά τη διαδικασία έκδοσης άδειας κατασκευής εργοστασιακών εγκαταστάσεων είναι πολλά και σχετίζονται με την τήρηση των πολεοδομικών διατάξεων και των διατάξεων που αφορούν την ασφάλεια των κατασκευών και την προστασία του περιβάλλοντος.

Όσον αφορά την ευελιξία πρόσληψης και απόλυσης προσωπικού, η Ελλάδα βρίσκεται σε ιδιαίτερα μειονεκτική θέση (148η θέση/155). Τα θέματα που αφορούν τον περιορισμένο βαθμό ευελιξίας της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα αναλύθηκαν στο Οικονομικό Δελτίο του Δεκεμβρίου 2005. Εδώ παρέχονται συγκεκριμένες μετρήσεις αυτής της περιορισμένης ευελιξίας.

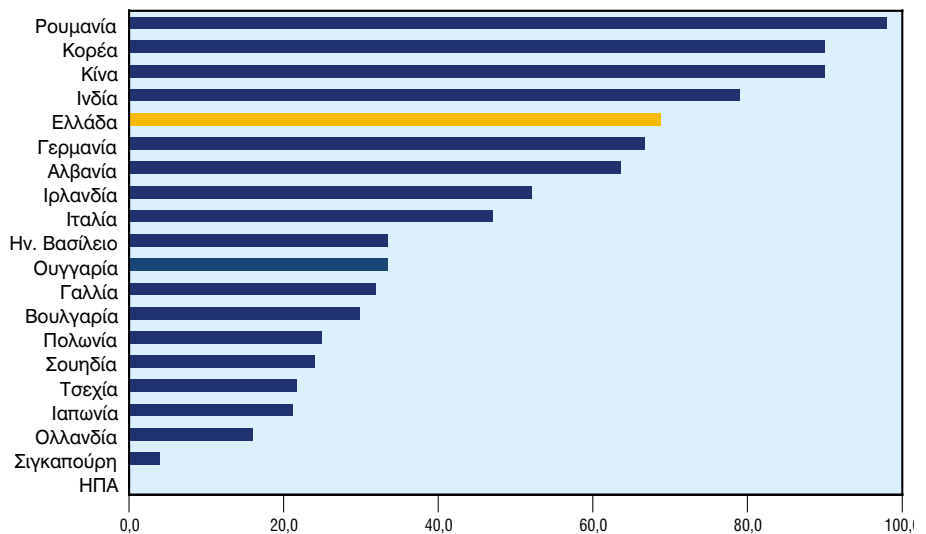
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.
Διάγραμμα 4. Δείκτης Δυσκολίας Πρόσληψης Εργαζομένων (0-100)

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα

Ο Δείκτης Πρόσληψης και Απόλυσης Προσωπικού (ΔΠΑΠ) είναι ένας σύνθετος δείκτης που προκύπτει από τους ακόλουθους υποδείκτες: α) Το Δείκτη Δυσκολίας Πρόσληψης Εργαζομένων στον οποίο η Ελλάδα βαθμολογείται με 78 στην κλίμακα 1-100 (όπου 1: απόλυτα εύκολη πρόσληψη, 100: απόλυτα δύσκολη πρόσληψη), έναντι 30,1 στον ΟΟΣΑ, 11 στην Αυστρία, το Βέλγιο, τη Δανία, την Κίνα την Πολωνία και την Ουγγαρία και 44 στην Τουρκία. β) Το Δείκτη Δυσκολίας Απόλυσης στον οποίο η Ελλάδα βαθμολογείται με 40 όπως και πολλές άλλες χώρες της ΕΕ-25 (ΟΟΣΑ: 27,4). Η αναφορά εδώ είναι στον ιδιωτικό τομέα εκτός των τραπεζών και των επιχειρήσεων που ακόμα ελέγχονται από το Κράτος. γ) Το Δείκτη Ακαμψίας των Ωρών Εργασίας όπου η Ελλάδα βαθμολογείται με 80 (ΟΟΣΑ: 49,6, Βέλγιο: 40, Κίνα: 40, Τσεχία: 20, Γερμανία, Ιταλία και Γαλλία: 80, Κορέα: 60). δ) Το Δείκτη Ακαμψίας της Απασχόλησης (Ελλάδα: 66, ΟΟΣΑ: 35,8, ΗΠΑ: 3, Αυστρία: 44, Ιταλία: 57, Ουγγαρία και Πολωνία: 37, Ην. Βασίλειο: 14).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5. Κόστος Απολύσεων: Αποζημίωση για απόλυση εργαζόμενου με 20 χρόνια υπηρεσία (Εβδομαδιαίοι Μισθοί)

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα

Έχει παρατηρηθεί εμπειρικά ότι αν το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της αγοράς εργασίας χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό ακαμψίας, τότε οι εργοδότες ακολουθούν άλλες μεθόδους, άτυπης μορφής απασχόληση, προκειμένου να παραμείνουν ανταγωνιστικοί.

Εγγραφή/ Μετεγγραφή Συμβολαιογραφικών Πράξεων Μεταβιβάσεως Ακίνητης Περιουσίας

Δυνατότητα Δανειοδότησης της Επιχείρησης

ε) Το Δείκτη Κόστους Πρόσληψης (ως % του μισθού) για την Ελλάδα είναι 30% (ΗΠΑ: 8,5%, ΟΟΣΑ: 20,7%). στ) Το Δείκτη Κόστους Απόλυσης (μισθοί σε εβδομάδες) για την Ελλάδα εκτιμάται στις 68,8 εβδομάδες (ΟΟΣΑ: 35,1, ΗΠΑ: 0,0, Ην. Βασίλειο: 33,5, Ισπανία: 56, Πολωνία: 25,8, Πορτογαλία: 98).

Έχει παρατηρηθεί εμπειρικά ότι αν το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της αγοράς εργασίας χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό ακαμψίας, τότε οι εργοδότες ακολουθούν άλλες μεθόδους, άτυπης μορφής απασχόληση, προκειμένου να παραμείνουν ανταγωνιστικοί. Τέλος, απαιτείται η αναμόρφωση της εργατικής νομοθεσίας προκειμένου οι επιχειρήσεις να προσαρμόζονται γρηγορότερα στην τεχνολογική πρόοδο, τους μακροοικονομικούς κλυδωνισμούς και την εισροή μεταναστών.

Η βαθμολογία της χώρας μας και σε αυτόν τον τομέα είναι εξαιρετικά χαμηλή (130η θέση/155), καθώς ο όγκος των γραφειοκρατικών πράξεων και οι πολλαπλές νομοθετικές ρυθμίσεις, καθιστούν την εγγραφή μια επίπονη και χρονοβόρα διαδικασία. Για την κατάρτιση του συγκεκριμένου δείκτη λαμβάνονται υπόψη οι εξής παράμετροι: ο αριθμός νομικών διαδικασιών, ο χρόνος ολοκλήρωσης των διαδικασιών, το κόστος εγγραφής ως ποσοστό της αξίας του ακινήτου. Στην Ελλάδα ο μέσος αριθμός γραφειοκρατικών διαδικασιών για την εγγραφή ανέρχεται σε 12 (ΟΟΣΑ: 4,7), ο χρόνος σε 23 ημέρες (ΟΟΣΑ: 32,2) και το κόστος στο 13,7% της αξίας του ακινήτου (ΟΟΣΑ: 4,8%). Είναι φανερό ότι το κόστος εγγραφής των ακινήτων παίζει τον κύριο ρόλο στη δυσμενή θέση της Ελλάδος ως προς αυτό τον παράγοντα. Ενδεικτικά, η Σλοβακία που πρόσφατα αναμόρφωσε το σύστημα εγγραφής, περιόρισε τον αριθμό των πράξεων σε 3, ενώ και η χρηματική επιβάρυνση αντιστοιχεί μόλις στο 0,1% της αξίας του ακινήτου. Είναι αξιοσημείωτο, και ενδεικτικό της δυνατότητας βελτίωσης των πρακτικών στην Ελλάδα σε αυτό τον τομέα, ότι χρειάζεται μόνο μια ημέρα για την εγγραφή του ακινήτου στη Νορβηγία και μόνο 2 ημέρες στη Σουηδία, έναντι των 23 ημερών που απαιτούνται στην Ελλάδα. Στην Ολλανδία η εγγραφή μπορεί να γίνεται on line, με κόστος εγγραφής που δεν ξεπερνάει το 6,2% της αξίας του ακινήτου, ενώ μπορεί επίσης να ελεγχθούν τα αρχεία ιδιοκτησίας on line από το 1832. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η αποτελεσματική διαδικασία ακριβούς καταγραφής της ακίνητης ιδιοκτησίας αποτελεί το θεμέλιο λίθο της προστασίας των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας σε κάθε χώρα που με τη σειρά της αποτελεί βασικό συντελεστή στην καταπολέμηση της διαφθοράς και στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας. Η σημαντική βελτίωση της διαδικασίας αυτής στην Ελλάδα σε συνδυασμό με την ολοκλήρωση του εθνικού κτηματολογίου αποτελούν ουσιαστικές προϋποθέσεις για την εγκαθίδρυση σαφών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και για την ομαλή λειτουργία της οικονομίας.

Στον υποδείκτη αυτό εκτιμώνται δύο σημαντικά θέματα που προσδιορίζουν τη λειτουργία δανειοδότησης των επιχειρήσεων σε κάθε χώρα: Το πρώτο θέμα αφορά την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας των οργανισμών παροχής πληροφοριών για την πιστοληπτική ικανότητα και ιστορικό των δανειζόμενων, όπως μετρείται με το Δείκτη Πιστωτικής Πληροφόρησης. Ο δείκτης αυτός λαμβάνει τιμές από 0 έως 6, με τις τιμές κοντά στο 6 να δείχνουν πληρότητα πιστωτικής πληροφόρησης και τις τιμές κοντά στο μηδέν να δείχνουν ουσιαστική ανυπαρξία πιστωτικής πληροφόρησης. Στην Ελλάδα ο δείκτης εκτιμάται στο 4, στα ίδια επίπεδα με τη Ρουμανία, την Πολωνία και την Πορτογαλία

Προστασία των Επενδυτών

(ΟΟΣΑ: 5, Αυστρία: 6, Γερμανία: 6, Γαλλία: 2, Φιλανδία: 5, Ουγγαρία: 5, Ιταλία: 6, Ιρλανδία: 5, ΗΠΑ: 6 και Ην. Βασίλειο: 6). Τέλος, από τα στοιχεία που παρατίθενται προκύπτει ότι ο Οργανισμός Τειρεσίας ΑΕ διατηρεί Αρχείο Δεδομένων Οικονομικής Συμπεριφοράς που καλύπτει μόνο το 17,7% των ενηλίκων στην Ελλάδα, έναντι του 59% στον ΟΟΣΑ. Σημειώνεται ότι η πρόσβαση σε ακριβείς πληροφορίες οικονομικής συμπεριφοράς συμβάλλει στην προστασία της εμπορικής πίστης και στη μείωση των επισφαλειών προς όφελος τόσο του τραπεζικού συστήματος όσο και, κυρίως, των συναλλασσομένων. Η καλύτερη λειτουργία των συστημάτων αυτών στις αναπτυγμένες χώρες συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη λειτουργία της τραπεζικής χρηματοδότησης και στη μείωση του κόστους δανεισμού για τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες. Πάντως, η κατάσταση στον τομέα αυτό βελτιώνεται και στην Ελλάδα με γρήγορους ρυθμούς.

Το δεύτερο θέμα αφορά το βαθμό στον οποίο η ισχύουσα νομοθεσία για τις υποθήκες και για την πτώχευση επιχειρήσεων διευκολύνει ή όχι την ομαλή λειτουργία της πιστωτικής διαδικασίας. Ο σχετικός δείκτης ονομάζεται Δείκτης Νομικών Δικαιωμάτων και λαμβάνει τιμές από 0-10, με το 10 να αντιπροσωπεύει τις χώρες στις οποίες οι ρυθμίσεις που ισχύουν στους ανωτέρω τομείς είναι σχεδιασμένες έτσι ώστε να διευκολύνουν πλήρως την πιστωτική διαδικασία και την ομαλή χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και το 0 την κατάσταση στις χώρες εκείνες στις οποίες οι ρυθμίσεις που ισχύουν στους ανωτέρω τομείς αποτελούν ουσιαστικό εμπόδιο στην ομαλή λειτουργία της πιστωτικής διαδικασίας. Η Ελλάδα βαθμολογείται με 3 στον τομέα αυτό (ΟΟΣΑ: 6,3, Αλβανία: 9, Αυστρία: 5, Βουλγαρία: 6, Δανία: 7, Γερμανία: 8, Ινδία: 5, Κορέα: 6, Γαλλία: 3), πράγμα που δείχνει τη μεγάλη ανάγκη που υπάρχει για αλλαγή του θεσμικού πλαισίου προς τη σωστή κατεύθυνση καθώς και για την αποφυγή ενεργειών και μέτρων που επιβαρύνουν περαιτέρω την ήδη δυσμενή κατάσταση που ισχύει σήμερα.

Με βάση τους ανωτέρω δείκτες καταρτίζεται ο γενικός Δείκτης Δυνατοτήτων Δανειοδότησης στον οποίο η Ελλάδα κατατάσσεται στην 83η θέση μεταξύ 155 χωρών, μια θέση που δεν είναι ικανοποιητική, κυρίως εξαιτίας του υποδείκτη Νομικών Δικαιωμάτων. Η εξασφάλιση άνετων δυνατοτήτων άμεσης πρόσβασης σε χρηματοδοτικούς πόρους είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας. Αν και έχουν σημειωθεί σημαντικά βήματα ως προς την αναμόρφωση και ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού μας συστήματος, ωστόσο υπάρχουν ακόμα περιθώρια μεγαλύτερης και ταχύτερης πρόσβασης σε κεφάλαια, υψηλότερος βαθμός ενημέρωσης των ενδιαφερομένων ως προς τις εναλλακτικές λύσεις χρηματοδότησης και αύξηση της ποικιλίας των δανειοδοτικών προϊόντων ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες των επιχειρήσεων.

Χαμηλός βαθμός προστασίας των επενδυτών μειοψηφίας συνεπάγεται περιορισμένο επενδυτικό ενδιαφέρον. Από μελέτες που έχουν διεξαχθεί έχει εκτιμηθεί ότι σε χώρες όπου η νομική προστασία των επενδυτών είναι περιορισμένη, οι επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι επίσης σχετικά χαμηλές. Η Ελλάδα στην αξιολόγησή της με βάση το συγκεκριμένο δείκτη κατέχει ιδιαίτερα δυσμενή θέση (128η), που σημαίνει ότι, σύμφωνα με την έρευνα της World Bank, η προστασία των επενδυτών μειοψηφίας στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Οι εκτιμώμενες παράμετροι για την κατάρτιση του εν λόγω δείκτη είναι:

α) Ο βαθμός διαφάνειας στον τομέα της παροχής επιχειρηματικών πληροφοριών,

που μετριέται στην κλίμακα 0 - 10. Βαθμό 0 λαμβάνει μια χώρα όπου η διαφάνεια είναι ανύπαρκτη. Βαθμό 10 λαμβάνει μια χώρα με πλήρη διαφάνεια. Η Ελλάδα βαθμολογείται με 1 σε αυτό το δείκτη έναντι των χωρών του ΟΟΣΑ που βαθμολογούνται με 6,1. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Κίνα βαθμολογείται με 10 στον τομέα αυτό, όπως και το Hong Kong, η Μαλαισία, η Σιγκαπούρη, το Ην. Βασίλειο και η Νέα Ζηλανδία. Η Ιρλανδία και οι ΗΠΑ βαθμολογούνται με 9, η Ρουμανία και η Τουρκία με 8 και η Πορτογαλία με 7. Πάντως, το θέμα αυτό είναι αρκετά περίπλοκο και η σχετική θέση της Ελλάδος έναντι άλλων χωρών απαιτεί πιο προσεκτική εξέταση. Για την εξαγωγή περισσότερο αξιόπιστων συμπερασμάτων υπάρχει ανάγκη για την εξέταση της κατάστασης κάθε χώρας με πιο εξειδικευμένες μελέτες.

β) Ο βαθμός στον οποίο ο βασικός μέτοχος (και διευθύνων σύμβουλος) της επιχείρησης (με ποσοστό άνω του 60% του Μετοχικού Κεφαλαίου) μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνος για ζημιές που μπορεί να προκληθούν στην εταιρεία και στους μετόχους μειοψηφίας κατόπιν ενεργειών του. Μετριέται με το Δείκτη Υπευθυνότητας του Διευθύνοντα Συμβούλου της Επιχείρησης (Director Liability Index) στην κλίμακα 0-10. Η Ελλάδα βαθμολογείται με 4 στο δείκτη αυτό ενώ ο ΟΟΣΑ με 5,1.

γ) Ο βαθμός στον οποίο ένας μέτοχος μπορεί να αποκτήσει τα στοιχεία που χρειάζεται από την επιχείρηση σε περίπτωση προσφυγής του έναντι των διοικητικών στελεχών της επιχείρησης. Μετρείται με το Δείκτη Ευχέρειας Προσφυγής Μετόχου (Ease of Shareholder Suits Index) με κλίμακα 0-10. Και σε αυτήν την υποκατηγορία ο βαθμός της Ελλάδας (5) υπολείπεται του ΟΟΣΑ (6,6).

δ) Έτσι, ο συνολικός Δείκτης Προστασίας των Επενδυτών στην κλίμακα 0-10 συνίσταται από το μέσο όρο των τριών ανωτέρω υποδεικτών. Ο βαθμός της Ελλάδας είναι 3,3, κατά πολύ χαμηλότερος από αυτόν του ΟΟΣΑ, 5,9. Με αυτή τη βαθμολογία η Ελλάδα κατατάσσεται στην 128η θέση ως προς αυτό το κριτήριο, όπως προαναφέρθηκε. Η προσπάθεια ενίσχυσης του θεσμικού και οργανωτικού πλαισίου λειτουργίας του Ελληνικού Χρηματιστηρίου συνεχίζεται, ενώ η έντονη παρουσία των ξένων θεσμικών επενδυτών στην Ελληνική αγορά πιστοποιεί τα βήματα προόδου που έχουν επιτευχθεί μέχρι σήμερα. Η εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (IFRS) από τις εισηγμένες επιχειρήσεις και των αρχών της εταιρικής διακυβέρνησης θα βελτιώσουν ακόμη περισσότερο τις δυνατότητες πληροφόρησης και προστασίας των μετόχων μειοψηφίας στο μέλλον.

Φορολογία

Η μείωση των φορολογικών συντελεστών έχει θετικές επιπτώσεις στον επιχειρηματικό τομέα καθώς περιορίζει τη φοροδιαφυγή, τη διαφθορά και την παραοικονομία. Η Ελλάδα με βάση την αξιολόγηση του φορολογικού της συστήματος από την Παγκόσμια Τράπεζα βρίσκεται στην 67η θέση. Ο συγκεκριμένος δείκτης καταρτίζεται με βάση το συνολικό αριθμό φόρων που πληρώνονται (Ελλάδα: 32, ΟΟΣΑ: 16,9), το χρόνο που χρειάζεται σε ώρες / έτος για την προετοιμασία του φακέλου που θα κατατεθεί στην εφορία (Ελλάδα: 204, ΟΟΣΑ: 197,2) και το συνολικό ποσό φόρων που πληρώνονται ως ποσοστό του ακαθάριστου κέρδους της επιχείρησης (Ελλάδα: 47,9%, ΟΟΣΑ: 45,4%). Πρόσφατα, η χώρα μας μείωσε το φορολογικό συντελεστή των επιχειρήσεων στο 25%, μέτρο που εκτιμάται ότι θα έχει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα στην ενίσχυση των επενδύσεων. Επιπρόσθετα, η εκλογίκευση και αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος, θα αποφέρει περισσότερα φορολογικά έσοδα στο Ελληνικό Δημόσιο και θα επιτρέψει την ταχύτερη αποκλιμάκωση του δημόσιου χρέους, το οποίο είναι αρνητικός μακροοικονομικός παράγοντας στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Τέλος, η χαμηλότερη φορολογική επιβάρυνση οδηγεί όχι

Η μείωση των φορολογικών συντελεστών έχει θετικές επιπτώσεις στον επιχειρηματικό τομέα καθώς περιορίζει τη φοροδιαφυγή, τη διαφθορά και την παραοικονομία.

Διαδικασίες Διενέργειας Διασυνοριακού Εμπορίου

Οι διαδικασίες επίλυσης συμβατικών διαφορών στην Ελλάδα.

Κλείσιμο μιας επιχείρησης

μόνο σε αύξηση των νέων επιχειρήσεων στους κλάδους της οικονομίας, αλλά και σε αύξηση της απασχόλησης. Σε πρόσφατη μελέτη υπολογίστηκε, ότι η μείωση κατά 1 ποσοστιαία μονάδα του φορολογικού συντελεστή των επιχειρήσεων, συμβάλλει στην αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων κατά 3,7% και στην αύξηση της απασχόλησης κατά 1,1% (βλέπε Doing Business in 2006, σελ. 51).

Στο δείκτη αυτό εκτιμάται η έκταση και το κόστος των διαδικαστικών εργασιών για τη διενέργεια των εξαγωγών και των εισαγωγών σε κάθε χώρα. Η θέση της Ελλάδος είναι και πάλι μη ικανοποιητική, 64η μεταξύ 155 χωρών. Σημειώνεται ότι ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης η χώρα μας υπόκειται στο ευρύτερο νομοθετικό πλαίσιο που ισχύει για όλα τα κράτη – μέλη σχετικά με τους κανονισμούς του εξωτερικού εμπορίου τόσο με τους εμπορικούς της εταίρους στην Ένωση, όσο και με τρίτες χώρες. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να επέμβει στα γενικότερα θέματα εμπορικής πολιτικής (δασμοί, ποσοστώσεις κτλ). Στους τομείς ωστόσο, όπου η χώρα μας κατέχει την πλήρη αρμοδιότητα, όπως, για παράδειγμα, τον εκσυγχρονισμό των γραφειοκρατικών διαδικασιών (ηλεκτρονική διαχείριση εγγράφων, τελωνειακή κατάταξη και διατυπώσεις για την εξαγωγή και εισαγωγή εμπορευμάτων), την αναβάθμιση των τελωνειακών ελέγχων, την περαιτέρω βελτίωση του οδικού και ακτοπλοϊκού δικτύου, δεν έχει πραγματοποιηθεί ουσιαστική πρόοδος με συνέπεια να κατέχει χαμηλή θέση στον πίνακα αξιολόγησης. Πιο αναλυτικά, στην Ελλάδα απαιτούνται ακόμη 7 έγγραφα για τη διενέργεια μιας εξαγωγής (ΟΟΣΑ: 5,3 έγγραφα) και 6 υπογραφές (ΟΟΣΑ: 3,2), ενώ ο μέσος όρος των ημερών που απαιτούνται για να εξαχθεί ένα προϊόν από την Ελλάδα είναι 29 ενώ ο αριθμός ημερών εισαγωγής του, αγγίζει τις 34 ημέρες (ΟΟΣΑ: 12,6 και 14 ημέρες αντίστοιχα). Επίσης, ο αντίστοιχος αριθμός για τη Γερμανία είναι 6 ημέρες για τις εξαγωγές και τις εισαγωγές.

Μεταξύ των 155 χωρών που εξετάζονται στη μελέτη της Παγκόσμιας Τράπεζας, η Ελλάδα καταλαμβάνει μια από τις υψηλότερες θέσεις (8η) στον τομέα της εφαρμογής και τήρησης των συμβάσεων που συνάπτουν οι επιχειρήσεις. Ο αριθμός των δικαστικών και νομικών διαδικασιών που απαιτούνται προκειμένου να τεθεί σε ισχύ μια σύμβαση στην Ελλάδα ανέρχεται περίπου σε 14 (ΟΟΣΑ: 19,5, Βέλγιο: 27, Βουλγαρία 34, Γερμανία: 26, Γαλλία: 21, Ινδία: 40, Ιρλανδία: 16, Σιγκαπούρη: 23, Σουηδία: 23). Επίσης, για την επίλυση μιας διαφοράς που προκύπτει από μια σύμβαση απαιτούνται 151 ημέρες στην Ελλάδα, έναντι 225,7 ημέρες κατά μέσο όρο στον ΟΟΣΑ, 112 ημέρες στο Βέλγιο, 75 ημέρες στη Γαλλία, 175 ημέρες στη Γερμανία 217 ημέρες στην Ιρλανδία και 250 ημέρες στις ΗΠΑ. Όσον αφορά το κόστος επίλυσης των συμβατικών διαφορών στην Ελλάδα εκτιμάται στο 12,7% της αξίας της σύμβασης, έναντι 10,6% στο μέσο όρο του ΟΟΣΑ, 6,2% στο Βέλγιο, 11,7% στη Γαλλία, 10,5% στη Γερμανία, 8,1% στην Ουγγαρία, 21,1% στην Ιρλανδία, 8,7% στην Πολωνία, 17,6% στην Ιταλία και 7,5% στις ΗΠΑ.

Η Ελλάδα καταλαμβάνει τη σχετικά ικανοποιητική 34η θέση (μεταξύ των 155 χωρών) όσον αφορά τη λειτουργικότητα της πτωχευτικής διαδικασίας επιχειρήσεων και της επίλυσης των συμβατικών διαφορών που προκύπτουν από τη διαδικασία αυτή. Εξετάζεται το παράδειγμα μιας εγχώριας εταιρείας περιορισμένης ευθύνης μεσαίου μεγέθους που διαχειρίζεται κατά κύριο λόγο ξενοδο-

Συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής

χειρακτές επιχειρήσεις και έχει περιέλθει σε σοβαρές χρηματοοικονομικές δυσκολίες με συνεχείς ζημιογόνες χρήσεις και περιέρχεται σε κατάσταση χρεοκοπίας. Ειδικότερα, εξετάζονται οι ακόλουθοι τρεις υποδείκτες: α) Ο χρόνος που απαιτείται για να ολοκληρωθεί η διαδικασία της πτώχευσης της επιχείρησης. Στην Ελλάδα ο χρόνος αυτός εκτιμάται σε 2 έτη κατά μέσο όρο, έναντι 1,5 έτη στον ΟΟΣΑ (Βραζιλία: 10 έτη, Βουλγαρία 3,3 έτη, Τσεχία: 9,2 έτη, Κίνα: 2,4 έτη, Ουγγαρία 2 έτη, Γερμανία: 1,2 έτη, Γαλλία: 1,9 έτη, Ιταλία: 1,2 έτη, Ιαπωνία: 0,6 έτη, Πολωνία: 1,4 έτη, Ρουμανία: 4,6 έτη, Ην. Βασίλειο: 1 έτος, ΗΠΑ: 2 έτη). β) Το κόστος της πτωχευτικής διαδικασίας ως ποσοστό της αξίας της ιδιοκτησίας της χρεοκοπημένης εταιρείας. Για την Ελλάδα το κόστος αυτό εκτιμάται στο 9%, έναντι 7,4% στον ΟΟΣΑ (Βραζιλία: 9%, Βουλγαρία 9%, Τσεχία: 14%, Κίνα: 22%, Ουγγαρία 14%, Γερμανία: 8%, Γαλλία: 9%, Ιταλία: 22%, Ιαπωνία: 4,0%, Πολωνία: 22%, Ρουμανία: 9%, Ην. Βασίλειο: 6%, ΗΠΑ: 7%). γ) Το ποσοστό κάλυψης των απαιτήσεων έναντι της επιχείρησης (των πιστωτών, των φορολογικών αρχών και των εργαζομένων). Για την Ελλάδα το ποσοστό αυτό εκτιμάται στο 46%, έναντι 73,8% στον ΟΟΣΑ (Βραζιλία: 0,5%, Βουλγαρία 33,5%, Τσεχία: 17,9%, Κίνα: 31,5%, Ουγγαρία 35,8%, Γερμανία: 53%, Γαλλία: 47,7%, Ιταλία: 40%, Ιαπωνία: 92,7%, Φιλανδία: 89,1%, Πολωνία: 64%, Ρουμανία: 17,5%, Ην. Βασίλειο: 85,3%, ΗΠΑ: 76,3%). Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν καλύτερη επίδοση σε αυτό τον τομέα από ότι οι αναπτυσσόμενες. Τα περιθώρια βελτίωσης της κατάστασης στην Ελλάδα είναι πολύ μεγάλα.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε προκύπτει η δυσμενής θέση της Ελλάδος (80η/155) όσον αφορά το Δείκτη Ευχέρειας Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων (ΔΕΕΔ) που επιδιώκει να απεικονίσει τη σχετική ελκυστικότητα του εγχώριου επιχειρηματικού-οικονομικού περιβάλλοντος στην επιχειρηματική-επενδυτική δραστηριότητα. Η χαμηλή επίδοση της Ελλάδος αποδίδεται κυρίως: α) Στο μη ικανοποιητικό θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο για την ίδρυση μιας επιχείρησης (121η θέση) πράγμα που απαιτεί χρονοβόρες διαδικασίες, φορολογική επιβάρυνση και κόστος από παράβολα και χαρτόσημα. Το πλαίσιο αυτό μπορεί να βελτιωθεί σημαντικά εφαρμόζοντας τα παραδείγματα άλλων χωρών με πολύ καλύτερη επίδοση σε αυτό τον τομέα. β) Στη μεγάλη ακαμψία και το υψηλό κόστος πρόσληψης και απόλυσης προσωπικού (148η θέση), με τους δείκτες δυσκολίας πρόσληψης και κόστους απόλυσης προσωπικού και ακαμψίας όσον αφορά τις ώρες εργασίας να παίζουν αποφασιστικό ρόλο. γ) Στο μεγάλο όγκο των γραφειοκρατικών πράξεων και του εξαιρετικά υψηλού κόστους που ισχύουν ακόμα στον τομέα της πιστοποίησης-εγγραφής ακίνητης περιουσίας στην Ελλάδα που κατατάσσουν τη χώρα στην 130η θέση ως προς τον παράγοντα αυτό. Υπάρχουν παραδείγματα χωρών με εξαιρετικά ικανοποιητικές επιδόσεις σε αυτό τον τομέα, τις οποίες μπορεί επίσης να ακολουθήσει η Ελλάδα για να βελτιώσει δραστικά τα ισχύοντα συστήματα σε αυτό τον πολύ σημαντικό τομέα. δ) Στην πολύ χαμηλή βαθμολογία της χώρας μας (128η θέση) στον τομέα της προστασίας των επενδυτών μειοψηφίας των εγχώριων επιχειρήσεων. Η χρηματοπιστηριακή κρίση του 1999-2003 πιστοποιεί το πρόβλημα της χώρας σε αυτόν τον κρίσιμο τομέα, ενώ η σταδιακή βελτίωση της κατάστασης στα τελευταία χρόνια θα πρέπει να διαφυλαχτεί και να ενισχυθεί αποτελεσματικά. ε) Στη μη ικανοποιητική (83η θέση) ταξινόμηση της χώρας όσον αφορά το θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο στον τομέα της χρηματοδότησης των επιχειρή-

σεων, κυρίως λόγω της κακής λειτουργίας του νομοθετικού πλαισίου για την προστασία των δανειζόμενων και των δανειστών στις περιπτώσεις υποθηκών, προσημειώσεων και πτωχεύσεων επιχειρήσεων. στ) Στην επίσης μη ικανοποιητική θέση της χώρας (67η) στον τομέα της φορολογικής επιβάρυνσης των επιχειρήσεων και της λειτουργίας του φορολογικού συστήματος της χώρας. Η επίτευξη μεγαλύτερης προόδου και η βελτίωση της κατάταξης της χώρας στα επόμενα χρόνια στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην επίτευξη προόδου στον τομέα της δημοσιονομικής προσαρμογής. ζ) Στη μη ικανοποιητική θέση της Ελλάδος (64η) στον τομέα των διαδικασιών διενέργειας του εξαγωγικού και εισαγωγικού εμπορίου, όπου επίσης υπάρχει έδαφος για σημαντική βελτίωση, ακολουθώντας τις προτάσεις της μελέτης της World Bank και τα παραδείγματα των άλλων αναπτυγμένων χωρών. η) Τέλος, σχετικά ικανοποιητική (34η) είναι η θέση της Ελλάδος στον τομέα των διαδικασιών πτώχευσης επιχειρήσεων, ενώ εξαιρετικά ικανοποιητική (8η) είναι η θέση της Ελλάδος στη διαδικασία επίλυσης συμβατικών διαφορών. Πάντως, η πραγματική κατάσταση που επικρατεί στους δύο αυτούς τομείς στην Ελλάδα ίσως να μην είναι τόσο ικανοποιητική όσο περιγράφεται από τα στοιχεία της παρούσας μελέτης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.

	Ελλάδα	ΟΟΣΑ		Ελλάδα	ΟΟΣΑ
Έναρξη επιχείρησης (κατάταξη / 155 χωρών)	121		Προστασία επενδυτών (κατάταξη / 155 χωρών)	128	
Αριθμός διαδικασιών	15	6,5	Δείκτης διαφάνειας (0-10)	1	6,1
Χρόνος ολοκλήρωσης διαδικασιών σε ημέρες	38	19,5	Δείκτης υπευθυνότητας του Διευ/ντα Συμβούλου (0-10)	4	5,1
Κόστος (% κατά κεφαλήν ΑΕΠ)	24,6	6,8	Δείκτης ευχέρειας προσφυγής μετόχου (0-10)	5	6,6
Ελάχιστο κεφάλαιο (% κατά κεφαλήν ΑΕΠ)	121,4	41	Δείκτης προστασίας επενδυτών (0-10)	3,3	5,9
Έκδοση αδείας (κατάταξη / 155 χωρών)	42		Πληρωμή φόρων (κατάταξη / 155 χωρών)	67	
Αριθμός διαδικασιών	17	14,1	Αριθμός φόρων που πληρώνονται	32	16,9
Χρόνος ολοκλήρωσης διαδικασιών σε ημέρες	176	146,9	Χρόνος προετοιμασίας φακέλου για εφορία σε ώρες /έτος	204	197,2
Κόστος (% κατά κεφαλήν ΑΕΠ)	71,9	75,1	Ποσό φόρων (% ακαθάριστου κέρδους επιχείρησης)	47,9	45,4
Πρόσληψη / απόλυση εργαζομένων (κατάταξη / 155 χωρών)	148		Εξωτερικό εμπόριο (κατάταξη / 155 χωρών)	64	
Δείκτης δυσκολίας πρόσληψης (0-100)	78	30,1	Αριθμός εγγράφων για τα εξαγώγιμα αγαθά	7	5,3
Δείκτης ακαμψίας ωραρίου εργασίας (0-100)	80	49,6	Υπογραφές για τα εξαγώγιμα αγαθά	6	3,2
Δείκτης δυσκολίας απόλυσης (0-100)	40	27,4	Χρόνος για εξαγωγή αγαθών (ημέρες)	29	12,6
Δείκτης ακαμψίας απασχόλησης (0-100)	66	35,8	Αριθμός εγγράφων για τα εισαγώγιμα αγαθά	11	6,9
Κόστος πρόσληψης (% μηνιαίων αμοιβών εργαζόμενου)	30	20,7	Υπογραφές για τα εισαγώγιμα αγαθά	9	3,3
Κόστος απόλυσης (μισθοί σε εβδομάδες)	68,8	35,1	Χρόνος για εισαγωγή αγαθών (ημέρες)	34	14
Εγγραφή ακίνητης περιουσίας (κατάταξη / 155 χωρών)	130		Εφαρμογή συμβάσεων (κατάταξη / 155 χωρών)	8	
Αριθμός διαδικασιών	12	4,7	Αριθμός διαδικασιών	14	19,5
Χρόνος ολοκλήρωσης διαδικασιών σε ημέρες	23	32,2	Χρόνος ολοκλήρωσης διαδικασιών σε ημέρες	151	225,7
Κόστος εγγραφής (% της αξίας του ακινήτου)	13,7	4,8	Κόστος (% του χρέους)	12,7	10,6
Δανειοδότηση επιχείρησης (κατάταξη / 155 χωρών)	83		Κλείσιμο επιχείρησης (κατάταξη / 155 χωρών)	34	
Δείκτης νομικών δικαιωμάτων (0-10)	3	6,3	Χρόνος ολοκλήρωσης διαδικασίας πτώχευσης (έτη)	2	1,5
Δείκτης πιστωτικής πληροφόρησης (0-6)	4	5	Κόστος πτώχευσης (% της αξίας της ιδιοκτησίας της χρεοκοπημένης εταιρείας)	9	7,4
Δημόσιο Γραφείο Πίστωσης (% ενηλίκων)	0	7,5	Ποσοστό κάλυψης απαιτήσεων έναντι της επιχείρησης (cents on the dollar)	45,9	73,8
Ιδιωτικό γραφείο Πίστωσης (% ενηλίκων)	17,7	59			

Σημείωση: Κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα Ελλάδας: US\$ 16.610
Κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα ΟΟΣΑ: US\$ 33.470

Εισαγωγή

Ανταγωνιστική είναι μια χώρα στην οποία τα κίνητρα για παραγωγική εργασία και για ανάληψη παραγωγικών επενδύσεων (σε υλικό και ανθρώπινο κεφάλαιο), ή/και καινοτόμων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών υψηλής αποδοτικότητας, είναι ισχυρά, ενώ τα κίνητρα για αποφυγή εργασίας ή για έξοδο από την αγορά εργασίας ή για έξοδο των επιχειρήσεων από τη χώρα ή για παραγωγή προϊόντων που δεν τα ζητάει κανείς, είναι εξασθενημένα.

Η αποδοτικότητα – ανταγωνιστικότητα των επιχειρηματικών μονάδων σε κάθε χώρα εξαρτάται από τους βασικούς παράγοντες που προσδιορίζουν το κόστος παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων τους στην εγχώρια και τις ξένες αγορές και από τη δυνατότητά τους να διαθέτουν τα προϊόντα τους σε τιμές που να καλύπτουν αυτό το κόστος. Το κόστος παραγωγής και διανομής των επιχειρήσεων επηρεάζεται από τη δική τους οργανωτική δομή και επιχειρηματική δυναμικότητα και από το οικονομικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν. Οι τιμές πώλησης εξαρτώνται από το είδος των προϊόντων που παράγονται και προσφέρονται προς πώληση και από το βαθμό κατά τον οποίο αυτά τα προϊόντα αντιμετωπίζουν ευνοϊκές συνθήκες ζήτησης στην εγχώρια και την παγκόσμια αγορά. Η ανταγωνιστικότητα μιας χώρας εξαρτάται από το βαθμό κατά τον οποίο το θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας της, το ισχύον σύστημα κινήτρων και η υπάρχουσα οικονομική και κοινωνική υποδομή: α) συμβάλλουν στην κατανομή των παραγωγικών συντελεστών στην οικονομία κατά προτεραιότητα στις επιχειρηματικές μονάδες και δραστηριότητες με την υψηλότερη δυνατότητα δημιουργίας αξίας (προϊόντων που ζητούνται από την εγχώρια και τις διεθνείς αγορές), δηλαδή με την υψηλότερη παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα και β) επιβαρύνουν στο ελάχιστο δυνατό το κόστος παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων των επιχειρήσεων που είναι εκτεθειμένες στο διεθνή ανταγωνισμό.

Ειδικότερα, ανταγωνιστική είναι μια χώρα στην οποία τα κίνητρα για παραγωγική εργασία και για ανάληψη παραγωγικών επενδύσεων (σε υλικό και ανθρώπινο κεφάλαιο), ή/και καινοτόμων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών υψηλής αποδοτικότητας, είναι ισχυρά, ενώ τα κίνητρα για αποφυγή εργασίας ή για έξοδο από την αγορά εργασίας ή για έξοδο των επιχειρήσεων από τη χώρα ή για παραγωγή προϊόντων που δεν τα ζητάει κανείς, είναι εξασθενημένα. Σε μια ανταγωνιστική χώρα οι κρατικές παρεμβάσεις δεν αποτελούν εμπόδιο στην ανάπτυξη της υγιούς επιχειρηματικής δραστηριότητας και στην προσέλκυση επενδύσεων από εγχώριες και ξένες επιχειρηματικές μονάδες, αλλά συμβάλλουν περαιτέρω στην προώθηση των επενδύσεων και στην εισαγωγή σύγχρονων τεχνολογικών εφαρμογών με στόχο την υψηλότερη δυνατή αύξηση της παραγωγικότητας.

Έτσι, η ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας προωθείται όταν το οικονομικό - επιχειρηματικό και κοινωνικό της περιβάλλον, όπως εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου, ευνοεί την προσέλκυση επενδύσεων (εγχώριων και ξένων) και την επίτευξη διατηρήσιμων υψηλών ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας. Η επίτευξη υψηλών ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας και ικανοποιητικών ρυθμών αύξησης της απασχόλησης συνεπάγονται ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας. Επιπλέον, η αύξηση της παραγωγικότητας αποτελεί το μοναδικό μηχανισμό που υπάρχει για επίτευ-

Τα κύρια χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν τη δυνατότητα προσέλκυσης επιχειρηματικού και χρηματοοικονομικού κεφαλαίου και τη σχετική αναπτυξιακή δυναμική της κάθε οικονομίας είναι:

α) τα συγκεκριμένα πλεονεκτήματα της κάθε χώρας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας, β) το επιχειρηματικό και επενδυτικό περιβάλλον που την χαρακτηρίζει και ευνοεί ή όχι την ανάληψη των επιχειρηματικών εγχειρημάτων και κινδύνων και γ) ο βαθμός ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού της και ο τρόπος λειτουργίας της αγοράς εργασίας.

ξη υψηλών ρυθμών αύξησης των πραγματικών μισθών και γενικά των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής σε κάθε οικονομία.

Σημειώνεται, η δυναμική σχέση που υπάρχει μεταξύ των επενδύσεων και της παραγωγικότητας. Η αύξηση της παραγωγικότητας αποτελεί βασικό παράγοντα αύξησης της ανταγωνιστικότητας και της ζήτησης για επενδύσεις, ενώ το επίπεδο και ο ρυθμός αύξησης των επενδύσεων συμβάλλουν στην ενίσχυση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Στις οικονομίες της ελεύθερης αγοράς, ο συντελεστής «επιχειρηματικό κεφάλαιο» είναι αυτός που παίρνει τις αποφάσεις για τις επενδύσεις (σε υλικό ή ανθρώπινο κεφάλαιο) με βάση την επιδίωξη της υψηλότερης απόδοσης. Τόσο το επιχειρηματικό όσο και το «χρηματοοικονομικό κεφάλαιο» μετακινούνται σήμερα με μεγάλη ταχύτητα από χώρα σε χώρα με βάση αυτή την υψηλότερη απόδοση, η οποία προσδιορίζεται από την απόδοση του πραγματικού-επιχειρηματικού κεφαλαίου και από τον κίνδυνο που αναλαμβάνεται. Έτσι, τα κύρια χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν τη δυνατότητα προσέλκυσης επιχειρηματικού και χρηματοοικονομικού κεφαλαίου και τη σχετική αναπτυξιακή δυναμική της κάθε οικονομίας είναι: α) τα συγκεκριμένα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας σε κάθε χρονική περίοδο που της δίνουν τη δυνατότητα παραγωγής προϊόντων με ικανοποιητικές συνθήκες ζήτησης διεθνώς και ανταγωνιστικό κόστος, β) το επιχειρηματικό και επενδυτικό περιβάλλον που τη χαρακτηρίζει και ευνοεί ή όχι την ανάληψη των επιχειρηματικών εγχειρημάτων και κινδύνων που απαιτούνται για την εκμετάλλευση των υπάρχοντων συγκριτικών πλεονεκτημάτων και γ) ο βαθμός ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού της και ο τρόπος λειτουργίας της αγοράς εργασίας της τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα.

Εξετάζοντας την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας ως σύνολο μπορούμε να αναγάγουμε τη σχέση παραγωγής ως σχέση μεταξύ του προϊόντος που παράγεται (του ΑΕΠ της χώρας) και του συντελεστή «ανθρώπινο κεφάλαιο» ή «εργασία», όπου η αύξηση του ΑΕΠ μπορεί να προέρχεται είτε από την αύξηση της απασχόλησης, είτε από την αύξηση της παραγωγικότητας. Η αύξηση της παραγωγικότητας στα πλαίσια αυτής της σχέσης προκύπτει από την αύξηση της παραγωγικότητας του ίδιου του συντελεστή «εργασία» αλλά και από την αύξηση των χρησιμοποιούμενων ποσοτήτων και της παραγωγικότητας των άλλων συντελεστών της παραγωγής.

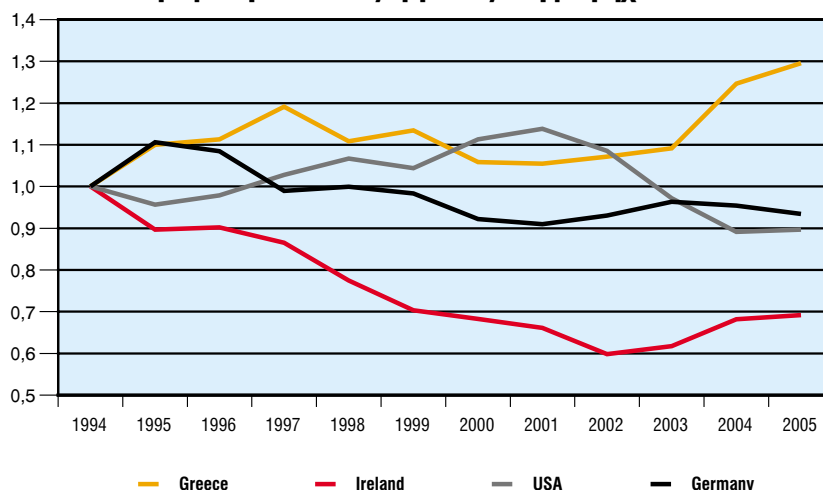
Έτσι, η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας σε μια χώρα, όπως προκύπτει από τη διαίρεση του ΑΕΠ με τη συνολική απασχόληση στην οικονομία ή με το σύνολο των ωρών εργασίας που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή του ΑΕΠ, βελτιώνεται στο βαθμό που: α) βελτιώνεται το οικονομικό, εργασιακό και επιχειρηματικό περιβάλλον της χώρας, β) αυξάνουν οι επενδύσεις σε ανθρώπινο και υλικό κεφάλαιο, γ) αυξάνει η επιχειρηματικότητα και η διάθεση ανάληψης επιχειρηματικών κινδύνων στην εγχώρια οικονομία και δ) βελτιώνεται η παραγωγικότητα του ίδιου του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας. Ειδικότερα, η παραγωγικότητα της εργασίας βελτιώνεται όταν τα

κίνητρα για εργασία είναι ισχυρά, συνδέουν την αμοιβή με την παραγωγικότητα και υπερτερούν αποφασιστικά των κινήτρων για «μη εργασία».

Ο πραγματικός και ο δυνητικός ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας σε μια χώρα είναι η βασική μεταβλητή που προσδιορίζει τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, στο βαθμό που οι αυξήσεις των αμοιβών των συντελεστών της παραγωγής, συμπεριλαμβανομένων και των μισθολογικών αμοιβών, δεν υπερβαίνουν τη συμβολή τους στην αύξηση της παραγωγικότητας. Για παράδειγμα, η αύξηση του ΑΕΠ της Ελλάδος κατά 3,7% το 2005 εκτιμάται ότι προήλθε κατά 1,4 π.μ. από την αύξηση της απασχόλησης και κατά 2,3 π.μ. από την αύξηση της παραγωγικότητας (από την οποία ένα μέρος οφείλεται στη συμβολή του συντελεστή εργασία). Για να μη χειροτερεύσει η ανταγωνιστικότητα θα πρέπει η αύξηση των πραγματικών μισθών να μην υπερβαίνει την αύξηση της παραγωγικότητας που οφείλεται στο συντελεστή εργασία.

Αν από την αύξηση των κατά κεφαλή μισθολογικών αμοιβών αφαιρεθεί η αύξηση της παραγωγικότητας προκύπτει η αύξηση του εγχώριου κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος που συγκρίνεται με την αύξηση του αντίστοιχου κόστους εργασίας των ανταγωνιστριών χωρών σε κοινό νόμισμα για να διαπιστωθεί το κέρδος ή η απώλεια ανταγωνιστικότητας σε κάθε χρονική περίοδο. Επειδή η σύγκριση πρέπει να γίνεται σε κοινό νόμισμα, στην εξέλιξη αυτής της σχέσης αποφασιστικό ρόλο παίζει και η εξέλιξη της συναλλαγματικής ισοτιμίας του εγχώριου νομίσματος κάθε χώρας έναντι των νομισμάτων των ανταγωνιστριών χωρών. Επομένως, αν ο στόχος είναι η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας σε ένα δεδομένο επίπεδο θα πρέπει η εγχώρια εισοδηματική πολιτική να προσαρμόζεται όχι μόνο με βάση την αύξηση της παραγωγικότητας αλλά και τις μεταβολές στις συναλλαγματικές ισοτιμίες.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1. Συγκριτική εξέλιξη του δείκτη ανταγωνιστικότητας με βάση το κόστος εργασίας στη βιομηχανία

Πηγή: European Commission, Price and Cost Competitiveness, 4th Q 2005

Όμως, οι επιχειρηματίες που αποφασίζουν για τη χώρα στην οποία θα επενδύσουν ενδιαφέρονται για το ύψος των κερδών τους μετά από φόρους. Το γεγονός αυτό μας οδηγεί στο δεύτερο σημαντικό παράγοντα που συμβάλλει στην ελκυστικότητα της κάθε οικονομίας για επενδύσεις, δηλαδή το ύψος της φορολογικής επιβάρυνσης του ιδιωτικού (και ιδιαίτερα του επιχειρηματικού)

Προσδιοριστικοί παράγοντες της παραγωγικότητας

Το ισχύον επιχειρησιακό-οικονομικό περιβάλλον διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από το μέγεθος και το βαθμό παρέμβασης του κράτους στην οικονομία αλλά και από το γενικότερο οργανωτικό και ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας. Αυτό αφορά τους κανόνες ανταγωνισμού στις βασικές αγορές, την προστασία του περιβάλλοντος και των καταναλωτών, τη λειτουργία της αγοράς εργασίας και την προστασία της απασχόλησης, την ανάθεση των δημοσίων έργων και των κρατικών προμηθειών, τον προσδιορισμό των βασικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και των συστημάτων προστασίας αυτών των δικαιωμάτων, τον προσδιορισμό ενός

τομέα. Η επιβάρυνση αυτή προσδιορίζεται από το μέγεθος του δημόσιου τομέα και την ποσότητα και την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρει, καθώς και από το ύψος των κοινωνικών παροχών που αναλαμβάνει. Σε χώρες, όπως η Ελλάδα, που έχουν ήδη συσσωρεύσει ένα υψηλό δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ, ή/και έχουν θεσπίσει πολύ υψηλές μελλοντικές υποχρεώσεις έναντι μη βιώσιμων συνταξιοδοτικών ή άλλων συστημάτων (που δεν βασίζονται σε συστηματική αποταμίευση αλλά χρηματοδοτούνται από το τρέχον εισόδημα σε κάθε περίοδο), η τρέχουσα φορολογική επιβάρυνση αυξάνεται (και η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας επιβαρύνεται) και από την ανάγκη εξυπηρέτησης αυτών των χρεών και υποχρεώσεων.

Η αύξηση της παραγωγικότητας σε μια οικονομία προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το ρυθμό αύξησης των επενδύσεων, μέσω των οποίων εισάγονται οι σύγχρονες τεχνολογικές μέθοδοι και καινοτομικά προϊόντα και αναβαθμίζεται το ανθρώπινο κεφάλαιο. Οι παράγοντες που προσδιορίζουν αυτή την αύξηση είναι οι ακόλουθοι¹:

Το ισχύον επιχειρησιακό-οικονομικό περιβάλλον που διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από το μέγεθος και το βαθμό παρέμβασης του κράτους στην οικονομία αλλά και από το γενικότερο οργανωτικό και ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας. Ειδικότερα, τα στοιχεία αυτά προσδιορίζουν: α) Τις ανταγωνιστικές συνθήκες που ισχύουν στις διάφορες αγορές και αποτελούν ισχυρό παράγοντα στη δημιουργία διεθνώς ανταγωνιστικών επιχειρήσεων. β) Το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας που αφορά, εκτός από τους κανόνες ανταγωνισμού στις βασικές αγορές, την προστασία του περιβάλλοντος και των καταναλωτών, τη λειτουργία της αγοράς εργασίας και την προστασία της απασχόλησης, την ανάθεση των δημοσίων έργων και των κρατικών προμηθειών, τον προσδιορισμό των βασικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και των συστημάτων προστασίας αυτών των δικαιωμάτων, τον προσδιορισμό ενός ακριβούς και αξιόπιστου κτηματολογίου και των βασικών χρήσεων γης σε όλη την επικράτεια της χώρας, την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης, κ.α. Όταν αυτό το ρυθμιστικό πλαίσιο δημιουργεί περίπλοκες γραφειοκρατικές διαδικασίες χωρίς σημαντικό όφελος, ή λειτουργεί εις βάρος της αποδοτικής εργασίας και των συνεπών φορολογούμενων και δανειζόμενων (όπως συμβαίνει για παράδειγμα στην περίπτωση αλληπάλληλων ρυθμίσεων των ληξιπρόθεσμων οφειλών των μη-συνεπών φορολογουμένων, ή στην περίπτωση νομοθετικών παρεμβάσεων για επιβολή ρυθμίσεων των ληξιπρόθεσμων οφειλών ορισμένων κατηγοριών μη-συνεπών δανειζόμενων προς τις τράπεζες), τότε δημιουργεί ανικίνητρα στην οικονομική δραστηριότητα, στην ανάπτυξη της εργατικότητας και της επιχειρηματικότητας (βλέπε το σχετικό άρθρο στο παρόν Δελτίο). γ) Την ανάπτυξη της υγιούς επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο του ελεύθερου ανταγωνισμού. Ειδικότερα, η λειτουργία του κράτους με μονοπωλιακό τρόπο σε πολλούς κλάδους της οικονομίας (π.χ., εκπαίδευση, κοινωνική ασφάλιση, υγεία, ασφαλιστικές υπηρεσίες, δημόσια έργα, μεταφορές, ενέργεια, κ.ά.) δεν θα πρέπει να περιορίζει τις δυνατότητες ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας σε αυτούς τους τομείς. γ) Τη λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών που είναι αναγκαίες για τη λειτουργία της οικονομίας (ασφάλεια, άμυνα, δικαιοσύνη, δημόσια διοίκηση, παιδεία, υγεία) με τρόπο απο-

¹ βλέπε επίσης την Ετήσια Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα 2004, Υπ. Ανάπτυξης, ΕΣΑΑ.

*ακριβούς και αξιόπιστου
κτηματολογίου και
των βασικών χρήσεων γης,
την αποτελεσματική
απονομή
της δικαιοσύνης, κ.α.*

*Η λειτουργία του κράτους
με μονοπωλιακό τρόπο σε
πολλούς κλάδους της
οικονομίας
(π.χ., εκπαίδευση,
κοινωνική ασφάλιση,
υγεία, ασφαλιστικές
υπηρεσίες, δημόσια έργα,
μεταφορές, ενέργεια, κ.ά.)
δεν θα πρέπει να
περιορίζει τις δυνατότητες
ανάπτυξης
της επιχειρηματικότητας
σε αυτούς τους τομείς.*

τελεσματικό και αποδοτικό. Αυτό συμβάλλει στην προσφορά υψηλής ποιότητας υπηρεσιών (σε ανταγωνιστικό κόστος) και στην ανάπτυξη συνθηκών αξιοκρατίας και διαφάνειας. Σε αντίθετη περίπτωση, οι προσφερόμενες υπηρεσίες είναι χαμηλής ποιότητας και χαρακτηρίζονται από μεγάλη σπατάλη πόρων σε συνθήκες διαφθοράς και αναξιοκρατίας, επιβαρύνοντας δυσανάλογα την ανάπτυξη της οικονομίας. δ) Τη λειτουργία της αγοράς εργασίας που μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση ή την αποθάρρυνση των κινήτρων για εργασία, κ.λπ. Η αποτελεσματικότητα της λειτουργίας της αγοράς εργασίας αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες που προσδιορίζουν τη διαθεσιμότητα του ανθρώπινου δυναμικού, το ύψος και το ρυθμό αύξησης των εργατικών αμοιβών και το ύψος και το ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας στην οικονομία.

Το επίπεδο ανάπτυξης της οικονομικής-τεχνολογικής και της κοινωνικής υποδομής της χώρας, στην οποία συμπεριλαμβάνονται οι τομείς των μεταφορών (οδικά έργα, λιμάνια, αεροδρόμια), της ενέργειας, των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, της εκπαίδευσης, της υγείας, του χρηματοοικονομικού συστήματος κ.ά.. Η λειτουργία των τομέων αυτών υπό τον έλεγχο του κράτους, έχει, πολλές φορές, ως συνέπεια την αναπτυξιακή καθυστέρηση αυτών των τομέων και την προβληματική λειτουργία τους. Από την άλλη μεριά, στις περιπτώσεις που βασικοί τομείς υποδομών (όπως οι τηλεπικοινωνίες και το τραπεζικό σύστημα) λειτουργούν ήδη με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, αν και υπό τον ρυθμιστικό έλεγχο του κράτους, η αναπτυξιακή τους πορεία είναι ανάλογη με εκείνη των άλλων ανταγωνιστικών τομέων της οικονομίας. Ειδικότερα, το επίπεδο ανάπτυξης του εγχώριου ανθρώπινου κεφαλαίου σε μια χώρα προσδιορίζεται από το επίπεδο ανάπτυξης και τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του τομέα της εκπαίδευσης και της διασύνδεσής του με την αγορά εργασίας και τις επιχειρήσεις και γενικότερα την ανταπόκρισή του στις ανάγκες της οικονομίας. Η προώθηση των ιδιωτικοποιήσεων και του υγιούς ανταγωνισμού σε αυτούς τους τομείς αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Το επίπεδο ανάπτυξης της υγιούς επιχειρηματικότητας στη χώρα, δηλαδή των δραστηριοτήτων δημιουργίας και ανάπτυξης των επιχειρήσεων για παραγωγή προϊόντων που αντιμετωπίζουν ευνοϊκές συνθήκες ζήτησης στην εγχώρια και τις ξένες αγορές με στόχο το κέρδος. Η επιχειρηματικότητα, ευδοκμεί σε άλλες χώρες περισσότερο και σε άλλες λιγότερο, ενώ ενισχύεται ή επιβαρύνεται και από το γενικότερο θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας τους. Στην ΕΕ-25 οι επιτρεπόμενοι μηχανισμοί ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας (εκτός από τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την άρση των αντικινήτρων στην επιχειρηματικότητα), είναι οι εκάστοτε αναπτυξιακοί νόμοι, που παρέχουν κίνητρα για ανάπτυξη των επιχειρηματικών επενδύσεων κυρίως σε περιφερειακό επίπεδο καθώς και οι πολιτικές για ενίσχυση των επενδύσεων μέσα από επιχειρησιακά προγράμματα «ανταγωνιστικότητας» των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης.

Ο βαθμός ανάπτυξης της καινοτομίας και της δημιουργικότητας στην οικονομία, η ποιοτική αναβάθμιση των εγχωρίως παραγομένων προϊόντων (αγαθών και υπηρεσιών), η παραγωγή επώνυμων προϊόντων (δηλαδή προϊόντων με αξιολογικά brand names στην εγχώρια και τη διεθνή αγορά), το ύψος των

Ο βαθμός εξωστρέφειας μιας οικονομίας αποτελεί πρόσθετο παράγοντα που συμβάλλει στη δυνατότητά της για εκμετάλλευση των οικονομιών κλίμακας που υπάρχουν στην παραγωγή και τη διάθεση πολλών προϊόντων και επομένως στην ανταγωνιστικότητα της παραγωγικής διαδικασίας. Η Ελλάδα, υπό την επίδραση της πολιτικής προστασίας μέχρι τις αρχές της 10ετίας του 1990, χαρακτηρίζεται ακόμα και σήμερα από σχετικά χαμηλό βαθμό εξωστρέφειας πράγμα που λαμβάνεται ως ένδειξη της χαμηλής ανταγωνιστικότητας των κλάδων της οικονομίας της που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα.

Εισοδηματική Πολιτική και Εργοδοτικές Εισφορές

δαπανών σε έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη κ.ά., συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Βέβαια, όλα αυτά αποτελούν αποτελέσματα της ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας και για να ευδοκιμήσουν απαιτείται η ύπαρξη και η λειτουργία στη χώρα διεθνοποιημένων επιχειρήσεων ικανοποιητικού μεγέθους και με υψηλό επίπεδο οργανωτικής δομής και επιχειρηματικής λειτουργίας. Οι επιχειρήσεις σε κάθε χώρα επιδιώκουν τα ανωτέρω με στόχο την προσφορά προϊόντων που να χαρακτηρίζονται από την καλύτερη δυνατή σχέση κόστους παραγωγής - τιμής πώλησης στις διεθνείς αγορές. Επιτυγχάνουν όμως εκείνες που πληρούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις για πραγματοποίηση των επιδιώξεων αυτών σε ανταγωνιστικό κόστος.

Ο βαθμός εξωστρέφειας μιας οικονομίας αποτελεί πρόσθετο παράγοντα που συμβάλλει στη δυνατότητά της για εκμετάλλευση των οικονομιών κλίμακας που υπάρχουν στην παραγωγή και τη διάθεση πολλών προϊόντων και επομένως στην ανταγωνιστικότητα της παραγωγικής διαδικασίας. Η Ελλάδα, υπό την επίδραση της πολιτικής προστασίας μέχρι τις αρχές της 10ετίας του 1990, χαρακτηρίζεται ακόμα και σήμερα από σχετικά χαμηλό βαθμό εξωστρέφειας πράγμα που λαμβάνεται ως ένδειξη της χαμηλής ανταγωνιστικότητας των κλάδων της οικονομίας της που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα.

Ο βαθμός στον οποίο μια χώρα σημειώνει πρόοδο στους ανωτέρω τομείς, ενισχύει το ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητάς της. Η επίτευξη προόδου και στον τομέα της ανταγωνιστικότητας, όμως, απαιτεί την εφαρμογή και της κατάλληλης εισοδηματικής πολιτικής. Στόχος πρέπει να είναι ο προσδιορισμός των αυξήσεων των εισοδημάτων των εργαζομένων χωρίς να διαταράσσεται η ανταγωνιστικότητα και η ελκυστικότητα της οικονομίας σε επενδύσεις.

Σημαντικός παράγων της ανταγωνιστικότητας σε μια μικρή ανοικτή οικονομία όπως η Ελλάδα είναι η εξέλιξη του άμεσου και του έμμεσου κόστους εργασίας για τις επιχειρήσεις, όπως αυτό προσδιορίζεται από την ακολουθούμενη εισοδηματική πολιτική για τις μισθολογικές αμοιβές στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα και τις εργοδοτικές εισφορές υπέρ των Συστημάτων Κοινωνικής Ασφάλισης.

Ο ρυθμός αύξησης του συνολικού (έμμεσου και άμεσου) κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος για την οικονομία ισούται με το ρυθμό αύξησης των μισθολογικών αμοιβών μείον το ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας. Όπως τονίστηκε, ως δείκτης ανταγωνιστικότητας, λαμβάνεται η εξέλιξη του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε κοινό νόμισμα, μεταξύ της εγχώριας οικονομίας και των ανταγωνιστριών χωρών. Ο δείκτης αυτός είναι γνωστός διεθνώς ως Πραγματική Σταθμισμένη Συναλλαγματική Ισοτιμία του Εγχώριου Νομίσματος με βάση το Σχετικό Κόστος Εργασίας ανά Μονάδα Προϊόντος. Μια αύξηση της πραγματικής ισοτιμίας συνεπάγεται χειροτέρευση της ανταγωνιστικότητας και το αντίστροφο.

Έτσι, οι παράγοντες που προσδιορίζουν την ανταγωνιστικότητα είναι εκείνοι που προσδιορίζουν: α) την αύξηση της παραγωγικότητας, β) την εισοδηματική πολιτική, και γ) τη συναλλαγματική πολιτική.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Πραγματική Σταθμισμένη Συναλλαγματική Ισοτιμία (REER) βάσει του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην οικονομία (έναντι 34 χωρών)

Έτος	Ιταλία	Τσεχία	Σλοβακία	Πορτογαλία	Ισπανία	Ουγγαρία	Γερμανία
1994	102,31	75,77	92,46	87,12	101,89	120,75	110,24
1995	92,96	79,65	100,21	88,70	103,78	104,83	117,33
1996	105,84	89,24	99,06	91,54	106,03	102,87	112,60
1997	106,84	94,41	107,85	91,41	100,73	107,59	104,11
1998	102,62	100,52	111,15	92,10	101,80	104,11	103,30
1999	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
2000	95,49	100,51	107,41	98,71	97,35	103,81	93,68
2001	96,71	108,05	104,96	94,84	99,01	115,61	92,26
2002	99,76	125,69	108,14	97,56	100,83	131,52	92,38
2003	107,48	128,99	115,79	102,26	105,90	136,83	96,64
2004	111,02	130,52	126,29	103,89	108,98	142,59	96,55
2005	112,13	137,32	131,77	104,59	109,48	144,85	93,48
2005/1994	9,6	81,2	42,5	20,0	7,5	20,0	-15,2
2005/2001	17,4	36,6	22,7	6,0	12,5	39,5	-0,2
Έτος	Λιθουανία	Σλοβενία	Πολωνία	Τουρκία	ΕΕ-25	Ελλάδα	Γαλλία
1994	36,68	102,68	81,47	71,62	103,57	88,16	106,29
1995	52,74	109,61	86,72	69,91	108,88	94,51	109,59
1996	67,35	103,20	96,95	72,24	112,60	96,40	109,62
1997	85,06	101,96	100,90	77,53	106,70	100,80	103,74
1998	93,79	103,56	105,42	79,72	108,05	99,54	102,92
1999	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
2000	101,43	98,83	106,58	96,10	89,36	93,00	94,52
2001	95,61	99,89	125,18	78,12	91,45	91,36	94,72
2002	96,74	101,08	114,29	73,95	96,82	96,21	96,82
2003	99,80	103,05	96,45	76,33	108,94	99,31	101,45
2004	100,79	104,75	91,53	77,31	115,55	103,91	102,46
2005	101,62	104,62	102,97	88,24	113,02	105,08	101,71
2005/1994	177,0	1,9	26,4	23,2	9,1	19,2	-4,3
2005/2001	0,2	5,9	-3,4	-8,2	26,5	13,0	7,6

Πηγή: European Commission, Price and Cost Competitiveness. 4th Q 2005

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται η εξέλιξη του δείκτη ανταγωνιστικότητας με βάση το κόστος εργασίας (έναντι 34 ανταγωνιστριών χωρών) στην Ελλάδα, σε άλλες χώρες της ΕΕ-25 και στην Τουρκία (βλέπε επίσης το Διάγραμμα 1). Στην περίοδο 2001-2005, η πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία για την Ελλάδα ήταν ανατιμημένη κατά 13%, ενώ για την Τουρκία και την Πολωνία υπήρξε υποτίμηση της αντίστοιχης ισοτιμίας (βελτίωση της ανταγωνιστικότητας) κατά 8,2% και 3,4% αντίστοιχα. Σε ορισμένες Ευρωπαϊκές χώρες (Ουγγαρία, Τσεχία, Ιταλία) η χειροτέρευση της ανταγωνιστικότητας στην περίοδο 2001-2005 ήταν μεγα-

Τα τελευταία χρόνια το Ευρώ ακολουθεί ανατιμητική ή σταθερή πορεία, η οποία δεν αντισταθμίζεται με την εφαρμογή στην Ελλάδα της κατάλληλης εισοδηματικής πολιτικής λαμβάνοντας υπόψη και την αύξηση της παραγωγικότητας. Αυτό οδηγεί σε σταδιακή χειροτέρευση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας.

Παράγοντες που προσδιορίζουν το ύψος της φορολογικής επιβάρυνσης

Σε πολλές περιπτώσεις, η άσκηση της κοινωνικής πολιτικής λαμβάνει χώρα μέσω της άμεσης επιβάρυνσης του κόστους εργασίας για τις επιχειρήσεις, όπως με την επιβολή υψηλών κατώτατων μισθών και ημερομισθίων ή υψηλών εισφορών για κοινωνική ασφάλιση.

λύτερη από αυτή στην Ελλάδα. Σε κάθε περίπτωση, η ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας στο μέλλον προϋποθέτει σταθεροποίηση ή και πτωτική πορεία του ανωτέρω δείκτη. Αυτό μπορεί πράγματι να συμβεί αν οι αυξήσεις των μισθολογικών αμοιβών δεν υπερβαίνουν την αύξηση της παραγωγικότητας που οφείλεται στο συντελεστή εργασία.

Η αναγκαία βελτίωση της ανταγωνιστικότητας δεν μπορεί πλέον να επιτευχθεί με τη συναλλαγματική πολιτική. Η Ελλάδα δεν έχει τη δυνατότητα σήμερα να ακολουθεί ανεξάρτητη συναλλαγματική πολιτική, όπως στο παρελθόν, για να αντισταθμίζει τις αρνητικές εξελίξεις από τις τυχόν μεγάλες αυξήσεις των μισθολογικών αμοιβών ή από τις τυχόν αρνητικές εξελίξεις στην παραγωγικότητα. Το Ευρώ είναι ένα από τα τρία πιο ισχυρά νομίσματα παγκοσμίως, του οποίου η συναλλαγματική ισοτιμία προσδιορίζεται με βάση τις οικονομικές εξελίξεις στη Ζώνη του Ευρώ και όχι με βάση τις εξελίξεις στη μικρή Ελληνική οικονομία. Έτσι, τα τελευταία χρόνια το Ευρώ ακολουθεί ανατιμητική ή σταθερή πορεία, η οποία δεν αντισταθμίζεται με την εφαρμογή στην Ελλάδα της κατάλληλης εισοδηματικής πολιτικής λαμβάνοντας υπόψη και την αύξηση της παραγωγικότητας. Αυτό οδηγεί σε σταδιακή χειροτέρευση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας, όπως προκύπτει από το σχετικό δείκτη. Ως εκ τούτου απαιτείται η κατάλληλη προσαρμογή της εισοδηματικής πολιτικής με βάση την ανάγκη για διατήρηση ή/και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Αυτός, άλλωστε, είναι και ο λόγος που η Τράπεζα της Ελλάδος έχει ταχθεί υπέρ του προσδιορισμού των εγχώριων αυξήσεων των μισθολογικών αμοιβών με βάση τον πληθωρισμό της ΖτΕ και όχι αυτόν της Ελλάδος.

Οι υπηρεσίες που προσφέρονται από κρατικούς φορείς αποτελούν εισροές στην παραγωγική διαδικασία των προϊόντων που αντιμετωπίζουν το διεθνή ανταγωνισμό. Αν, επομένως, οι υπηρεσίες αυτές είναι αφενός χαμηλής ποιότητας και ποσότητας και αφετέρου υψηλού κόστους τότε περιορίζεται δραστικά η δυνατότητα των κλάδων των διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων να παράγουν με ανταγωνιστικό κόστος τα προϊόντα τους για την εγχώρια και τη διεθνή αγορά.

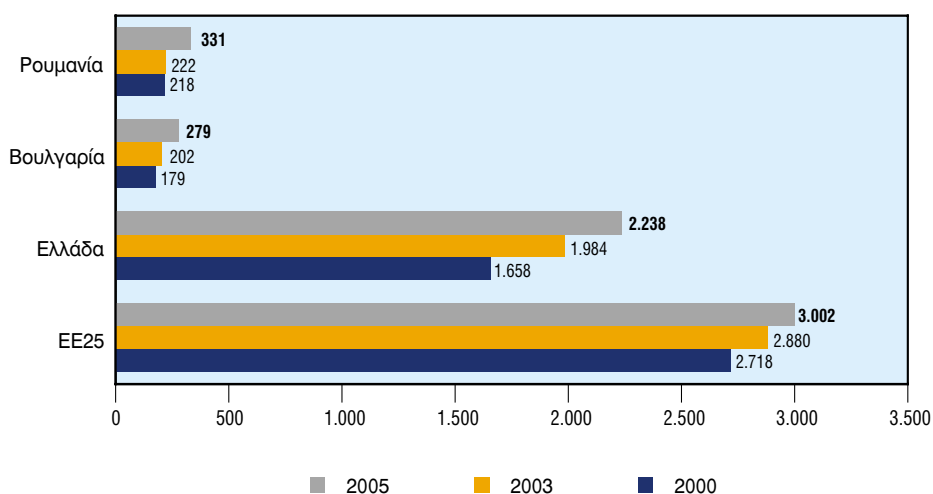
Σε πολλές περιπτώσεις, βέβαια, η άσκηση της κοινωνικής πολιτικής λαμβάνει χώρα μέσω της άμεσης επιβάρυνσης του κόστους εργασίας για τις επιχειρήσεις. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, στην περίπτωση που επιβάλλονται κατώτατοι μισθοί και ημερομίσθια ή υψηλές εισφορές για κοινωνική ασφάλιση ή όταν αποφασίζονται υψηλές αυξήσεις μισθών με Εθνικές Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας. Στην τελευταία περίπτωση, οι ίδιες αυξήσεις μισθών επιβάλλονται για το σύνολο των παραγωγικών κλάδων της οικονομίας τόσο αυτών που βρίσκονται σε άνθιση όσο και αυτών που βρίσκονται σε ύφεση λόγω, για παράδειγμα, του έντονου ανταγωνισμού που αντιμετωπίζουν σε διεθνές επίπεδο. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, οι επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα των κλάδων που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα μπορούν να προσδιοριστούν από τις συγκριτικές εξελίξεις στο βαθμό της φορολογικής επιβάρυνσης της οικονομίας και στο κόστος εργασίας μεταξύ της συγκεκριμένης χώρας και των ανταγωνιστριών της χωρών, όπως προαναφέρθηκε.

Παραγωγικότητα -
Μισθολογικές
Αμοιβές -
Ανταγωνιστικότητα

Το επίπεδο της παραγωγικότητας της εργασίας της ελληνικής οικονομίας (ΑΕΠ / απασχολούμενο) το 2005 εκτιμάται, με βάση τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στο 97,5% του μέσου όρου της ΕΕ-25. Στο ίδιο έτος η αγοραστική δύναμη των μισθών στην Ελλάδα διαμορφωνόταν γύρω στο 87,5% περίπου του μέσου όρου της ΕΕ-25. Η υστέρηση αυτή του ύψους των μισθών έναντι της παραγωγικότητας στην Ελλάδα, οδηγεί πολλές φορές στην εκτίμηση ότι είναι σκόπιμη η κάλυψή της με σχετικές αυξήσεις των πραγματικών μισθών υψηλότερες από τη σχετική αύξηση της παραγωγικότητας. Όμως, αν θεωρήσουμε την παραγωγικότητα ως το ΑΕΠ / ώρα εργασίας σε όρους αγοραστικής δύναμης, τότε το επίπεδό της στην Ελλάδα δεν ξεπερνούσε το 2003 το 69% της ΕΕ-15.

Επιπλέον, η σχέση παραγωγικότητας – μισθών στις μεγάλες χώρες της ΕΕ-15 δεν μπορεί να θεωρηθεί ως σχέση ισορροπίας. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι οι μεγάλες οικονομίες της ΕΕ αντιμετωπίζουν αδυναμία ανάπτυξης τα τελευταία χρόνια, υψηλή ανεργία και εκροές κεφαλαίων προς τις ΗΠΑ και την Κίνα, καθώς και εκροές επενδυτικών δραστηριοτήτων προς τις 10 νέες χώρες μέλη της ΕΕ-25. Επίσης, ο ρυθμός αύξησης των επενδύσεων στις οικονομίες τους είναι σχετικά χαμηλός, ενώ χαμηλή είναι και η αύξηση της παραγωγικότητάς τους. Για παράδειγμα, η μέση ωριαία αμοιβή των εργαζομένων στη Γερμανία το 2003 ανερχόταν στα € 27,09 και συνεπαγόταν ότι το κόστος απασχόλησης των εργαζομένων στα γερμανικά εργοστάσια ήταν κατά 36% υψηλότερο από το αντίστοιχο των ΗΠΑ, κατά 45% υψηλότερο από το αντίστοιχο της Μεγ. Βρετανίας και σχεδόν 7πλάσιο από το αντίστοιχο κόστος εργασίας στην Πολωνία. Τέλος, σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ, ο μέσος όρος των ωρών απασχόλησης στην ΕΕ-15 έχει μειωθεί κατά 17% από το 1970, ήτοι με 5πλάσιους ρυθμούς από την αντίστοιχη πτώση της απασχόλησης στις ΗΠΑ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2. Μηνιαίο κόστος εργασίας (σε ευρώ)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2005: Εκτιμήσεις ΔΟΜ, Alpha Bank.

Από την άλλη μεριά, και στις ΗΠΑ (όπου το κόστος εργασίας παραμένει χαμηλότερο από ότι στην Ευρώπη), η μεταφορά παραγωγικών δραστηριοτήτων (outsourcing) σε άλλες χώρες (π.χ., Ινδία, Κίνα, Μεξικό, κ.ά.), με απώλεια θέσεων εργασίας στις ΗΠΑ αποτελεί επίσης μια σημαντική εξέλιξη τα τελευταία χρόνια.

Η κατάσταση αυτή έχει οδηγήσει σε ουσιαστικές ανακατατάξεις στον τομέα των εργασιακών σχέσεων τόσο στις ΗΠΑ όσο και στις Ευρωπαϊκές χώρες. Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκονται μακροχρόνιες συμφωνίες μεταξύ των μεγάλων επιχειρήσεων και των εργατικών συνδικάτων για σημαντικές μειώσεις του κόστους εργασίας για τις επιχειρήσεις, με πάγωμα ή/και μειώσεις μισθολογικών αποδοχών και αύξηση των εβδομαδιαίων ωρών εργασίας χωρίς αυξήσεις αποδοχών, με αντάλλαγμα την εξασφάλιση ενός σημαντικού μέρους των σημερινών θέσεων εργασίας.

Με αυτά τα δεδομένα δεν θα πρέπει να ξαφνιάζει το γεγονός ότι πολλές ελληνικές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα στους παραδοσιακούς κλάδους της οικονομίας που εξακολουθούν να είναι εντάσεως εργασίας, επιδιώκουν να περιορίσουν το κόστος εργασίας τους και, ειδικότερα, να περιορίσουν τον αριθμό των εργαζομένων τους, ιδιαίτερα όταν η αύξηση των μισθών στην Ελλάδα εξακολουθεί να υπερβαίνει την αύξηση της παραγωγικότητας και μάλιστα σε περιόδους ανατιμητικής πορείας του Ευρώ. Υπάρχουν, άλλωστε πολλές γειτονικές χώρες σήμερα στις οποίες το κόστος εργασίας είναι πολύ χαμηλότερο από ότι στην Ελλάδα (Διάγραμμα 2).

Ο ανταγωνισμός για τις Ελληνικές επιχειρήσεις προέρχεται όχι τόσο από την ΕΕ-15 αλλά, κυρίως, από τις γειτονικές αναπτυσσόμενες οικονομίες της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης, της Τουρκίας και τις οικονομίες της Κίνας και της ΝΑ Ασίας όπου η παραγωγικότητα αυξάνει με γρήγορους ρυθμούς και το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος είναι πολύ χαμηλότερο. Σήμερα, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα είναι ακόμα το χαμηλότερο στην ΕΕ-15 (Διάγραμμα 2.), αλλά είναι πολύ υψηλότερο από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες που προαναφέρθηκαν. Το πρόβλημα γίνεται μεγαλύτερο από το γεγονός ότι τα προϊόντα που παράγει μέχρι σήμερα η Ελλάδα ανταγωνίζονται περισσότερο τα προϊόντα των αναπτυσσόμενων οικονομιών χαμηλού κόστους εργασίας παρά τα προϊόντα των μεγάλων χωρών της ΕΕ-15 με τις οποίες η Ελλάδα κατέχει πράγματι πλεονέκτημα ως προς το κόστος εργασίας. Ακόμα και ο τουρισμός, που αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικούς κλάδους ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας, επιβαρύνεται τελευταία από το υψηλό και συνεχώς αυξανόμενο κόστος εργασίας, καθώς και από την υψηλή φορολογική επιβάρυνση έναντι των γειτονικών ανταγωνιστριών χωρών.

Παρόλα αυτά, η Ελλάδα έχει ακόμα αξιοσημείωτη ανάπτυξη. Χαρακτηρίζεται από σημαντική αύξηση των επενδύσεων, άνοδο της παραγωγικότητας και δυνατότητα πραγματικής (και όχι τεχνητής) αύξησης των μισθών. Υπάρχει δηλαδή η δυνατότητα για αυξήσεις των μισθών στην Ελλάδα πάνω από την Ευρώπη εφόσον διατηρηθούν οι υψηλότεροι ρυθμοί αύξησης της παραγωγικότητας και της ανάπτυξης σε συνδυασμό με βελτίωση και της ανταγωνιστικότητας.

Ο ανταγωνισμός για τις Ελληνικές επιχειρήσεις προέρχεται όχι τόσο από την ΕΕ-15 αλλά, κυρίως, από τις γειτονικές αναπτυσσόμενες οικονομίες της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης, της Τουρκίας και τις οικονομίες της Κίνας και της ΝΑ Ασίας όπου η παραγωγικότητα αυξάνει με γρήγορους ρυθμούς και το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος είναι πολύ χαμηλότερο. Σήμερα, μπορεί το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα να είναι ακόμα το χαμηλότερο στην ΕΕ-15, αλλά είναι πολύ υψηλότερο από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες που προαναφέρθηκαν.

Ανταγωνιστικότητα και παραγωγική εξειδίκευση

Το άνοιγμα των χωρών χαμηλού κόστους εργασίας στον παγκόσμιο ανταγωνισμό, που διεκδικούν αυξανόμενα μερίδια στις διεθνείς αγορές, έχουν δημιουργήσει έντονα ανταγωνιστικά προβλήματα στους κλάδους εντάσεως εργασίας στις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες οικονομίες. Αναπόφευκτη συνέπεια ήταν η μεγάλη πτώση της παραγωγής των θιγόμενων κλάδων και η αύξηση της ανεργίας (και ιδιαίτερα της μακροχρόνιας ανεργίας) σε πολλές χώρες και στην Ελλάδα. Έτσι, διογκώνονται τα τελευταία χρόνια τα φαινόμενα της μετεγκατάστασης επιχειρήσεων ή/και της μεταφοράς συγκεκριμένων δραστηριοτήτων των μεγάλων επιχειρήσεων (outsourcing) σε χώρες χαμηλού κόστους.

Σε συνδυασμό με αυτές τις εξελίξεις, υποστηρίζεται πολλές φορές ότι οι συνθήκες ζήτησης και τα περιθώρια κέρδους διεθνώς είναι υψηλότερα για διαφοροποιημένα – καινοτομικά προϊόντα υψηλής ποιότητας τα οποία αντιμετωπίζουν ευνοϊκές συνθήκες ζήτησης στις διεθνείς αγορές. Επομένως, σύμφωνα με αυτή την άποψη, για να γίνει περισσότερο ανταγωνιστική μια χώρα θα πρέπει να στρέψει την παραγωγή της από τα παραδοσιακά-τυποποιημένα προϊόντα εντάσεως ανειδίκευτης εργασίας που αντιμετωπίζουν ισχυρές ανταγωνιστικές πιέσεις από τις χώρες χαμηλού κόστους εργασίας, προς την παραγωγή διαφοροποιημένων- καινοτομικών- υψηλής ποιότητας προϊόντων. Τα ανωτέρω χρησιμοποιούνται πολλές φορές και ως αντεπιχείρημα στην άποψη ότι η συγκράτηση του ρυθμού αύξησης του κόστους εργασίας σε χώρες όπως η Ελλάδα είναι αναγκαία για να διατηρηθεί ένα ικανοποιητικό επίπεδο ανταγωνιστικότητας στη χώρα και να περιοριστεί η διαρροή επενδύσεων και παραγωγικών μονάδων σε χώρες χαμηλού κόστους. Υποστηρίζεται, δηλαδή, από πολλές πλευρές ότι «η Ελλάδα έχει χάσει οριστικά τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα που στηρίζονταν στο χαμηλό κόστος εργασίας και, επομένως, θα πρέπει να πάψουμε να θεωρούμε τη συγκράτηση του κόστους εργασίας ως μηχανισμό βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μας». Η απάντηση στην πρόκληση της ανταγωνιστικότητας σήμερα, σύμφωνα με αυτές τις απόψεις, είναι η παραγωγή καινοτομικών και υψηλής ποιότητας προϊόντων.

*Όλες οι χώρες
επιδιώκουν να παράγουν
σε μεγάλη έκταση
καινοτομικά - υψηλής
ποιότητας προϊόντα.
Το καταφέρνουν όμως
εκείνες που
οι δυνατότητές τους και
τα συγκριτικά τους
πλεονεκτήματα καθώς
και οι πολιτικές
ενίσχυσης της
ανταγωνιστικότητάς
τους, το επιτρέπουν.*

Όμως, η παραγωγή καινοτομικών προϊόντων υψηλής ποιότητας απαιτεί την ύπαρξη συγκριτικού πλεονεκτήματος στη χώρα που τα παράγει και τη δυνατότητα παραγωγής και διάθεσής τους στην εγχώρια ή/και την παγκόσμια αγορά με κερδοφόρα αποτελέσματα. Όλες οι χώρες επιδιώκουν να παράγουν τέτοια προϊόντα. Το καταφέρνουν όμως εκείνες που οι δυνατότητες και τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα (εγγώριοι φυσικοί πόροι, μέγεθος αγοράς, εξειδικευμένο προσωπικό ανταγωνιστικού κόστους, ικανά επιχειρηματικά στελέχη, ερευνητική υποδομή και επενδύσεις σε συστήματα υψηλής τεχνολογίας, κ.λπ.), καθώς και οι πολιτικές ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητάς τους, το επιτρέπουν. Μόνο αυτές οι χώρες είναι διεθνώς ανταγωνιστικές στον τομέα της προσέλκυσης επενδύσεων που αποτελούν τους βασικούς φορείς εισαγωγής σύγχρονων τεχνολογικών εφαρμογών και καινοτομικών προϊόντων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Ιρλανδία, η οποία μείωσε τους φορολογικούς συντελεστές στη φορολογία των επιχειρήσεων στο 12% (έναντι 35% στην Ελλάδα μέχρι πρόσφατα) και δημιούργησε τις συνθήκες για εισροή του αναγκαίου εξειδικευμένου προσωπικού για την προσέλκυση

Η επιδίωξη ανάπτυξης των κλάδων υψηλής τεχνολογίας όχι μόνο δεν αποτελεί διαζευκτική πολιτική της πολιτικής συγκράτησης του ρυθμού αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και μείωσης της φορολογικής επιβάρυνσης, αλλά, αντίθετα, προϋποθέτει και στηρίζεται σε αυτές τις πολιτικές. Γι' αυτό το λόγο, άλλωστε, η ανάπτυξη των τομέων υψηλής τεχνολογίας λαμβάνει χώρα τα τελευταία χρόνια, εκτός της Ιρλανδίας, στην Κίνα και την Ινδία.

ση σημαντικών ξένων άμεσων επενδύσεων σε τομείς υψηλής τεχνολογίας. Όμως, για να μπορέσει να μειώσει τους φορολογικούς της συντελεστές στο 12% διατηρεί το ποσοστό αναπλήρωσης των συντάξεων στα υψηλά εισοδήματα στο 18,3% (μέσα εισοδήματα: 36,6% και χαμηλά εισοδήματα: 63%), έναντι 99,9% (για όλα τα εισοδήματα) στην Ελλάδα. Επίσης, από το Διάγραμμα 1 είναι εμφανής η ελκυστικότητα της Ιρλανδίας ως προς την εξέλιξη του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στη βιομηχανία. Στην περίοδο 1994-2005, η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία της Ιρλανδίας υποτιμήθηκε κατά 30,1%, ενώ της Ελλάδος ανατιμήθηκε κατά 29,5%. Επομένως, σωστά υποστηρίζεται ότι θα πρέπει ως χώρα να προσελκύνουμε επενδύσεις σε τομείς υψηλής τεχνολογίας και καινοτομικών προϊόντων. Όμως, με βάση τα ανωτέρω δεδομένα, οι επιχειρήσεις αυτής της κατηγορίας είναι φυσιολογικό να προτιμούν την Ιρλανδία.

Γενικά, η επιδίωξη της παραγωγής καινοτομικών προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής ποιότητας δεν απαλλάσσει την επιχείρηση ή τη χώρα που τα παράγει από την ανάγκη να τα παράγει με ανταγωνιστικό κόστος και με ικανοποιητική απόδοση για τα κεφάλαια που επενδύθηκαν. Σε κάθε περίπτωση, η επιδίωξη ανάπτυξης των κλάδων υψηλής τεχνολογίας όχι μόνο δεν αποτελεί διαζευκτική πολιτική της πολιτικής συγκράτησης του ρυθμού αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και μείωσης της φορολογικής επιβάρυνσης, αλλά, αντίθετα, προϋποθέτει και στηρίζεται σε αυτές τις πολιτικές. Γι' αυτό το λόγο, άλλωστε, η ανάπτυξη των τομέων υψηλής τεχνολογίας λαμβάνει χώρα τα τελευταία χρόνια, εκτός της Ιρλανδίας, στην Κίνα και την Ινδία.

Γενικά, η ανταγωνιστική θέση μιας χώρας διεθνώς εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την αποτελεσματική εκμετάλλευση των τομέων στους οποίους κατέχει συγκριτικά πλεονεκτήματα (γιατί σε αυτούς τους τομείς μπορεί να προσφέρει υψηλής ποιότητας προϊόντα σε διεθνώς ανταγωνιστικούς συνδυασμούς τιμών-κόστους). Εξαρτάται, επίσης, από τη δυνατότητά της να επεκτείνει συνεχώς τα πλεονεκτήματα αυτά σε νέους τομείς παραγωγής μέσω επενδύσεων σε υλικό και κυρίως σε ανθρώπινο κεφάλαιο, εκμεταλλεζόμενη και τις διαμορφούμενες ευνοϊκές συνθήκες ζήτησης στην εγχώρια και τις ξένες αγορές. Η Ελλάδα, για παράδειγμα, κατέχει αναμφισβήτητα συγκριτικά πλεονεκτήματα στον τουρισμό τα οποία ενισχύθηκαν ουσιαστικά μετά την επιτυχή διοργάνωση από τη χώρα μας των Ολυμπιακών Αγώνων 2004 και τις μεγάλες επενδύσεις που υλοποιήθηκαν λόγω αυτού του γεγονότος. Η εκμετάλλευση των μεγάλων ευκαιριών που υπάρχουν στον τομέα αυτό αποτελεί επιχειρηματική πρόκληση πρώτου μεγέθους. Από το Υπουργείο Τουρισμού διατυπώθηκε πρόσφατα η άποψη ότι η εκμετάλλευση των δυνατοτήτων ανάπτυξης δραστηριοτήτων στον τομέα του τουρισμού στην Ελλάδα δεν έχει πραγματοποιηθεί ούτε στο 15%. Το μήνυμα που προκύπτει από τη διατύπωση αυτή είναι ότι η Ελλάδα διαθέτει σημαντικές επιχειρηματικές ευκαιρίες στον τουρισμό και σε άλλους τομείς που μπορεί να στηρίξουν τη συνέχιση της αναπτυξιακής διαδικασίας τα επόμενα χρόνια. Για να γίνει αυτό, όμως, το θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο της χώρας πρέπει να προσαρμοστεί ανάλογα (π.χ., με την έγκαιρη ολοκλήρωση του νομοθετικού πλαισίου που θα ρυθμίζει με ακρίβεια τις περιοχές και τις προϋποθέσεις ανέ-

γερσης παραθεριστικών κατοικιών) και η ανταγωνιστικότητά της όσον αφορά το κόστος παραγωγής και την ποιότητα των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών να βελτιώνεται αντί να χειροτερεύει με την πάροδο του χρόνου.

Στο βαθμό που τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας βρίσκονται στην παραγωγή σε μεγάλο βαθμό σχετικά παραδοσιακών και τυποποιημένων προϊόντων ή προϊόντων με σχετικά χαμηλό βαθμό διαφοροποίησης και η οικονομία της χώρας είναι μικρή και ανοικτή στις διεθνείς συναλλαγές, οι τιμές των προϊόντων που διαθέτει στην εγχώρια και τις διεθνείς αγορές μπορεί να θεωρούνται δεδομένες. Επομένως, η διεθνής ανταγωνιστικότητα αυτής της χώρας εξαρτάται από το βαθμό στον οποίο έχει τη δυνατότητα να παράγει προϊόντα με ικανοποιητικές ποιοτικές προδιαγραφές και με κόστος παραγωγής και διάθεσης χαμηλότερο από την τιμή πώλησής τους στην εγχώρια και τις διεθνείς αγορές.

Ανταγωνιστικότητα, προσέλκυση επενδύσεων και ανάπτυξη

Γενικά, η εμπειρία των τελευταίων 15 ετών, μετά την απελευθέρωση των εμπορικών συναλλαγών και των κινήσεων κεφαλαίων σε παγκόσμιο επίπεδο, έχει δείξει ότι μεγάλοι όγκοι επενδύσεων εισρέουν σε χώρες οι οποίες χαρακτηρίζονται είτε από χαμηλή φορολογική επιβάρυνση των επιχειρήσεων και των ιδιωτών (με πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα στην περίπτωση αυτή την Ιρλανδία), είτε από σχετικά χαμηλό, και με χαμηλούς ρυθμούς αύξησης, κόστος εργασίας τόσο στην τρέχουσα όσο και στην μεσο-μακροχρόνια περίοδο (με χαρακτηριστικά παραδείγματα τις Κίνα, Ινδίες, άλλες χώρες της ΝΑ Ασίας, Ιρλανδία, ΗΠΑ, κ.ά.). Αυτές είναι και οι χώρες που σημειώνουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Αδυναμία προσέλκυσης των αναγκαίων επενδύσεων, ή/και απώλεια παραγωγικών μονάδων που μετακομίζουν σε άλλες χώρες, αντιμετωπίζουν οι χώρες που χαρακτηρίζονται από σχετικά υψηλή φορολογική επιβάρυνση και ταυτόχρονα από υψηλό και αυξανόμενο κόστος εργασίας, σε συνδυασμό πάντοτε και με την παραγωγική διάρθρωση των οικονομιών τους.

Από την άλλη μεριά αδυναμία προσέλκυσης των αναγκαίων επενδύσεων, ή/και απώλεια παραγωγικών μονάδων που μετεγκαθίστανται σε άλλες χώρες, αντιμετωπίζουν οι χώρες που χαρακτηρίζονται από σχετικά υψηλή φορολογική επιβάρυνση και ταυτόχρονα από υψηλό και αυξανόμενο κόστος εργασίας, σε συνδυασμό πάντοτε με την παραγωγική διάρθρωση των οικονομιών τους (όπως για παράδειγμα η Γερμανία, η Ιταλία, η Γαλλία και σε χαμηλότερο βαθμό η Ελλάδα μετά το άνοιγμα των αγορών των χωρών χαμηλού κόστους στον ανταγωνισμό).

Χαμηλοί ρυθμοί αύξησης του κόστους εργασίας ανα μονάδα προϊόντος παρατηρούνται στις χώρες που σημειώνουν υψηλούς ρυθμούς αύξησης της παραγωγικότητας, με έμφαση στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις σε νέες τεχνολογικές εφαρμογές και νέα προϊόντα. Οι χώρες αυτές χαρακτηρίζονται από μεγάλη ευελιξία της αγοράς εργασίας τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα και εφαρμόζουν εισοδηματική πολιτική που έχει ως βασικό στόχο τη διασύνδεση, κατά το δυνατό, των αμοιβών με την παραγωγικότητα. Δεν θα ήταν υπερβολή να λεχθεί ότι ένα από τα ισχυρότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα των ΗΠΑ τα τελευταία χρόνια είναι ακριβώς η εξαιρετικά αυξημένη ευελιξία της αγοράς εργασίας τους. Αυτός είναι ο κύριος μηχανισμός που οδηγεί στην επίτευξη υψηλών ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας, χαμηλών ποσοστών ανεργίας και υψηλών ποσοστών απασχόλησης του πληθυσμού τους.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η άνοδος της κάθε οικονομίας σε υψηλότερα επίπεδα ανάπτυξης συνεπάγεται και δραστική αναβάθμιση του ρόλου του συντελεστή εργασία στην ανάπτυξη. Η ανειδίκευτη χαμηλής παραγωγικότητας εργασία αντικαθίσταται από συστήματα αυτοματοποίησης της παραγωγής και από εξειδικευμένη εργασία αυξημένων προσόντων και απαιτήσεων. Επίσης, η παραγωγική διάρθρωση της οικονομίας μετατοπίζεται υπέρ των κλάδων των υπηρεσιών που χαρακτηρίζονται ως αυξημένης έντασης εξειδικευμένης εργασίας. Έτσι, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος αυξάνει φυσιολογικά με την άνοδο του επιπέδου ανάπτυξης και την μεταβολή της παραγωγικής διάρθρωσης της οικονομίας. Επιπλέον, στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, το ποσοστό της μη καταγεγραμμένης εργασίας, που συμβάλλει στην αύξηση του ΑΕΠ, είναι κατά κανόνα πολύ μικρότερο από ότι σε χώρες όπως η Ελλάδα. Τέλος, στις αναπτυσσόμενες χώρες, η συμμετοχή του απασχολούμενου εργατικού δυναμικού στο σύνολο του πληθυσμού είναι πολύ υψηλότερο από ότι στην Ελλάδα. Αυτό σημαίνει ότι ένα μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού κερδίζει από μόνο του τους οικονομικούς πόρους που απαιτούνται για τη διαβίωσή του, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην καταγραφή ενός υψηλότερου κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Αυτοί είναι ορισμένοι από τους παράγοντες που συμβάλλουν στην εμφάνιση χαμηλότερου επίσημα καταγεγραμμένου κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στις λιγότερο αναπτυσσόμενες χώρες (Διάγραμμα 2).

Όμως, όποιο και αν είναι το απόλυτο μέγεθος του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε κάθε περίοδο, είναι αυτό που προσδιορίζει την ανταγωνιστικότητα, την προσέλκυση επενδύσεων και την αναπτυξιακή δυναμική της οικονομίας σε αυτή την περίοδο. Αν αυτό το κόστος αυξάνεται απότομα σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες, τότε η ισχύουσα αναπτυξιακή δυναμική της οικονομίας κλονίζεται. Αντίθετα αν η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας με βάση το κόστος εργασίας βελτιώνεται τότε η αναπτυξιακή δυναμική της οικονομίας αυξάνει. Αυτό ακριβώς συμβαίνει με τις οικονομίες των ΗΠΑ, της Ιρλανδίας και της Κίνας στις οποίες παρατηρείται βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους τα τελευταία χρόνια, ενώ το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος είναι πολύ υψηλότερο στις ΗΠΑ και Ιρλανδία από ότι στην Κίνα.

Από την άλλη μεριά, χαμηλή φορολογική επιβάρυνση των επιχειρήσεων και των ιδιωτών έχουν μόνο οι χώρες που έχουν καταφέρει να μειώσουν το μέγεθος του (χαμηλής παραγωγικότητας) δημόσιου τομέα και να μεταθέσουν στον ιδιωτικό τομέα ένα σημαντικό αριθμό δραστηριοτήτων. Επίσης, χαμηλή φορολογική επιβάρυνση έχουν εκείνες οι χώρες στις οποίες τα υπό κρατικό έλεγχο συστήματα κοινωνικής ασφάλισης δεν επιβαρύνουν την οικονομία με μη βιώσιμες δαπάνες. Εξαίρεση στον κανόνα φαίνεται να αποτελεί η Σουηδία, όπου ο βαθμός φορολογικής επιβάρυνσης των πολιτών είναι σχετικά υψηλός. Όμως, η επιβάρυνση αυτή παρέχεται σε μεγάλο βαθμό σε ανταποδοτική βάση. Δηλαδή, η αξία των υπηρεσιών που προσφέρονται από το κράτος στους πολίτες ανταποκρίνεται σε μεγάλο βαθμό στο κόστος αυτών των υπηρεσιών για τους πολίτες. Οι περισσότερες δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμοί καθώς και το Σύστημα Κοινωνι-

κών Ασφαλίσεων λειτουργούν στη Σουηδία με καθαρά ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, αντίθετα με ότι συμβαίνει σε χώρες όπως η Ελλάδα.

Πλαίσιο
υποδείγματος
Εθνικής
Ανταγωνιστικότητας

ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΗ
(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές ή όπως άλλως ορίζεται)
(σταθερές τιμές έτους 1995)

	2008	2007	2006	2005
ΑΕΠ	4,0	3,8	3,8	3,7
Ιδιωτική κατανάλωση	3,3	3,2	3,2	3,2
Δημόσια κατανάλωση	0,7	1,1	1,2	2,5
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου κεφαλαίου	6,8	6,5	5,4	1,0
-Κατασκευές	6,3	6,0	5,0	0,9
-Εξοπλισμός	7,3	7,0	5,7	1,1
Επιχειρηματικές επενδύσεις	8,5	8,0	7,2	7,0
Έλλειμμα Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, % ΑΕΠ	4,7	5,2	5,8	6,6
Τελική ζήτηση	4,5	4,3	4,1	2,9

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2005-2008, Δεκέμβριος 2005.

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΚΥΡΙΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ
(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές ή όπως άλλως ορίζεται)

	2008	2007	2006	2005
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	2,9	3,1	3,5	4,0
Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (σύνολο οικονομίας)	2,1	2,6	2,6	3,4
Πραγματικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος	-0,7	0,0	-0,7	-1,3
Πραγματικές κατά κεφαλή αμοιβές	1,7	1,7	1,7	2,0
Αμοιβές εξηρημένης εργασίας	6,9	7,2	7,2	7,7
Ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα	7,1	7,2	6,0	8,3
Πρωτογενές πλεόνασμα γενικής κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	2,8	2,4	2,3	0,9
Έλλειμμα γενικής κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	1,7	2,3	2,6	4,3
Χρέος γενικής κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	96,8	101,1	104,8	107,9
Μέση ροπή προς αποταμίευση ιδιωτικού τομέα (ακαθάριστη αποταμίευση/ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα)	24,0	23,3	22,6	23,0

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2005-2008, Δεκέμβριος 2005.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ
(σε χιλιάδες)

	2008	2007	2006	2005
Πληθυσμός	11.190,1	11.156,6	11.123,2	11.090,0
Ενεργός πληθυσμός (15-64 ετών)	7.186,4	7.172,1	7.157,7	7.143,5
Εργατικό δυναμικό	4.729,4	4.696,4	4.663,7	4.631,3
Συνολική απασχόληση	4.348,9	4.276,2	4.208,8	4.150,7
Άνεργοι	380,4	420,2	454,9	480,6
Ποσοστό ανεργίας	8,0	8,9	9,8	9,9

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2005-2008, Δεκέμβριος 2005.

**ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ (σε εκατ. ευρώ)
(συναλλαγματική στατιστική)**

	2005	2004	2003
Εμπορικό Έλλειμμα	27.546,9	25.435,8	22.643,5
-Εισαγωγές	41.747,8	38.089,0	33.757,1
-Εισαγωγές χωρίς καύσιμα και πληρωμές πλοίων	30.536,5	30.877,4	28.316,4
-Εξαγωγές	14.200,9	12.653,3	11.113,6
-Εξαγωγές χωρίς καύσιμα και πληρωμές πλοίων	10.341,0	9.817,2	9.572,4
Ισοζύγιο Αδήλων Συναλλαγών	15.548,0	17.368,7	12.838,8
-Ταξιδιωτικό συνάλλαγμα (εισπράξεις)	11.036,5	10.347,8	9.495,3
-Εισπράξεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση	6.752,6	6.544,2	5.375,0
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών*	-14.047,5	-10.453,1	-11.044,1
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	7,8	6,3	7,2

*χωρίς κεφαλαιακές μεταβιβάσεις.
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΚΑΙ ΕΠΙΤΟΚΙΑ

	2005	2004	2003
Καταθέσεις νοικοκυριών και επιχειρήσεων*	21,2	10,9	10,5
Πιστωτική επέκταση προς ιδιωτικό τομέα *	20,9	19,2	19,1
(α) Επιχειρήσεων (με ομολογιακά δάνεια)	13,4	12,3	13,9
(β) Νοικοκυριών (με τιτλοποιήσεις στεγ/κών δανείων)	31,1	30,0	28,4
Καταναλωτική πίστη *	26,8	35,4	27,2
Στεγαστικά δάνεια	33,4	27,2	26,2
Χρέος νοικοκυριών στις εγχώριες τράπεζες (% ΑΕΠ)	38,3	31,4	26,4
Χρέος νοικοκυριών στη Ζώνη του Ευρώ	55,6	55,3	53,0
Επιτόκιο καταθέσεων 12 μηνών	2,3	2,3	2,3
Επιτόκιο χορηγήσεων βραχυπρόθεσμων δανείων προς επιχειρήσεις	6,8	6,9	6,8
Επιτόκιο καταναλωτικών δανείων έως 1 έτος	12,7	13,2	13,6
Επιτόκιο στεγαστικών δανείων (άνω των 5 ετών)	4,8	5,1	5,3
Απόδοση 10-ετούς ομολόγου			
(α) Ελληνικού Δημοσίου	3,6	4,3	4,3
(β) Ζώνη του Ευρώ	3,4	4,1	4,2
(γ) ΗΠΑ	4,3	4,3	4,0

* ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές.
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ (% μεταβολή)*

	2006 (Φεβρ.)	2005	2004	2003
Γενικός Δείκτης	33,6	31,5	23,1	29,5
FTSE 20	32,7	30,5	32,3	35,4
FTSE 40	58,2	47,1	-2,8	26,8
FTSE 80	50,4	33,3	-20,6	35,0
-Τραπεζών	-11,1	29,0	44,3	58,0
Χρηματιστηριακή Αξία (% ΑΕΠ)	78,5	68,3	56,0	53,6

* ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές.
Πηγή: Ημερήσιο Δελτίο Τιμών Χρηματιστηρίου Αθηνών.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ *

	2005	2004	2003
Βιομηχανική παραγωγή	-0,9	1,2	0,3
-Μεταποίηση	-0,8	1,2	-0,4
-Παραγωγή κεφαλαιακών αγαθών	-5,1	-0,5	0,8
-Εξορυκτική δραστηριότητα	-6,2	0,3	-5,2
Βαθμός χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού	72,3	75,2	76,5
Δείκτης Υπεύθυνων Προμηθειών στη Μεταποίηση (τιμή άνω του 50 υποδηλώνει βελτίωση)	51,5	52,3	50,6
Όγκος οικοδομών (άδειες)	35,2	-3,4	1,5
Κατανάλωση τσιμέντου	2,4	-2,3	3,6
Όγκος λιανικού εμπορίου	3,2	4,5	4,3
Αυτοκίνητα ΙΧ για πρώτη φορά σε κυκλοφορία	-3,0	15,7	-2,7
Τιμές κατοικιών Αθηνών	10,5	0,3	4,0

* σωρευτικά στοιχεία, ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές.
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

**ΔΕΙΚΤΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΔΟΚΙΩΝ *
(έρευνες οικονομικής συγκυρίας)**

	2006 (Φεβρ.)	2005	2004	2003
Δείκτης Οικονομικού κλίματος (Ευρωπαϊκή Επιτροπή) 2000=100	94,5	88,9	102,5	93,1
Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία (IOBE) 1990=100	103,2	95,7	102,6	100,9
Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Κατασκευές (IOBE) 1990=100	94,9	73,5	96,1	132,7
Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανεμπόριο (IOBE) 1993=100	118,7	105,4	113,9	110,5
Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (IOBE) 1998=100	90,5	94,9	95,5	84,0

* μέσα επίπεδα περιόδου.
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

**ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ
(% μεταβολή αρχή-τέλος περιόδου) ***

	2006 (Φεβρ.)	2005	2004	2003
Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ)	3,2	3,5	2,9	3,5
-Δομικός ΔΤΚ	2,5	3,1	3,3	3,2
-Αγαθά	3,3	3,4	2,3	3,1
-Νωπά Οπωροκηπευτικά	-4,5	-8,1	-11,9	10,7
-Υπηρεσίες	3,2	3,7	3,8	4,2
Εναρμονισμένος ΔΤΚ	3,2	3,5	3,1	3,1
Εναρμονισμένος ΔΤΚ στη Ζώνη του Ευρώ	2,3	2,2	2,1	2,1
Δείκτης Τιμών Παραγωγού	9,0	5,9	3,5	2,3

* δωδεκάμηνος ρυθμός μεταβολής.
Πηγή: ΕΣΥΕ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ALPHA BANK

Σταδίου 40 - 102 52 ΑΘΗΝΑΙ